



# ПРАВОСЛАВЉЕ

НОВИНЕ СРПСКЕ ПАТРИЈАРШИЈЕ

[www.pravoslavlje.rs](http://www.pravoslavlje.rs)

Излази 1. и 15. у месецу

2,5 КМ 1. октобар 2011.

Број 1069 Цена 90 динара



ISSN 0555-0114  
9770555011004

Епископ ремезијански  
Г. Андреј (Билершић)



## Молебан за страдални народ на Косову и Метохији

Петнаестог септембра у поподневним часовима у Косовску Митровицу стигао је Његова Светост Патријарх Српски Г. Иринеј у пратњи архијереја СПЦ: Митрополита црногорско-приморског Амфилохија, Епископа врањског Паҳомија, Епископа шумадијског Јована, Епископа крушевачког Да-вида и надлежног Епископа рашко-призренског Теодосија.

По доласку у Косовску Митровицу Патријарх Иринеј је заједно са архијерејима и свештенством у Храму Светог Великомученика Димитрија у 18:00 часова служио молебан за страдални народ на Косову и Метохији, позвавши Србе да опстану и остану на својим огњиштима и да буду јединствени. Молебану је присуствовало више стотина верника.

## У Храму Св. Димитрија у Косовској Митровици

У јутарњим часовима, у петак 16. септембра Патријарх Српски служио је Св. Литургију у препуном Храму Св. Великомученика Димитрија у Косовској Митровици, уз саслужење архијереја: Митрополита Амфилохија, Епископа шумадијског Јована, Епископа рашко-призренског Теодосија и Епископа крушевачког Давида и око 20 свештенослужитеља из митровачког намесништва Епархије рашко-призренске и других Епархија СПЦ. Литургији су присуствовали и Епископ врањски Паҳомије и викарни Епископ липљански Јован као и више стотина верника са севера Косова.

Извор: Епархија рашко-призренска



## Патријарх Иринеј у Митрополији загребачко-љубљанској

На дан прослављања Рођења Пресвете Богородице, 21. септембра 2011. године, Његова Светост Патријарх српски Г. Иринеј посетио је, први пут као Првојерарх Српске Цркве, Митрополију загребачко-љубљанску. Након домаћинског дочека, Његова Светост заједно са Високопресвећеним Митрополитом загребачко-љубљанским Г. Јованом упутио се у Саборни Храм Преображења Господњег где је служена доксологија. У својој беседи Патријарх се захвалио домаћину на позиву да посети овај велелепни храм и благоверни народ који овде живи и чува веру својих предака.



Митрополит Јован је упознао Његову Светост са стањем и приликама у којима живи и ради Српска Православна Црква и српски народ на простору Републике Хрватске. Патријарх је изразио задовољство због постигнутог стања степена обнове и напретка укупног црквеног живота, а посебно стањем Музеја и осталих епархијских тела.

Другог дана посете, Његова Светост Патријарх Иринеј, заједно са преосвећеном господом епископима: далматинским Фотијем и горњокарловачким Герасимом, осветио је недавно купљене и обновљене просторије епархијског Управног одбора и Црквеног суда епархије.

По освећењу гости су се упутили у Манастир Свете Петке и нову зграду гимназије Кантакузина К. Бранковић где су свечани дочек припремили професори и ћаци гимназије. Током дводневне посете Његова Светост је нарочиту пажњу посветио упознавању са активностима на завршетку комплекса духовног центра и гимназије при Манастиру Свете Петке у Загребу.

*Извор: Мишаролија зајребачко-љубљанска*

## Сећање на Првојерарха Цркве у Чешкој и Словачкој

Поводом 90 година од устоличења Новомученика Горазда Чешког у Саборној цркви у Београду, 26. септембра Свету Архијерејску Литургију служили су Његова Светост Патријарх српски Г. Иринеј и Његово Блаженство Архијепископ Чешке и словачких земаља Г. Христифор, уз саслужење бројног свештенства.

Архијепископ Христифор је са пратњом претходних дана посетио светиње широм Србије и то оним редом којим је пре мање од једног века, Богом вођен, ишао и Епископ Горазд. Поклоници су прво посетили Манастир Крушедол где је Новомученик Горазд замонашен, затим манастире Хопово и Гргетег где је Светитељ рукоположен у чин архимандрита, а потом и Саборну цркву у Београду где је хиротонисан у чин Епископа прашког руком тадашњег Патријарха српског Димитрија.

Поклоници су посетили и манастире Раковицу и Сланце, Цркву Светог Саве, а затим су се упутили у Тршић и Соко Град у Епархији шабачкој.



## Позив на молитву и пост

Председник Светог Архијерејског Синода Српске Православне Цркве, Архијепископ пећки Митрополит београдско-карловачки и Патријарх српски Иринеј, дубоко забринут због опасности од насиља које прети народу на Косову и Метохији, његовој слободи и светињама, упутио је позив свом верујућем српском народу на молитву и тродневни пост 15, 16 и 17. септембра: да нам Бог опрости греше наше, да уразуми моћнике и оне који власт имају да не учествују у неправди, гажењу Божјих и људских закона, као и основних људских права и слобода, и одлука Уједињених Нација (Резолуције 1244) по којима су Косово и Метохија били и остали органски део Србије.

## Крстовдан у Београду

Његова Светост Патријарх српски Г. Иринеј служио је 27. септембра, на празник Воздвижења Часног Крста – Крстовдан, Свету Архијерејску Литургију у београдској Цркви Светог апостола и јеванђелисте Марка.

## Званичне посете

Његова Светост Патријарх српски Г. Иринеј сусрео се 27. септембра са групом од 9 римокатоличких свештеника из деканата Врхника у Словенији. Сусрету је присуствовао и београдски надбискуп г. Станислав Хочевар.





## Нарчење и хиротонија Епископа ремезијанског Г. Андреја (Ћилерцића)

Свети Архијерејски Сабор, у седници од 26/13. маја 2011. године донео је следећу одлуку: „На основу члана 69. (тачка 18.) и члана 105. Устава Српске Православне Цркве, Свети Архијерејски Сабор је изабрао Високопреподобног Архимандрита Андреја (Ћилерцића) за викарног Епископа Његове Светости Патријарха српског, са титулом Епископ ремезијански.“

Свечаним чином нарчења у Саборној цркви у Београду, у суботу 17. септембра 2011. године у 17 часова, начаљствовао је Његова Светост Патријарх српски Г. Иринеј, уз саслужење више архијереја наше Свете Цркве.

Његова Светост Патријарх српски Г. Иринеј, уз саслужење архијереја Српске Православне Цркве извршио је у недељу, 18. септембра 2011. године, на Светој Архијерејској Литургији у београдској Саборној цркви, хиротонију Архимандрита Андреја (Ћилерцића) у чин Епископа ремезијанског.



## Слава Правног факултета Универзитета у Београду

Од 2006. године, сваког 27. септембра, на празник Воздвижења Часног Крста, Правни факултет Универзитета у Београду прославља свој дан и своју славу. Тим поводом, Патријарх српски Иринеј посетио је Правни факултет, најстарију високошколску установу у Србији на чијем је челу од 2004. године академик др Мирко Васиљевић.

После ломљења славског колача, Патријарх српски Иринеј свечано је отворио Музејску поставку на Правном факултету.

Обраћајући се професорима и студентима Правног факултета, Патријарх Иринеј је између осталог рекао: „Поздрављам и честитам отварање Музеја правне свести и мисије, музеја који ће сачувати прошлост генерацијама које долазе и показати им историју, труд и рад свих оних који су радили на реду и поретку.

Ред и поредак одржава и небо и земљу и исти поредак и ред ми очекујемо и тражимо и од ове куће, да разради мисли и идеје и да учини наш живот подношљивијим једним с другима. Овај факултет не почива само од времена Доситеја Обрадовића, он почива од времена Светога Саве. Прво правно дело било је Законоправило које је Свети Сава донео за Цркву и државу, којим се не само ми, него и моћна Русија један велики период времена управљала и боље владала. А да не помињемо Законик цара Душана, један од најстаријих законака у Европи, онда када смо ми били Европа и када је потписан уговор – Немања се потписао потписом, а Фридрих Барбароса прстом на документ који су уговарали. Дакле, ова кућа има своју историју, ова кућа има свој врло важан рад за нашу будућност, за нашу државу и за нашу културу и желим да настави оно што су велики мислиоци и трудбеници на правној мисли и делу започели у нашем времену и да тако створи један поредак, један однос међу људима који ће бити



мио и Богу и нама да регулише наш живот. Пуно успеха у садашњости и у будућности желим Правном факултету и овој установи која се назива Музеј.“

Присутнима се обратио и декан факултета проф. др Мирко Васиљевић, посебно истакавши улогу и мисију коју у данашњем времену има Музеј Правног факултета у нашој земљи: „...да сачува, да опомене, да подсети, да подучи...а када кажем да опомене и подучи, не мислим на студенте, већ мислим на државу, јер ми се некако чини да је главна поената овог Музеја да је држава била слаба и слабила је управо када није слушала овај факултет и када су властодршцима сметале његове слободоумне речи, односно да је држава била јака и да је јачала када је, нажалост у ретким приликама, слушала овај факултет и речи његових бројних столетних амфитеатара. Није ли то већ довољан разлог за оправданост овог чина приступања оснивању овог Музеја који данас свечано отварају почецима свог трећег столећа (1808-2011).“

Славском сабрању, поред заменика председника Владе Србије г. Ивице Дачића, присуствовали су представници осталих факултета и Универзитета у Србији, као и бројни посленици науке, културе и уметности српске престонице.

# ПРАВОСЛАВЉЕ 1069

<b>2</b>	<b>Активности Патријарха</b>	<b>20</b>	<b>Разговор са Епископом ремезијанским Г. Андрејем (Ћилерцићем)</b>	<b>38</b>	<b>Да ли то ћаво седи на цркви?</b>
<b>5</b>	<b>Садржај</b>	<b>Основи црквене коегзистенције у новом миленијуму</b>	<i>Славица Лазић</i>	<b>Ирина Рагосављевић</b>	
<b>6</b>	<b>Беседа Епископа ремезијанског Г. Андреја на хиротонији у Саборној цркви у Београду</b>	<b>23</b>	<b>Руски и малоруски утицаји на богослужење Српске Православне Цркве у XVIII и XIX столећу</b>	<b>40</b>	<b>Вести из прошлости</b>
<b>9</b>	<b>Животопис Епископа ремезијанског Г. Андреја (Ћилерцића)</b>	<b>26</b>	<b>Хула на Духа Светога</b>	<b>Свет књиге</b>	
<b>10</b>	<b>Са ванредне заједничке седнице Светог Архијерејског Синода и Одбора за Косово и Метохију</b>	<i>др Предраг Драјашиновић</i>	<b>42</b>	<b>Кроз хришћански свет</b>	
<b>11</b>	<b>Саопштење за јавност поводом повлачења предлога измена и допуне Закона о реституцији одузете имовине Цркава и верских заједница из скупштинске процедуре</b>	<b>28</b>	<b>Ка интегралној личности: православна теологија у школи (II)</b>	<b>44</b>	<b>Из живота Цркве</b>
<b>12</b>	<b>Неке неистине, али и муке Добрице Ђосића</b>	<i>Живорад Јанковић</i>	<b>46</b>	<b>Сећање на др Мјуриел Хепел</b>	
	<i>Епископ Атанасије (Јевтић)</i>	<b>30</b>	<b>Св. Јоаникије, дванаести Архиепископ и први Патријарх српски Радован Пилићовић</b>	<i>прота М. С. Костић</i>	
<b>16</b>	<b>Разговор са Александром Неђаком, Председником Савеза јеврејских општина Србије</b>	<b>32</b>	<b>Корени разлика</b>	<b>На насловној страни:</b>	
	<b>Господине Ђелићу, Јевреји ће у вашем најрту препознати нацистичке законе</b>	<i>Живорад Јанковић</i>	<b>Са хиротоније Епископа ремезијанског Г. Андреја (Ћилерцића)</b>		
	<i>Људмила Стојковић</i>	<b>34</b>	<b>Старе руске манастирске библиотеке</b>	<i>Фотографија: Јакон Драган С. Танасијевић</i>	
		<i>ђакон мр Ненад Идризовић</i>			
		<b>36</b>	<b>Нова ликовна поетика</b>		
		<i>Славица Лазић</i>			

„Православље – новине Српске Патријаршије“ излазе са благословом Његове Светости Патријарха српског Иринеја. Издаје Информативно-издавачка установа Светог Архијерејског Синода Српске Православне Цркве. Први број „Православља“ изашао је 15. априла 1967. године.

## УРЕЂИВАЧКИ ОДБОР:

**Председник**  
Епископ бачки др Иринеј

**Главни и одговорни уредник**  
Президент мр Александар Ђаковић

**Оперативни уредник**  
Срећко Петровић

**Секретар редакције**  
Снежана Крутиковић

**Фотограф**  
ђакон Драган С. Танасијевић

**Чланови редакције**  
презентер др Оливер Суботић,  
Сања Лубардић, Славица Лазић

**Излази сваког првог и петнаестог у месецу, за јануар и август двоброј.** Годишња претплата за нашу земљу је 1700 динара, полуодушевљено 850. Појединачни примерак 90 динара. Претплата за нашу земљу може се уплатити на благајни Српске патријаршије, Краља Петра 5 или на текући рачун. Уплате не слати поштанском упутницом!

## Годишња претплата за иностранство:

Обична пошиљка је 70 USD, 70 CAD, 75 AUD, 45 EUR, 35 GBP; авионска: 90 USD, 90 CAD, 100 AUD, 60 EUR, 45 GBP.

## Информативна служба:

Текући рачун динарски број:  
145-4721-71 Марфин банка  
Далматинска 22 Београд  
Текући рачун девизни број:  
Intermediary Deutsche Bank GmbH,  
Frankfurt/M (BIC DEUTDEFF)  
Account with inst: 935-9522-10  
Marfin bank AD, Beograd (BIC LIKIRSBG)  
Beneficiary: RS5514500711000024015  
Srpska Pravoslavna Crkva, Kralja Petra 5, Beograd

## Телефони:

**Редакција:** +381 11 50-25-116  
**Маркетинг:** +381 64 85-88-486  
**ПРЕТПЛАТА:** +381 11 25-103, 30-25-113  
**Факс:** +381 11 3282 588  
**e-mail:** pravoslavlje@spcrs.rs – редакција  
pretplata@spcrs.rs – претплата  
marketing.spc@gmail.com

Рукописи и фотографије се не враћају. Текстови и приложи објављени у „Православљу“ представљају ставове аутора.

**Дизајн:** Соба.рс

**Графичка припрема:** Срећко Петровић

**Штампа:** „Политика“ А.Д.

**Дистрибутер:** „Polydor“ доо,

Ломница 11/3/9, 32300 Горњи Милановац

тел/факс: 032/717-522, 011/2461-138

**ЦИП – Каталогизација у публикацији**

Народна библиотека Србије, Београд

**271.222 (497.11)**

**ISSN 0555-0114 = Православље**

**COBISS.SR-ID 16399106**

**Православље се штампа уз помоћ**  
**Министарства вера и дијаспоре Републике Србије**

Приступна беседа Његовог Преосвештенства  
Епископа ремезијанског Г. Андреја

# Беседа Епископа ремезијанског Г. Андреја на хиротонији у Саборној цркви у Београду

18. септембар 2011. године

**В**аша Светости, Ваше Блаженство, Преосвештени оци архијереји, богољубиви представници Православних Цркава, пречасно свештенство, у Христу ђаконство и преподобно монаштво, уважени представници богословских факултета и богословија наше Помесне Цркве, узвишиeni представници других хришћанских Цркава, екселенције, часни чланови дипломатског кора, поштоване dame и господо, драга браћа и сестре!

## О значају епископске службе

Сваки нови избор епископа у Цркви Христовој означава јачање Тела Христовог. Христова благовест јесте да смо сви ми Тело Његово, сутеленици Његови (Еф. 3, 6), Црква је невеста Његова, у којој Дух Свети неке поставља за епископе да напасају Цркву Господа и Бога, коју стече крвљу својом (Дела ап. 20, 28). У Телу Христовом, благообразно и у божанском поретку, сви духовни чинови и догађаји произилазе из епископа и пројављују се благодарећи служби епископа, који је и симбол јединства Цркве.

Сигурно је да епископ физички не може бити присутан на сваком месту своје епископије, али баш је то одлика његове узвишене службе и улоге, његовог чудесног позива, наиме, да духовно буде свугде савршено присутан и да његовим епископским слу-

жењем и руковођењем беспрекорно функционишу све црквене службе. Својим архијерјским служењем епископ постаје не само управитељ и координатор свих литургијских сабрања већ, пре свега, чувар јединства Цркве. Христос прима у Себе многе и све; то мистично сједињење у Телу Његовом, у бескрвној жртви, води Престолу Оца Његовог. Зато је свети апостол Павле толико сагоревао у организовању Цркве као Тела Христовог, рекавши:

*Различни су дарови, али је Дух исти. И различне су службе, и Господ је исти. И различна су дејствија, али је исти Бог Који дејствује све у свима (I Кор. 12, 4-6).*

У Цркви Христовој све се збива епископовим благословом и сагласношћу његовом. Јер, Црква, као Тело Христово, увек доживљава своје јединство као савршenu историјску реалност, а не као нешто што тек треба да се стекне у некој будућности. Зато епископ, као Божji domoуправитељ, треба да је без мане, поштен, кротак, мириљив, не самовољан, не гневљив, него доброљубив, праведан, побожан и уздржљив, кадар да поучава у здравој науци (I Тим. 3, 2-3; Тит. 1, 7-9).

## Успомене и захвалност

Чувању јединства Цркве научен сам и васпитан од свог најранијег детињства, најпре од мојих родитеља,

блажене успомене мага оца Добривоја –protoјереја и мајке Маријане – протинице, који су свој живот посветили Храму Божјем сагоревајући у организовању Српске Православне Цркве у дијаспори, и потом, нарочито, по доласку првог епископа Српске Цркве за Западну Европу 1969. године, овде присутног Епископа шабачког Господина Лаврентија. Благословом владике Лаврентија провео сам после матуре годину дана на Светој Гори, за коју је још Свети Сава рекао да се њена лепота ни са чим не може упоредити. Надахнут духом Свете Горе и благословом Светог Саве, уписао сам се на Богословски факултет Српске Православне Цркве у Београду. Студентски дани чине најрадоснији период мага живота. Због богатства духовног живота и богослужбеног вељења, Богословски факултет у Београду је од свих његових студената тада био назван новом Кападокијом. Наши угледни и цењени професори били су за нас, ондашњег студента, не само духовно већ и физички истинска оличења свете кападокијске браће - Василија Великог, Григорија Богословија и Григорија Ниског. То је привукло многе младе људе из читавог Православља, нарочито из братске Грчке, да дођу и да студирају овде. Многи од њих су данас овде присутни.

Тада сам срео и упознао свога духовног оца, садашњег Епископа новосадског и бачког Г. Иринеја. И као што је свети Јован Крститељ уступио



своје ученике Господу Христу, тако сам и ја, добротом и благословом владике Лаврентија, ушао у духовно синовство владике Иринеја и примио од њега монашки постриг у манастиру Дечанима. Благодаран сам владици Иринеју што ме је послао у братску Грчку на последипломске студије и што ме је, по њиховом окончању, препоручио тадашњем Епископу рашко-призренском Павлу и поставио на место суплента Богословије Светих Кирила и Методија у Призрену, где сам предавао неколико година. Тамо сам опет имао велике учитеље, пре свега у лицу владике Павла, а потом и ректора Богословије професора Милутина Тимотијевића. Особито благодарим своме духовном оцу, Епископу новосадском и бачком Г. Иринеју, на чији сам предлог постао вљен за секретара Светог Архијерејског Синода СПЦ за међуцрквене односе. На томе месту стекао сам највећу, непоновљиву и, за живот Цркве, веома корисна искуства. Биле су то године страдања и голготе нашег народа у последњем грађанској рату, када је нечастиви непријатељ живота и људи убирао свој највећи плен.

Желео бих данас овде да кажем да сам кроз цео свој живот, у најосетљивјим моментима, по дивном Промислу Божјем, увек боравио у близини нашег данашњег Патријарха, Његове Светости Г. Иринеја, који ми је увек давао важне савете за живот. О, како су неиспитани путеви Божји! Не мо-

гу никада заборавити свој први сусрет са Вама, Ваша Светост, на Светој Гори, затим овде у Београду, као студент, председник студената Богословског факултета, потом у призренској Богословији, у Епархији нишкој, па у Немачкој, на парохији мог покојног оца, проте Добривоја, кога сте у име наше Цркве одликовали Орденом Светог Саве. А шта тек да кажем за све савете које сам увек од Вас добијао током свога службовања у Светом Архијерејском Синоду? Благодаран сам Вам, Ваша Светост, за све што сте учинили за мене, пре свега за Ваше стрпљење и очинску доброту, за поверење које ми сада указујете заједно са Светим Сабором Архијереја Цркве наше, постављајући ме на епископску службу, са титулом Епископа ремезијанског, древне и славне епископије раног хришћанства.

На ремезијанској катедри је до 420. године столовао велики учитељ, проповедник, мисионар и јерарх Цркве, свети Никита Ремезијански, један од Отаца са чуvenог Антиохијског сабора из 378. године, којим је председавао свети Атанасије Велики.

Седиште епископије ремезијанске било је смештено на простору данашње Беле Паланке, која данас административно припада Епархији нишкој, којом сте Ви, Ваша Светост, управљали скоро 40 година. Епископија ремезијанска била је од првих векова хришћанства спона између единственог, једнодушног и исто-

верног православног Запада и православног Истока. У данашњем чину моје епископске хиротоније видим дивни Промисао и намеру Божју да и ја, својим снагама и помоћу Божјом, продужим ову лепу традицију мостоградње Запада и Истока.

Исто тако, желим да изразим особиту захвалност Православном теолошком институту у Минхену, нарочито проф. др Атанасију Влецису и проф. др Константину Николакопулосу, који су ми несебично и свестрано помогли не само у проучавању православне теологије него су и сматрали да сам достојан да будем асистент и научни сарадник на овом надалеко чуvenом Институту, који је јединствен не само у Немачкој него и у читавој Западној Европи.

Дужан сам данас да изразим своју љубав и благодарност својој браћи монасима у манастиру Ковиљу, привођених Христу мојим драгим братом владиком јегарским Г. Порфиријем. Са свима њима који неујутно и непрестано поју Богу код Жртвеника светоаархангелског, ево, већ две деценије сам на чудесан начин духовно повезан и љубављу њиховом и молитвама свагда бивао крепљен и окрепљен.

## Програм мог будућег епископског служења

Православна Црква, у свом позиву да све сједињује у Сину Божјем, Господу Исусу Христу, наставља данас



свој задатак мира, да одговорно врши своју мисију у свету и да пружа простор у трагањима за јединством свих људи. У Цркви човек најбоље налази свој истински идентитет. Тамо се народ чува од опасности распада на безличну масу, од опасности да постане жртва манипулација оних који не поштују закон Божији. На ме-

дијалог крајњи вапај наде. Јер, у вртлогу насталих промена у модерном свету, уочено је толико негативног и неморалног, да је у народу конфузија само још већа, а тиме и глад за истином. То је велики изазов за Цркву. То је велики изазов да Црква сведочи Јеванђеље Христово својом верношћу принципу *Лишурције ћосле Лишурције*.



ђународном нивоу уочавамо данас невероватну брзину процеса интеграције. Није ли то сигнал да би требало још присније развијати православно међуцрквено јединство и, такође, дијалог са осталим хришћанским светом? Дух дијалога постао је симбол епохе у којој живимо.

Христос је у Јеванђељу свуда водио дијалоге да би нас поучио да хришћански дијалог мора да заживи и тамо где наизглед нема наде, и да је

Православна Црква била је увек народна Црква. Наш народ с правом очекује од своје Светосавске Цркве да се у духу *лишурцијској йринцији* постиже стабилност живота, смиривање и превазилажење друштвених криза и конфликата. Доказујући да је у стању да превазиђе осетљиве супротности, наша Црква ће својом апостолском и древнохришћанском традицијом дати истински импулс у кретању ка свеопштем народном јединству. На тај начин, наш верни народ може, у овом претешком историјском тренутку, препознати у својој верној и живој Цркви јединствену мировну мисију. То се нарочито показало у испраћају незаборавног Патријарха Павла, у коме је наш народ препознао свога доброга Пастира и верног духовног оца, оличење јединства мученичког српског народа.

Црква није била и неће ни убудуће бити беспомоћна кад су у питању жртва, љубав и њено активно учешће у свему што је за добро њеног народа. Јер, љубав према Богу не може никако бити одвојена од љубави према ближњему, и обратно. Истинско служење у Господу јесте даровано заједништво Бога и људи као дар у Духу Светоме. Нека данашња потрага у свету за смислом, за оријентацијом, за духовним животом, за трајним вредностима и стабилношћу, не пролази поред истинског смисла живота, већ да у крилу Цркве Христове сви заједно креативно пратимо нове изазове у којима овај наш измучени свет дела и живи!

Стога, данас, стојећи пред лицем Свевидећег Бога и Господа нашега и пред свима вама, свечано изјављујем да желим народу Божјем да будем смерни епископ и пастир словеснога стада, свештенству свештеноначалник и духовни отац, а Господу Богу да будем слуга, сада и увек и кроза сву вечност. Амин!

# Животопис Епископа ремезијанског Г. Андреја (Ћилерцића)

**Е**пископ Андреј (Ћилерцић) рођен је 21. јула 1961. г. у Оснабрику (СР Немачка), као други син протојереја-ставрофора Добривоја Ђилерцића и мајке Маријане.

Основну школу и гимназију завршио је у Диселдорфу (СР Немачка), а после матуре боравио је годину дана на Светој Гори (1980-1981. г.).

На Богословски факултет Српске Православне Цркве у Београду уписао се септембра 1981. г., а дипломирао 25. марта 1986. године.

У Манастиру Високи Дечани, 7. јануара 1987., замонашио га је његов духовник, тада јеромонах, а сада Епископ бачки Г. Иринеј. У чин јерођакона рукоположио га је 8. марта 1987. г., у Храму Светог Саве у Диселдорфу (Немачка), тадашњи Епископ западноевропски Г. Лаврентије.

Боравио је од 1987. до 1989. на постдипломским студијама у Солуну (Грчка) и служио две године као јерођакон у Храму Свете Софије у истом граду.

Од 1989. до 1993. службовао је као суплент у Богословији у Призрену, где је био и диригент Хора богослова.

У чин јеромонаха рукоположио га је 21. децембра 1990., у Храму Светог Саве у Диселдорфу (Немачка), тадашњи Епископ моравички и администратор Епархије бачке Г. Иринеј.

Од 1992. године до избора за Епископа ремезијанског, био је сабрат обитељи Светоархангелског манастира Ковиља у Епархији бачкој.

Од 1993. до 2005. службовао је као секретар Канцеларије за међуцрквене односе Светог Архијерејског Синода Српске Православне Цркве у Београду.

У чин протосинђела произведен је 26. јула 1999. г., а у чин архимандрита 19. августа 2002. године.

Године 2005/2006. боравио је на студијама француског језика у Босолеју/Монте Карлу (Француска).

Од 2006. до 2008. службовао је као доцент за комуникацију и саветник за запошљавање на Економском институту при Министарству рада града Диселдорфа.

Од 2008. године, у својству докторанта и научног сарадника, бавио се истраживањем православне еклесиологије на Институту за православну теологију Универзитета у Минхену. У мају 2010. године, Савет професора изабрао га је за асистента на Катедри за православну доктрину. У Минхену је богослужио у грчком православном Храму Свих Светих, као и у капели Светог Николаја, Руске Заграничне Цркве града Минхена.

За викарног Епископа Патријарха српског, са титулом Епископа ремезијанског, изабран је на редовном заседању Светог Архијерејског Сабора Српске Православне Цркве одржаном у Београду од 16. до 27. маја 2011. године.

Нови Епископ Српске Православне Цркве говори више страних језика: немачки, грчки, италијански, енглески и француски; служи се руским, латинским, јеврејским и арапским језиком. Познат је као један од најбољих познавалаца црквеног појања, а у народу је познат као одушевљен предавач и надахнут проповедник Христове благовести. Путем интернета, већ дуже време, његови поштоваоци објављују његове прилоге на двојезичној специјалној презентацији ([www.cilerdzic.com](http://www.cilerdzic.com)).

Током свог дугог служења у Српској Православној Цркви, учествовао је на многим међуцрквеним и међународним конференцијама, у богословским дјалозима и трибинама широм Европе, у Африци и Азији. Био је изасланик Српске Православне Цркве у Светском Савету Цркава и у Конференцији Европских Цркава у Женеви.



Члан је више европских мировних иницијатива и удружења: Аустријског форума „Пут наде“ у Грацу, „Друштва немачко-српског пријатељства“ у Минхену (Немачка), „Грчког музичког удружења“ у Минхену, Академије за социјалну, националну и културну сарадњу у Вуперталу (Немачка) и др.

За време несретног грађанског рата у бившој Југославији, од 1992. до 1995. г., и 1999. године, био је познат у народу као духовник ратној сирочади, ратним инвалидима и избеглицама које је, као сабрат Манастира Ковиљ и службеник Српске Патријаршије, а у сарадњи са црквеним институцијама у Грчкој, Немачкој, Аустрији, Италији и Француској, прихватао и збрињавао.

# Са ванредне заједничке седнице Светог Архијерејског Синода и Одбора за Косово и Метохију

Обраћање поглаварима Православних Помесних Цркава и осталим Црквама и верским заједницама и организацијама

*Писмо са ванредне заједничке седнице Светог Архијерејског Синода и Одбора за Косово и Метохију  
Светог Архијерејске Сабора упућено поглаварима аутокефалних Православних Цркава, као и  
првојерарху Римокатоличке Цркве, Архијепископу кентарберијском, генералном секретару Светске  
Савета Цркава и генералном секретару Конференције Европских Цркава, преносимо у целини:*

**К**ао што је познато Вама и свима, после бомбардовања Србије и Црне Горе (1999. године) и погрома на Косову и Метохији, извршеног од стране албанских терориста (2004. године), порушено је преко 150 православних храмова на Косову и Метохији, протерано неколико стотина хиљада православних Срба, од којих се до сада само незнатај број вратио на своја вековна огњишта.

У ове наше дане надвила се нова непосредна опасност за мир и безбедност на Косову и Метохији. Наиме, у циљу заокружења од Албанаца, једнострano проглашene независности Косова, супротно важећој резолуцији Уједињених нација број 1244, спрема се ново насиље над Србима, нарочито у северном делу Косова, прекидом његове везаности за матичну Србију.

Ако би се, не дај Боже, то дододило, и то уз помоћ КФОР-а и ЕУЛЕКС-а, задужених од Уједињених нација и од Европске заједнице за мир и за безбедност свих на Косову и Метохији, то би несумњиво проузроковало коначно етничко чишћење православних Срба и других неалбанских заједница са овог простора, који је представљао и представља срце државе Србије, наше Цркве и нашег православног српског народа.

Са тог разлога, умолявамо Вашу Свесветост за молитвену помоћ Вас и Вашег благочестивог народа, као и да учините све што је у Вашој моћи да се заустави ово насиље и помогне свима одговорнима у свету, како би се мирним путем и преговорима изнашли путеви разрешења и разума за праведно превазилажење трагичне кризе, која дугорочно угрожава мир на Балкану и у Европи.

Обраћање Генералном секретару Организације уједињених нација, Организацији уједињених нација за образовање, науку и културу (УНЕСКО) и председницима држава

*Писмо са ванредне заједничке седнице Светог Архијерејског Синода и Одбора за Косово и Метохију  
Светог Архијерејске Сабора упућено председницима Руске Федерације, Кине, Грчке, Кипра,  
Шпаније, Словачке и Румуније, као и генералном секретару Организације уједињених нација и  
генералном секретару Организације уједињених нација за образовање, науку и културу (УНЕСКО)*

**Г**одине 1999. српски народ на Косову и Метохији је прихватио присуство међународне заједнице као начин да се оконча сукоб трагичан за Србе, Албанце и све који су живели у тој покрајини. Следствено томе, највећу одговорност за стање у тој покрајини од тада па до данас сноси управо међународна заједница.

То своје поверење у међународну заједницу и њену вољу и способност да уведе и одржи ред и правду, српски народ у овој покрајини је од 1999. године до данас платио ценом од неколико стотина хиљада изгнаника, хиљадама убијених и киднапованих и преко стотину и педесет срушених и тешко оштећених цркава и манастира.

У овом тренутку међународне снаге и институције на Косову и Метохији, противно свом мандату, међународ-

ном праву и свакој Божјој и људској правди, прете да – напуштајући статусну неутралност и de facto delaјући за рачун екстремних претензија самопрекламоване власти у Приштини – укину и последње остатке слободе српском народу у овој покрајини у којој он живи близу два миленијума и која представља извор српског народног бића. Апелујемо на Вас лично и молимо да спречите нову ескалацију насиља и неправду које се спремају, и да помогнете да се криза решава већ започетим преговорима и мирним путем, у чему смо Српска Православна Црква и ми лично спремни да на сваки начин помогнемо, и да се предупреди трагедија чије би последице могле далеко да превазиђу оквире нашег региона.

# Писмо Председнику Србије г. Борису Тадићу упућено са ванредне заједничке седнице Светог Архијерејског Синода и Одбора за Косово и Метохију Светог Архијерејског Сабора

Свети Архијерејски Синод  
Српске Православне Цркве  
брой 1176/11, 15. септембра 2011. године  
у Београду  
Његовом Превасходству  
Господину **БОРИСУ ТАДИЋУ**  
Председнику Републике Србије  
Београд

**П**оштовани Господине Председниче,  
Обраћамо Вам се са ванредне заједничке седнице  
Светог Архијерејског Синода и Одбора за Косово и  
Метохију Светог Архијерејског Сабора, свесни да се налазимо у часовима од пресудног значаја за опстанак нашег народа и Цркве на Косову и Метохији, као и да предстојећи дани у многоме могу да определе њихову будућност.

Дубоко смо уверени да у српском народу има снаге и воље да се и сад, у последњи час, храбро, мудро, одговорно и

на достојанствен начин супротстави насиљу које му прети. И себе и Вас и сав народ подсећамо на мудре речи блажене успомене Патријарха Гаврила изречене уочи много тежих збивања марта 1941. године: „Понизимо се пред Богом и управимо се пред људима“. Овакав став ће разумети и наш народ, и његови пријатељи и непријатељи.

Позивамо Вас и молимо да Ви као председник, као и Влада Србије, учините све што је могуће да се спречи надолазећа трагедија и сачувју наш народ на његовим вековним огњиштима и његове светиње на Косову и Метохији, у чему можете рачунати на сарадњу Српске Православне Цркве и наше смерности лично.

Желећи Вам свако добро од Господа,

Председник  
Светог Архијерејског Синода  
АЕМ и Патријарх српски  
**ИРИНЕЈ**

## Саопштење за јавност поводом повлачења предлога изменâ и допунâ Закона о реституцији одузете имовине Цркава и верских заједница из скупштинске процедуре

**Н**а вест о томе да је Влада Србије 23. септембра, у вечерњим часовима, повукла из скупштинске процедуре свој предлог да се у важећи закон о реституцији не-праведно одузете имовине Цркава и верских заједница унесу измене и допуне – које би га, да су остале и да су, не дао Бог, усвојене, битно редуковале, а у крајњој линији и обесмислиле – саопштавамо јавности следеће:

Пре свега осталог, благодарни смо Богу за овакав исход вишемесечних расправа и распри на тему која, под призмом права, морала и општег интереса, није ни требало да се поставља јер би практично рушење тога закона постојећим поделама и трвењима у нашем друштву неизбежно додало и крајње штетну директну конфронтацију између органâ власти и традиционалних Цркава и верских заједница, а у европском окружењу, па и у иностранству уопште, наша земља би доживела додатну блатњу и штету по свој углед, ионако пољујан и туђом и нашом властитом крвицом. Одајемо, затим, признање и самој Влади што је – иако у последњем тренутку и под притиском извесности да не може да обезбеди већину за свој предлог не само међу народним посланицима из опозиционих странака него ни у сопственој, владајућој коалицији – схватила сву штетност и бесмисленост фамозних „измена и допуна“ из правно и цивилизацијски потпуно аматерске радионице г. Божидара Ђелића и његовог безименог тима (уколико он уопште постоји).

На крају, апелујемо и на Владу и на савест свих посланика у Народној скупштини да у предстојећој завршници одлучивања не дозволе да се Јеврејској заједници Србије, жртви холокауста, нанесе завршни ударац, намерно или из невероватне глупости, тиме што би јој било оспорено право на враћање имовине отете за време нацистичке окупације, нити да се историјска неправда према грађанима Србије, жртвама национализацијâ, експропријацијâ и других облика отимачине у ери титоизма, „исправља“ на ђелићевски начин, супротно укупној европској демократској традицији, тиме што би им се оспорило право на супституцију као битан облик реституције и што би им, у случајевима када су већ исцрпљене могућности натуралне и заменске реституције, уместо адекватног новчаног обештећења биле понуђене понижавајуће мрвице са трпезе државне имовине, коју ваљда тек треба да очерупа невидљива, а тако очевидна коалиција тајкунâ и једног броја корумпираних људи из света политике.

У сваком случају, све традиционалне Цркве и верске заједнице у Србији очекују и траже правду не само за себе него и за све жртве неправде и насиља. Једно је извесно: нити у Богу има неправде нити у неправди присуствује Бог.

У Новом Саду, 24. септембра 2011.

За традиционалне Цркве и верске заједнице:  
**Ейскай бачки Иринеј**

Поводом нове књиге Добрице Ђосића „У туђем веку“

# Неке неистине, али и муке Добрице Ђосића

— у петој му књизи *Пишчевих Записа* —

*Епископ Атанасије (Јевтић)*

**Н**едавно ми је пријатељ дао нову књигу Добрице Ђосића *У туђем веку* (издао државни Службени гласник, 2011, у 20.000 примерака, са „златним и сребрним пренумерантима“, све сама јавна предузећа, компаније, РТС, и три града). Књигу је приредила његова ћерка Ана Ђосић Вукић. Ово је, изгледа, пета књига оваквих *Записа* и обухвата период „од 4. јануара 2000. до 15. марта 2003“. Нисам читала претходне, а ову *пређох* (διαβάζω – кажу Грци за читање) са дужном пажњом према писцу и доносиоцу.<sup>1</sup>

Најпре да укажем на неке неистине у књизи, које се тичу блаженопочившег Патријарха Павла и неких од нас који га, надам се, боље познајемо од аутора књиге. Цитирају дословно речи Добричине, уз краће примедбе у заградама.

Пише Ђосић (стр. 14-16) како га је 21. јануара 1999. г. „позвао Патријарх Павле да свакако дођем по подне“ код њега. Даље описује како и шта су све разговарали, па каже: „Онда сам му рекао да је народ разочаран расколом у цркви“(!). (Амерички раскол је тада био превазиђен, „артемијев“ није тада постојао). „Ви сте добар човек, а добри људи су лаковерни. И ја сам лаковеран. Разумем вас, али морате свој ауторитет да заложите против екстремних владика (!) који су нанели велику штету

Цркви“. (Комесар Ђосић „брине о Цркви“ и хоће да и у Цркви буде „партијска дисциплина“). „Рекао сам му: Црна Гора је за српски народ и Србију друго Косово. Биће то права национална катастрофа. А за такву несрећу велику одговорност сноси митрополит Амфилохије који је идеолошким антагонизмом подстакао (!) раскол црногорски, па је јавном подршком (!) Милу Ђукановићу подржао сепаратизам и сецесију Црне Горе (sic!). Сматрам да Црква треба добро да се замисли над својом политиком у Црној Гори... Црногорска црква са тим Мирашом Дедејићем (г. Ђосићу, таква „црква“ не постоји, јер ту ни Ц од Цркве нема, као ни једног правог верника нити храма) је изасланик Ватикана и будућег унијаћења Црне Горе“. Па додаје: „Слушао ме пажљиво – Патријарх Павле – и није коментарисао моје ставове о Црној Гори и Амфилохијевој политици“. (Зато што Свети Патријарх боље зна М. Амфилохија од Д. Ђосића, који Амфилохија не подноси, још од вишегодишњих сусрета на Слави код Матије Бећковића).<sup>2</sup>

Даље пише Ђосић: „Патријарх... и према људима и према друштвеним појавама има поглед са висине. Не згражава се, не чуди се; он свemu људском даје релативан значај и препушта Божјој вољи и Божјој правди. Он никоме и ничему не суди“. – Довде је Добрица изрекао

једну неистину – о Амфилохију („екстремном владици“!) као, наводно, главном кривцу који је „подстакао раскол црногорски“ и „јавном подршком Милу Ђукановићу подржао сепаратизам и сецесију Црне Горе“ (sic!). – Ако је и од свезанајућег политкомесара Ђосића – много је тешка лаж и оптужба. Још само да је изриком рекао да је Амфилохије „креирао“ ту полицијску „монтенегринску“ креатуру какав је распор Дедејић! Овде нећу бранити Амфилохија, само наводим податак: у време пред изборе Мило Ђукановић је лично – свакако лукаво – дошао у Цетињски манастир и Амфилохије га примио, док је Момир Булатовић тражио да му М. Амфилохије дође у вилу на Горици, на што му је Митрополит одговорио да, ако већ неће да дође у Цетињски манастир, нека дође у Манастир Дајбабе да се тамо сусретну, што Булатовић није прихватио. Подршка М. Ђукановићу, и његовом „Црногорству“ и сепаратизму, дата је стварно из Београда, и то је чињеница, и овде је не намеравам доказивати, а од кога све – на то нека одговоре гг. Председници сваке, па и краљ Југославије, међу којима је и Ђосић (кome ни на памет не пада да говори о својим кривицама).

Друга неистина Ђосићева следи одмах у наставку текста, где пише за Патријарха: „Имао је унутра-

шњи разлог да ми четврти пут (sic!) прича исти догађај: мучи га прекор Амфилохија, Атанасија и Артемија и њихов захтев (!) да поднесе оставку због сведочења у давању мандата Милошевићу за Дејтонске преговоре“ (стр. 16).

Шта рећи на ову и овакву лаж? Ако и претпоставимо да га је Патријарх Павле стварно звао посебно (Свјатеј-ши Патријарх је звао нас десет-дванаест људи у Патријаршију, међи којима је не-када бивао и Ђосић, више пута на разговоре и саветовања, а да ли је Ђосић позивао посебно – „нека му га“, што би рекао сам Патријарх), сигурно је да то није било из „унутрашњег разлога“ – „да ми /њему=Ђосићу/ чешћерши ћут претича истини доћај!“ Такву „интимност“ Патријарх Павле није имао ни према коме, а најмање према Ђосићу, и то 4 пута! (Ђосић прича причу о сусрету 21. јануара 1991. године, аkad је био Дејтон? Није ваљда Патријарх Павле био тако злопамтљив, „ситна душица“, па да стално понавља како га „мучи прекор“ браће, те се „исповеда“ Добрици! Нешто у тој Добричиној причи шкрипи, поготову што је у књизи Косово /стр. 176/ тај сусрет са Патријархом описан под 31. јануаром 2000. г. (годину и 10 дана касније!), и ту, идентично описан разговор, не садржи причу о „тражењу оставке“ од стране „три А“, нити је уопште поменут Дејтон, ни Милошевић!). Засигурно та прича Патријарху није требала (као да је Добрица био Патријархов „духовник“ коме се он „исповеда“, а знамо како је стари Патријарх малоречив), али таква прича је потребна Ђосићу, да себи прида већи значај: како се он за све и сва пита, па чак и од самог Патријарха Српског. Добрица је био, и остао, врло сујетан човек, умишљени, свагда доцирајући комунистички „моралиста“ и комесарски „уча“ скоро свим својим савременицима, који би, јадници, без њега и његовог руковођства, били нико и ништа.

О тој мегаломанији сведоче бројни други текстови познатог „Геце“ из Дренове, и Крушевца, и шире, где је иначе, опчињен „политичким циљевима прескупе народне, партизанске револуције“ (стр. 5), на жалост нашу, и његову, и свега Српског народа, са своји пролетерима и комесарима, оставило крваве трагове большевичких преких судова (1944-45. године), за која злодела – којима су

„ослобођену“ Србију испунили масовним убиствима (око 150.000 недужних Срба) и масовним јамама које се тек сад откривају – да ли се икада покајао? Његова слепа mrжња према ослободилачкој Југословенској краљевској војсци у поробљеној Отаџбини, под ћенералом Дражом Михаиловићем, не да муни до данас да просветли очи истином: да сути српски борци за слободу вишеструко кажњени за зла, учињена или приписана им, несудом суђени и смрћу кажњени (тек данас сродници траже судску рехабилитацију многих од њих), а ниједан његов партизански револуционар и злочинац (па и накнадни „дисиденти“, попут сада „рехабилитованог“ Ђиласа и сличних му), није никада, ни до данас, процесуиран! (Али зато, Дражин гроб траже они који знају где је и како убијен!). Не зато што треба наставити „грађански рат“ (који Д.Ћ. помиње само кад се осећа угрожен поменом партизанских и комунистичких злочина, у рату и после рата), него из правдољубивог сазнања и осећања: да је Српски народ под Ђосићевим комунистима доживео највећу трагедију (коју, по признању једног комунисте, не би доживео да је Дражин народни покрет победио), и широм несрћне Југославије, и нарочито на Косову и Метохији. Више пута сам говорио и писао, и не само ја: главни прогон Срба на Космету обавили су комунисти, на челу са Титом, Компартијом, и тито-епигонима, све до најновије НАТО и УЧКА окупације. Али, „Жив је Бог, и жива ће бити душа наша“, говорили су Пророци Бога Живога у најтежим данима историје.

Муке Добрице Ђосића су, уз остале заједничке нам људске и српске, у томе што је то човек презаузет собом, скоро затвореник самосвоје-га, мањом умишљенога, а засигурно дефетистичкога света, а он реални свет нихилистички дубоко презире, јер га није успео да преобликује „по својој слици и прилици“. Велики



Икона Патријарха српског Павла

Солжењицин је (у говору који је требало да одржи у Штокхолму на додели Ноћелове награде) рекао велику истину, достојну великог уметника творца: Многи стварају своје светове, али никада потом неће да понесу одговорност за те тако створене светове.<sup>3</sup> Истински уметник, додаје Солжењицин, зна и осећа да је он само смирени сарадник у Божјем свету. О тој сарадњи с Богом у Божјем свету често је, понављајући Apostola Pavla, говорио наш смирени Патријарх Павле, кога Ђосић горњим речима клевета и угони у лаж. Патријарх није могао да каже такву лаж да смо нас тројица (фамозни, злобно срочени слоган о „три А“) „захтевали да поднесе оставку“. На Сабору, који је поводом Дејтона сазван, нико од Патријарха није тражио оставку, него је одлучено да он „повуче свој потпис“, који је Сабором коначно и поништен. Ја сам тада говорио: да сам дошао у Београд „да поднесем оставку“ ако други, па ма то био и Патријарх, без нас одлучују о народу у Херцеговачкој Епархији, којему сам ја Епископ, а не Патријарх или Иринеј. Такав је светопредањски и канонски ред у Православној Цркви.<sup>4</sup>

+

Мука г. Добрице Ђосића јесте пресвега његова суморност и депресив-

ност, која просто бије и из њега и из његових дела, а која није својствена Православном Српском народу, и уопште Српском човеку. Данас смо сведоци те нељудске, нехришћанске и несрпске праве епидемије депресије, која се лије из бројних наших писаца, песника, новинара, политичара, и скоро сваког самозваног „вође и учитеља“ у овој Домановићевој Страдији. Од те жабокречи-не деца нам не могу да дишу, и да здраво расту, као и од поплаве лажи о тзв. „европским стандардима“ (у које спада и слобода невиђеног криминала, тајкунства, дроге, злорадњи и у школама, содомских настраности), или од вашарских прича са највишег врха власти у Србији да „пут у Европу нема алтернативу“, па и по цену великомученичког Косова! Ни речи, макар у виду подпитања: Који то пут, и у коју то Европу? Као да ми на Балкану и у Источном Медитерану нисмо Европа и пре овог полумесеца који се зове Северозападна Европа? Али, оставимо зasad то, и вратимо се муци нашег Добрице.

На стр. 18. ове књиге Ђосић пише: „У својој старачкој депресији увиђам колико сам био неправедан према Иви Андрићу, кад сам на његовом суморном лицу читao страх од смрти. Није то био само страх од смрти: била је то згађеност на живот и стварност. А то је и моје садашње расположење“. Да кажем искрено, мене никада није одушевљавала Андрићева болесна опседнутост његових јунака („Болестан сам самим собом“, вели један од њих). Најбољи његови ликови су онај Српски мученик Стојан и она девојка мусиманка која скаче са Ђурије у Дрину, као и Богдан Зимоњић у Омер-паши Латасу. Има Андрић и других лепших страна, али Андрић није верни израз и одраз карактера Српског народа, него му дела базде војном босанских касаба из доба „пустог турског“ и затим још кванијет аустријског ропства. А односно Ђосића, најлепше, по мени, што је написао то је опис Првог светског рата (не знам зашто „Време смрти“, кад је то било и време Крста и Вајкса?), мада је и ту оптеретио своје јунаке (Хиљаду и Триста Каплара) својим комунистичким путним опсесијама (како је једном приметио јеромонах Амфилохије, и још

један студент, кад смо на Богословском факултету до касно увече разговарали о тек изашлом Ђосићевом делу).

Добрица је, нажалост, поприлично западни човек, не балкански, не српски. (в. нпр. на стр. 34. прву реченицу 3. пасуса. Зар добри Добрица није ништа друго видео код савременог Србина!? Бедна аутобиографија, као што су му добром делом то и *Корени и Деобе*, све људи оптерећени Добричиним синдромом. Не да тога нема у Србији, али то нису српски карактери, него сенке које прате здраво тело, и зато пријакој светlostи ишчезавају. Ђосић недостаје светlostи, свете и светле – Таворске, која таму душе, ума и срца разгони. „Просветли, Господе, таму душе моје“, трезвено певају сви Православни па и Срби у Цркви).

Добрица Ђосић је човек страха и неспокојства. Сам признаје: „Неспокојство је моја самоспознаја. Од када сам почeo да појмим (!) себе и свет, сазнање ми се згушњавало у беспокојство. Од када сам постао ја – био сам нездовољан собом и светом“ (стр. 81). У поговору књизи партизанке Фахрије Капетановић Јовановић, „Вјера и страх“, он је написао депресивне речи о *вери и ствараху*. По њему, „свака вера рађа страх“.<sup>5</sup> На то му је у своје време одговорено: да, зато што је по среди лажна вера у лажнога бога, која неизбежно рађа страх (зато су Римљани из такве псевдовере у псевдогове говорили да је „страх отац богова“, и ту су флоскулу комунисти преузели као догму, која ни историјски, ни антрополошки, истински људски није утемељена, како показује, нпр., Мирчea Елијаде, или један дубоки Србин, Миодраг Павловић, у својим антрополошким есејима, а да и не говоримо о Светитељима Православног искуства, које Ђосић нити зна, нити хоће да зна).

Као човек и писац Добрица Ђосић није срео Бога – Живога, Истинитога, Јављенога у Христу Оваплоћеном и Очовеченом, историјски присутном Духом Светим у Цркви и Литургији верног народа Божјег, нарочито у Светима, којима и Српски народ обилује, све до данас. Истина, Ђосић пише (стр. 23): „Хришћански је постулат: Ко познаје себе, тај познаје Бога. Ја све нејасније видим обрисе своје личности. Никад нећу спознати Бога. Св. Августин: „Желим да позnam Бога и душу. Ништа ли више? Свакако ништа“. – Али, нек извине и

Добрица и Августин, то је за изворно хришћанско, православно искуство мало. Самопознање човека је потребно, али нимало није гаранција ни истинског спознања, ни сигурног сусрета с Богом Живим. Доказ: философије и мистицизми, религије и антропософије, итд., од древности до најновијег времена. Шта ли би Добрица рекао на Павлов обратни „постулат“: *A сага йозавши Боја (у Христу), или боље: будући йознаници ог Боја* /Гал. 4,9/? То значи „обратна перспектива“ у православном искуству, и у живопису-сликарству. Зато су нам иконе и фреске тако небожемно лепе. Оне сведоче по Српским и Приморским земљама, а нарочито на Косову и Метохији, да још овде на земљи постоји, и оприснујује се Христом Богочовеком, Царство Небеско, у којем је и *Небески народ* Српски (над којим се д. Ђосић цинично комесарски подругује – в. срамну страницу 162. његове књиге *Косово*, која и није о Косову, него дневник ауторове депресије, а она је, по косовском небожемном, богочовечанском искуству /а не по „косовским митологемама – хришћанства, крста и слободе... овог српског лицемерног скрибомана/, плод надмености, гордости, суетне претенциозности. – В. Премудри Сирах 10,7: „Мрска је пред Господом и људима гордост, и пред обојима је за осуду неправда“).<sup>6</sup>

До Бога и сусрета с Богом Живим и Истинитим, а то је једини заиста Постојећи Бог, Који се јавио Мојсију у Купини (2Мојс. 3,14) и лично у Христу Очовеченом (Јеванђеље Јованово 1,1-18 и 17,3), једино се долази Христом. И ту важи Јеванђеље неба и земље: *Нико не може доћи доји Богу, осим кроз Христаша* (Јн. 14,6). Чеслав Милош, као Чех и римокатолик, не подносећи Достојевског као православног, рекао је цинички да је Достојевски „изгубивши Бога, ухватио се за Христа“. Ко је ту стварни губитник, а ко добитник, Достојевски или Чеслав Милош? – нека свако сам себи одговори. Смерни и богожедни Натанаило је одговорио за нас (Јован 1,49-51).

Добрица Ђосић није нашао, није сусрео Бога, – еда Бог да да се ухватио за скут Христов, и осетио силу Бога Живога која зрачи из Њега. (Али, Христос не разваљује врата: Он стоји и куца, и ко My отвори, ући ће, и вече-

раће с њиме – Откр. 3,20). Ђосић је гледао на Христа с висине своје самоубражености, оне из достојевсковског подземља *самостії*, илити Јунговог *сойстїва*. Добрица цитира Јунга (стр. 33-34): „Сопствство за западног човека јесте Христос. Христос је архетип хероја који представља човекове највише тежње. Све је то врло тајанствено и помало застрашујуће, каже Јунг“. Али, драги Добрице, Јунгов Христос није Христос Откривења, Јеванђеља, Цркве, Историје, Есхатологије. За жаљење је што такав српски интелектуалац и писац, ружно карикира Христа, Његов Богочовечански Лик који просијава у Јеванђељу и Светима. Пример: Ђосићев опис Христовог Уласка у Јерусалим, за који надмени политички комесар вели само толико: „Фантастична је пропаганда и режија Исусовог уласка из Галилеје у Јудеју и Јерусалим. То је грандиозна и интелигентна припрема. Прави „маркетинг“! (стр. 67). Неки други Срби, писци и песници, извorno српски карактери, писали су другачије о Христу у Јудеји и Јерусалиму, када су тамо били (Св. Сава, Дучић, Николај). Не знам да ли је Ђосић икада био тамо. Па ипак, он је намеравао да напише „роман о Христу“. И то је занимљиво, и још даје наде. Али, о Христу се не пишу романи, него Јеванђеље. Заправо, Он је *Вечно Јванђеље* Божје јављено у Откривењу (Откр. 1,6), Жива Ипостасна *Блајовес਼* Божја о свету и човеку, а *Блајовес਼* није горковест, ни страх, ни депресија, ни чамотиња, него радост и мир и љубав у Духу Светоме. (Негде у књизи Ђосић бележи да је читao Свето Писмо, и изненадио се сазнањем да у јеврејској Библији за *дух* и *gax* =дашак=ветар, иста је реч. И то је надоносно код Добрице. Може и мука родити наук).

На стр. 124. ове књиге писац бележи: „Настављамо да редигујемо четврту књигу *Пишчевих зайса*, уверени да је то значајан документ о српској трагедији и мојим напорима да је као председник СР Југославије умањим, ако та истина буде некога занимала“. Па даље на стр. 136-7, упоређујући себе са Сартром, пише: „Ја не пишем за потомке. Пишем за своје савременике. Не верујем да ће потомке занимати моје књиге... И ја данас у осамдесетој години гледам себе као историјски документ, или

реликт. Ја не знам шта ћу бити људима као писац; али сам уверен: ако их буде занимала друга половина српског 20. века морају се позабавити и појавом – Д.Ђ. /=Добрицом Ђосићем/. И није ме страх њиховог суда“ (стр. 137). И мало даље: „Потпуно сам свестан глупости којој је матрица таштина. Шта ме се тиче шта ће људи о мени мислити на основу ових записа. Ја кварим ову хартију пре свега из морања да пишем. Ја испуњујем нагон писања“. (Ко хоће нека прочита и стр. 361: „Вечерас ме стресла муња бола: ја више нисам писац“... и даље следећи пасус).

Добрица Ђосић је писац прилично обдарен, али и не мање размажен. Самоуверен до надмености, он себе сматра новим „оцем“ Српског народа („отац нације“, каже С. Басара). „Ја стварам српске карактере“ – пише он негде другде. Таштина над таштинама, вели библијски мудрац.

„Нека му га“! – што би рекао блаженопочивши Патријарх Павле. Али за стварање карактера, у себи и међуљудима око себе, потребна је пре свега вера у Живога Бога и боголиковог Човека, и из ње преображајним подвигом, уз дах Духа Божијег, израстајући *хриштолики карактер*: искрено људски, чист („блажени чисти срцем“), ненамештен, „нережиран“ споља или изнутра, просветљен, не-када и тужнорадостан (Подвижници тајне човека сведоче о „радостотворном плачу“, за који знају и Срби од како су крштени до данас), преображен покајањем пред Христом и народом, очишћен и облагодаћен Духом – Дахом Бога Живога. То сведочи и српска јеванђелска радосна, жизнерадосна пословица: „Покајање је најлепши цвијет људскога поштења“.

Усековање ћлаве Св. Јована, 2011.

#### Напомене:

**1** Уствари, читao сам Ђосићеве књиге: *Српско ђашање I и II* (Филип Вишњић, Бгд. 2002-2004) и *Косово* (Новости, Бгд. 2004), које су сличног садржаја са *Зайсими*, неки делови су и директно пренесени, прерађивани.

**2** А шта о мојој малености мисли и пише Д. Ђосић, може се видети из његовог писма упућеног М. Амфилогију на Никољдан 1998, објављеног у *Српско ђашање, II*, стр.254-256. „Нека му га“,

што рекао блаженопочивши Патријарх Павле.

З Ово важи и за фамозне евроамеричке „демократе“, цивилизоване тиране, козмократоре са огавним лицемерјем, који Српском народу, и скоро читавом Балкану, а и другима у свету, увек намећу своја политичко-правна „решења“, за која, кад се потом покажу неодржива и са катастрофалним последицама по нас, никада нису поднели одговорност за последице, ни још мање се покајали (осим понеко соргу у накнадно писаним „меморарима“), него су увек окривањавали нас у „балканској крчи“<sup>1</sup>, у којој они све време, милом или силом, итекако кувају и закувају својим интересним, а за нас погубним начинима. Доказ тога је: Версај и Јалта, Дејтон у Босни и Херцеговини, и крварећа трагедија Косова и Метохије.

4 Да додам овде, ради злобних људи и полуписмених интригантских новинара (какав је нпр. био Ј. Јанић из НИН-а), да када сам, о Преображењу 2006. г., предао на руке лично синовско писмо Свјатитељшем Патријарху Павлу у његовим одјајама у Патријаршији, а то је било после његове повреде ребара и дужег лежања у постели, био је то само *савет*, а не *захтев*, да би било добро да се на Сабору у Жичи те јесени онемоћали Патријарх „смирено повуче“, по угледу на Св. Саву Јичког, да не би дошло до погоршања ионако слабог здравља, а тиме да уједно помогне избор новог Патријарха. Тада је блажене успомене истински Човек Божји Павле био готов да се повуче (постоји писмо, и живи сведоци), али је дошло до нечега, због чега он није ни отишао на завршетак Сабора у Жичи. Толико паметнима и добронамернима.

5 Сличног менталитета је и Ђосићева триологија *Верник-Грешник-Покажник*, али у тим речима код њега нема онтолошког садржаја, него изругивање над тим библијским речима бедном и бедастом логорејом, епидермијском паучином псевдоживота и разних псевдоморфоза, какве је разобличио, нпр., православни Грузинац Абуладзе у филму *Показање*.

6 Од свега што Патријарх Павле, Амфилохије и долепотписани (не само „Владика Артемије и М. Трајковић“, овај последњи поготову не) чинише и радише, присутвом и делом на Косову и Метохији, тада и све до данас (Свети Павле сада већ са Неба), слеп код очију Д. Ђосић је видео само да „Владике Амфилохије и Атанасије мотају се по Метохији“ (стр. 162). „Нека му га“!

## Разговор са Александром Нећаком, Председником Савеза јеврејских општина Србије

# Господине Ђелићу, Јевреји ће у ващем нацрту препознати нацистичке законе

Људмила Стојковић

### Уводна напомена

**К**ао учесник свих досадашњих многоbrojnih преговора и разговора, као и malobrojnih, мањом неостварених договора око враћања отете имовине наше Цркве и осталих традиционалних Цркава и верских заједница, могу само да потврдим истинитост свих навода у интервјуу г. Александра Нећака. Потпуна безобзирност и лицемерје извршне власти, одсуство елементарног одговорног и моралног понашања, гажење Устава и закона, наредбе потчињенима да крше важећи закон (злогласни акт Дијане Драгутиновић), свесно обмањивање јавности, покушај да се дезинформишу европске институције у Бриселу (унапред осуђен на неуспех), грубо цензурисање и медијска блокада јавних наступа представника Цркава и верских заједница, и тако даље, и тако редом – све су то чињенице, колико непобитне толико и жалосне. Сведочење г. Нећака долепотписани ће поткрепити и делимично допунити са још два-три „бисера“ из предугачке неславне збирке.

Скупштинску расправу о нацрту закона о општој реституцији цео дан су заинтересовани могли да прате на телевизији. Увече, у наставку, када је много мање посланика присутно у Скупштини, вођена је дискусија о изменама и допунама важећег, али од саме Владе блокираног Закона о враћању отете црквене имовине, при чему су те измене и допуне припремљене тајно и подмукло, заверенички, током лета, без праве јавне расправе и, наравно, без узимања у обзир мишљења непосредно заинтересованих и тангираних, тојест самих Цркава и верских заједница. Али то није све: нечијом одлуком или одлучном и одлучујућом сугестијом „Јавном сервису европске Србије“ (!), овај део скупштинске расправе се не преноси непосредно него се после поноћи – у прави час, хајдуци! – преноси снимак расправе. Господин Ђелић би, претпостављам, хладнокрвно, не трепнувши, изјавио да је то случајност или програмска одлука саме Телевизије, али би притом био исто толико убедљив и веродостојан колико је био и онда када је изјавио да доказ за непримењивост начела заменске ре-

ституције за оштећене грађане можемо видети у чињеници да оно ниједнампут није примењено ни за Цркве и верске заједнице. Мудро је, дабоме, прећуто да није примењено не зато што је по себи непримењиво него зато што је извршна власт противуставно, незаконито и бестидно одлучила да забрани примену одредбе о заменској реституцији и о обештећењу у важећем закону (писмо госпође Драгутиновић и увођење „у игру“ чинилаца које закон не предвиђа, као што су сагласност досадашњега корисника, мишљење јавног правобраниоца, став Министарства пољопривреде и слично).

Поменути истинолубиви утицајни припадник владајуће елите стално се хвали како за све што ради и говори има покриће и одобравање у Бриселу. То је тачно онолико колико је тачно и то да је барон Минхаузен сâm себе ухватио за косу, повукао снажно навише и извукao се из калузе у којој се давио. Не понављајући овде изјаву известиоца Европске Уније, г. Кацина, подсетићу само на онај њен део у којем се каже да нико, па ни Влада Србије, не може „шетати Европску Унију“. Не знам да ли се г. Ђелић хвалио и позитивним мишљењем Венецијанске комисије, без којег његови закони сигурно падају на бриселском испиту, или је бар ту схватио да је мудрије макар једнапут прећутати него свашта јавно зборити. Зато наводим, за сваки случај, да је о свом законодавном пројекту обавестио ту комисију и послао јој текст, али је, једнако мудро, заборавио да затражи њено мишљење о тексту. Надам се да ме г. Ђелић неће, по овоме, угонити у лаж, а уколико то ипак покуша, или г. Нећак или ја одмах ћемо, са задовољством, објавити писмо Венецијанске комисије на ту тему, у изворнику и у пристојном српском преводу.

Овде је Родос, овде сви имамо могућност за једини прави дијалектички скок – скок из лажи у истину, из неправде у правду, из ускогрудих комбинаторика на ширину слободе, што даље од нечестивог и његових замака, а што ближе Богу и свему што је Њему угодно.

Ейсской баики Иринеј

Предложени нацрт зајона о реституцији и измене и допуне Закона о враћању имовине Црквама и верским заједницама изазвали су жустре полемике у јавности. Александар Нећак, председник Савеза јеврејских општина Србије, каже да је Јеврејској заједници у Србији, по још важећем Закону о враћању имовине Црквама и верским заједницама, од имовине која је пријављена враћено само четири одсто, и то скоро све у Суботици захваљујући локалној самоуправи. Пре него што је одговорио на питање које се односило на очекивања од реституције, Нећак је подсетио да од 2004. године чека јавну расправу о овом закону и никада, за све ово време, нису имали прилике да имају текст закона о коме се дискутује, али упућује и критике на рачун потпредседника владе Божидара Ђелића. „Ђелић је пробао да Јеврејску заједницу потпуно изостави из јавне дискусије о овом нацрту закона о реституцији. Замолио сам неке своје пријатеље преко границе да легалним путем утичу на њега да нас позове. На тако уговорени први састанак касније је скоро пола сата и прво што ми је рекао било је: ‘Морао сам са вами да се видим, јер су ми то наредили из Америке’. Одговорио сам му: ‘Нисте морали’, и тако пробао да заштитим и његов интегритет. Друга његова реченица била је: ‘Све што будете тражили,

нећете добити'. Онда сам рекао: 'Па добро, ако је то тако, зашто смо онда и долазили? Хвала на киселој води и до-виђења', али после тактизирања и над-мудривања ипак смо остали и наставили разговор. Наши захтеви нису се про-менили од 2004. године".

### Шта сте тражили?

Тражили смо да се закон применује на имовину одузету од 1941, а не од 1945. године, јер је јеврејска имовина у Србији одузимана од 1941. године. Терезинска декларација усвојена је 2009. године и ту стоји да се јеврејска имовина, одузета у време холокауста, рачуна од 1933. године до краја Другог светског рата. Ђелић је то одбацио, без могућности да о томе дискутујемо.

### Са којим образложењем?

Није био спреман да нам објасни зашто то не може да прихвати и да образложи свој став. Одбијао је то. Само је понављао да 1941. година не долази у обзир. Онда сам рекао да је то рехабилитација Милана Недића и, наравно, свих оних којима је та имовина припадала по његовим одредбама. Тражили смо да људи који су се под притиском од 1948. до 1953. године иселили у Израел, одрекли се југословенског држављанства и аутоматски изгубили своју имовину, буду изједначени са свим грађанима Србије и да имају право да поднесу захтев као и сви други. На то нам је одговорено да је у Нацрту закона о реституцији ушла клаузула реципроцитета између Израела и Србије, те да можемо и ми то да прихватимо. То је потпуни апсурд и замајавање. Понуђено ми је да се сви ти људи обрате суду овде у Србији и да докажу да су морали да се одрекну имовине, па ће тек онда моћи да је добију. У Нацрту закона спомиње се повратак непокретне и покретне имовине, а рок за њено пријављивање је две године. Пошто је наша покретна имовина опљачкана, рок треба да буде померен на петнаест година. Ми не знамо где су те ствари и потребно је време да се оне пронађу. Баш сада имамо један случај: открило се да је једна украдена слика, која је припадала Гебелсовој колекцији, код нас у Народном музеју.

### Који је био ваш најважнији захтев?

Најважнији захтев био је да се од имовине која је припадала Јеврејима који су побијени формира фонд који би служио искључиво за живот јеврејске заједнице у Србији. Притом смо врло децидно на-

вели да ми не тражимо потпун износ тог фонда, који по нама износи преко 550 милиона евра, већ један мали део, колико је потребно да намирамо најважније потребе. Ми, на пример, имамо музеј за који држава не даје ни динара, а нас кошта негде око шест милиона годишње. Имамо архив од једног километра документације и ту се налазила документација када се водио случај Валдхајм. У том архиву има вредних ствари и то треба сачувати. Они нас терају да ми то све запустимо, поготово што имамо споразум са јеврејским заједницама бивших југословенских република, јер је то заједнички музеј, и ако ми не можемо да га одржавамо, морамо свакој републици да вратимо њено. То нико не узима у обзир, а можда Републици Србији и не треба Јеврејски историјски музеј и архив. Имамо верске службе, верско образовање, учење језика. Издајемо велики број књига и публикација, које су углавном истраживачко-научног карактера. Имамо свој сајт, билтен, а и наша деца треба да похађају нека забавишта, обданишта. Имамо најстарији књижевни наградни конкурс у земљи, стар више од пола века, и тај конкурс се финансира искључиво из средстава која сами скупљамо. Све то треба да угасимо и да напустимо просторије где живимо, јер не можемо да плаћамо ни струју, ни воду, ни друге трошкове.

### Да ли вам је понуђено нешто друго?

Ђелић је понудио једно соломонско решење – да се формира фонд од којег ће да се финансира подизање Меморијалног центра за холокауст на Старом Сајмишту. Он то одлучује и Влада Србије прихвата, а нас нико не пита, нити се са нама договара.

### Да ли је тачно да је због тога недавно Србију посетио амбасадор Америке за холокауст Дејвидсон?

Дејвидсон је са делегацијом прво са нама разговарао, па је после тога отишао на састанак са Ђелићем. Ми смо му објаснили да немамо ништа против тога да се формира један фонд из којег ће један део средстава припасти Савезу јеврејских општина Србије, односно Извршном одбору на управљање.

### Недавно сте изашли у јавност са тврђњом да Ђелић има неки други план са имовином Јевреја. Какав је то план?

Србија се годинама труди да постане поправан члан ЕТФ-а, то је Међународна



**Министаркин позив  
на кршење Закона**

Нећак подсећа и да је Диана Драгутиновић, бивша министарка финансија, Владимиру Тодоровићу, директору Дирекције за реституцију, 19. августа 2008. године упутила допис број 021-01-42/2008-08 следеће садржине: „У наредном периоду следи доношење закона о денационализацији, у коме ће се у јавном интересу предвидети умањење обештећења бивших власника одузете имовине у односу на пуну вредност имовине, а накнада у облику друге непокретности имаће карактер обештећења, а не реституције, што ће учинити неопходним и истоветне измене и допуне Закона о враћању (реституцији) имовине Црквама и верским заједницама. Стoga, као министарство надлежно за предлагање аката у вези са денационализацијом, указујемо да за сада не би требало доносити решења о новчаном обештећењу, односно враћању друге одговарајуће имовине Црквама и верским заједницама, с обзиром на то да би они била у нескладу са напред наведеним принципима будућег закона, а морала би да се примене и на остале случајеве које ће уредити Закон о денационализацији,” наводи се у допису који је министарка Драгутиновић срочила само три месеца од формирања владе у мају 2008. године.

организација за сећање, истраживање и едукацију у вези са холокаустом. Србија, то мора да се зна, сада треба да буде примљена уместо да је у организацији која је основала ЕТФ, с обзиром на жртве које је поднела и што је била на победничкој страни све време рата. Она је себи дозволила да о томе да ли ће или неће би-

ти примљена у ту организацију одлучују земље које су биле на другој страни. Био сам у државној делегацији, то сам одбио, али сада поготово одбијам после оваквог Ђелићевог односа према нама. Он хоће средствима од оплачкане јеврејске имовине да купи Србији улазницу у ту организацију, што је, по мени, крајње неморално. Наравно да ћу о томе обавестити наше менторе, израелску и америчку делегацију, и указаћу на овај проблем, па ако се они сложе, Боже мој, али не верујем да ће то прогутати. У Терезинској декларацији дословце стоји да је то обавеза државе, а не јеврејске заједнице.

### *Жива дипломатска активност*

„Обићи ћемо све посланичке клубове у Скупштини Србије и тражићемо да се овакав предлог закона не усвоји. Ако се овај закон не усвоји, Србија неће ући у Европску унију. Ђелић ставља улазак Србије у ЕУ на једну страну, а са друге стране неке ситне приватне економске интересе, не његове него других, јер се то односи на једну мању групу људи. Обићи ћемо поново амбасадоре водећих европских земаља у Србији, а које су чланице ЕУ. Од свих њих добили смо потврдан одговор и све то ће се завршити тако што ће наша делегација Цркава и верских заједница путовати у Брисел, где ћемо имати разговоре са представницима свих религија, као и са истакнутим политичким званичницима. Мислим да ће закон бити усвојен, али да ће Ђелић, то јест влада, морати да одустане од неких својих предлога. Ову одредбу о Старом Сајмишту мислим да нико неће смети да прихвати”, сматра Нећак.

### Шта је ту спорно?

Спорно је то што ће на Старом Сајмишту да подигну споменик Јеврејима, а не и Србима и другима који су ту страдали. Проблем је што се у народу ствара зла крв таквим поступцима.

### Шта имате да кажете о лимиту од 500.000 евра по власнику, било о којој вредности и обimu имовине да је реч?

Ђелић је у свом обраћању нацији тврдио да Србија немаовољно финансијских капацитета, односно могућности да врати имовину. Доказујем, и не само ја већ и многи, на основу разних документа из владе, Републичке дирекције за имовину и других институција, да то

није тачно. Једноставно, не постоји политичка воља да се то уради.

### Зашто?

На то питање имате одговор господина Јелка Кацина, известиоца Европског парламента. Он каже да је то већ виђено, „да је то спрега између владе, организованог криминала и тајкуна“. Тако ће се, подметањем закона који ће морати да претрпи разноразне промене, купити време. За то време ће продати имовину која њему не припада и даће Европи врло „логично“ објашњење да имовина сада припада приватним лицима и да је не могу сада од приватног лица узети. Зато се из постојећег Закона о враћању имовине Црквама и верским заједницама укида клаузула да постоји натурална супституција. Ако је продао моју имовину и не може да ми је врати, дужан је да ми да нешто друго еквивалентне вредности што је државно, а он то неће.

### Откуда Ђелић одједном у овој проблематици око реституције?

Он ми је сâм отворено рекао да су њemu увалили врућ кромпир, а ја, наравно, не могу то да прихватим. С друге стране, ми стално говоримо Ђелић, а у ствари ту постоји тим који то ради, а остала имена се крију као да су на тајном задатку, а не људи који раде легалан предлог закона, а које бисмо ми могли да питамо нешто. Разговарајући о нашем захтеву да морају да се одвоје средства од којих ћемо ми да живимо, он се дословце позвао на то да он у одређеном смислу има сагласност Председника Републике. Управо због тога пишем отворено писмо Председнику, јер не верујем у то да је Председник сагласан са тим да се од оплачкане јеврејске имовине гради Меморијални центар и да се купује улазница Србији за чланство у ЕТФ-у.

### Да ли су се дододиле и неке позитивне ствари у току ове борбе за бољи и праведнији закон о реституцији?

Позитивно је то, а што се никада пре није десило, да су све Цркве и верске заједнице у Србији јединствене у захтевима и стале су све иза захтева јеврејске заједнице. Заједно са нама сада су и представници удружења грађана који потражују одузету имовину. Најзад смо успели, и сви смо заједно, и наступаћемо као блок.

*Јеврејској заједници враћено само око четири одсто имовине*  
По још важећем Закону о враћању имовине Црквама и верским заједницама, од целокупне одузете имовине која је пријављена Јеврејској заједници враћено је само четири одсто. Зграда у Улици краља Петра I у Београду, у којој је седиште Савеза јеврејских општина, није враћена; враћена су само два стана која су припадала Црквеном општином. „Захваљујући великом разумевању локалне самоуправе и одличној сарадњи са јеврејском општином, у Суботици је малтене све враћено. У Новом Саду је тражено земљиште испод синагоге, зграда ТВ Војводине, балетска школа и још неки објекти. Што се тиче синагоге у Земуну, почели смо договоре око тога да општини дамо јеврејску имовину у Земуну, а они нама синагогу. Центалменске разговоре о томе водићемо са Николићем“, каже Нећак.

### Какви су вам планови?

Дејвидсона сам замолио, с обзиром на то да се наше изјаве за јавност цензуришу, скраћују и у бесмисленом облику објављују, да нам помогне и да нам пошаље репортера који нема аутоцензуру, нити било коју другу цензуру и притиске, и који ће објавити свету шта Цркве и верске заједнице овде раде, какве проблеме имају и који су њихови легални и оправдани захтеви. Ово је била трећа заједничка конференција, на свакој је било по седам-осам камера и десетак-петнаестак новинара. Ни у једном од извештаја о њима не можете да нађете континуирану мисао: увек је исцепкано и објаве само по једно парче, из ког читаоци и гледаоци не могу да створе комплетну слику оног шта ми у ствари хоћемо и тражимо.

### Да ли је стварно тако страшно стање у медијима у Србији да сте ви морали Дејвидсона да молите да вам помогне преко неког од медија из Америке, како бисте показали шта се стварно догађа?

Јесте. Апсолутна блокада, а то није само моје мишљење већ и мишљење свих нас из Цркава и верских заједница. На нашој трећој заједничкој конференцији рекао сам да сам захвалан новинарима што нас прате и што долазе, али да им се дивим на упорности да пишу текстове који се не објављују.

## Шта се поштражује

Јеврејска заједница у поступку реституције поднела је 520 захтева којима тражи повраћај 199 хектара земљишта, од чега 182 хектара пољопривредног и 17 хектара грађевинског земљишта, као и 63 пословна објекта укупне површине 16.036 квадратних метара и 205 стамбених објеката површине 18.260 квадратних метара и још 59 гробаља.

### Шта вас још љути?

У јавности се пласирају информације да ћемо да се обогатимо и да ћемо да ојадимо Србију, а то нас много и љути и врећа. Враћање имовине у натури неће коштати Србију ништа. Напротив, сви ми који добијемо имовину почећемо да плаћамо порез, јер нико није тако луд да плаћа порез на имовину, а да она лежи као мртвак капитал. На земљишту ће се градити, фабрике ће се пуштати у погон и сигурно неће стајати као што сада све стоји. Имате више од педесет одсто обрадивог земљишта у државном поседу које нико не обрађује јер држава самој себи не плаћа порез. Уместо натуналне реституције, којом држава не би изгубила већ добила, предлажу се обвезнице које немају одакле да се добију сем од пореза, а то значи директно на терет грађана Србије. Ми се боримо против тога. Јер, зашто би мој комшија мене гледао попреко зато што плаћа порез да бих ја добио делић своје имовине, уместо да ми врате имовину и да ја плаћам порез, па да и мој комшија боље живи?

**Да ли је то помало страх, не само од богаташâ него и од средње класе, која је у ствари темељ сваког стабилног друштва?**

Мени то једино личи на то да они само брину о себи и да их ништа не интересује, ни средња, ни нижа, ни виша класа. Њих једино интересују они сами. Они нама одређују по принципу „не можете ви да добијете имовину да се обогатите“ и постављају лимит, али нико од њих не говори о томе колико они имају имовине и богатства. За њих и за тајкуне нема лимита. Апсолутно се ради о немању политичке воље за добро решење, јер овај Нацрт закона наноси штету директно Републици Србији, њеним грађанима и њеном угледу. То није део закона, он ту предлаже да ће обештећење бити регулисано посебним законом, и очекује да му верујемо на часну пионирску реч.

Иначе, у предлогу Нацрта закона до словце пише „да ће се враћање имовине јеврејских породица, жртава холокауста, уредити посебним законом, тако да се формира...“ То је све што се у њему односи на Јевреје у Србији. Посто спомиње холокауст у првој реченици, он мисли да ћемо ми поверовати да је то меморијални центар за нас. Моја порука Ђелићу јесте да ми је потпуно јасно да је он то предложио влади, а влада усвојила. Ако уопште показују симпатију за Јевреје, показују је много више за мртве

Јевреје него за живе, па претпостављамо да се овај меморијални центар припрема за све нас, јер ћемо тамо завршити. Овакав став у предлогу закона не може да користи угледу Србије. Напротив, наноси велику штету.

### Шта је Ђелић обећао амбасадору Дејвидсону?

Обећао му је, окружло па на ђошче, да ће размотрити, имати у виду, и да ће оформити тај фамозни фонд, али није рекао да ће оформити овакав фонд. Дејвидсону није рекао да у закон неће унети 1941. годину, још мање шта су им стварне намере. Из неког разлога, Ђелић и цела влада не желе да се спомиње та година. Потпредседник Владе Србије предлаже да се од опљачкане јеврејске имовине гради Меморијални центар. Рекао сам: „Господине Ђелићу, сви Јевреји у Србији ће у вашем нацрту препознати нацистичке законе.“ То га је узнемирило и бранио се да то није фер и да га називам нацистом. Рекао сам му: „Никада вас не бих назвао нацистом, али ваш закон има сличности са њиховим законима јер одузимате јеврејску имовину.“ Тврдим да ће ова реченица имати јаког ефекта у иностранству, најпре код пријатељâ, који ће добронамерно да нас критикују, а још више код оних других, који ће рећи да је то та демократска Србија која узима имовину од Јевреја да би градила.



Београдска синагога

**Зашто је то тако? Па зар у време комунистма и ентузијазма у подизању споменика нико није покушао да подигне споменик?**

Од 1944. године до Титове смрти имали смо, 'ајде да кажемо, комунизам, затим режим Слободана Милошевића, који је био популистички, а сад имамо демократски. Сва та три режима се идеолошки разликују, али то је нешто у менталитету, однос према жртвама. Нико из Србије није дигао глас када је Јасеновац сравњен са земљом и уређен тако да изгледа као најбоље голф-игралиште. Ми смо ћутали, а ту је побијено највише Срба, па Јевреја, Рома... То је такозвана политичка историја која је гурала под тешки злочине зарад неког лажног братства и јединства, а то се осветило тако што нам је све експлодирало у лице, па имамо нове злочине, нова крварења. Ми никада нисмо обележили Старо Сајмиште и сад Европа притиска, пошто ћемо имати Међународну конференцију у Београду, где ће страни експерти, стручњаци, и наши историчари говорити о томе, јер то је једино место у Европи које никада није обележено. То није ни хришћански, то је антицивилизацијски, нема никакве везе ни са чим, то је просто један немар.

Редактура текста: епископ бачки Иринеј  
Интервју објављен у недељнику *Akter*, бр.

102, 19. септембар 2011, стр. 6 – 9

Извор: *Епархија бачка*



**Ваше Преосвештенство, како сте до-  
живели избор за викара Патријарха  
и које су области Ваших дужности?**

Налазио сам се досада на месту асистента на катедри за Догматику Православног Теолошког факултета Минхенског Универзитета и нисам очекивао овај избор. Нисам се сматрао достојним за епископски чин. А онда сам се сетио мог живота и служења СПЦ, сетио сам се моје љубави према српском народу, нашој традицији и историји. У мојој души сам рекао: то је по Божијем промислу, мораш то да сматраш као позив самог Господа Христа, Пастироначалника Цркве. Спреман сам да дам све од себе да мје епископско служење у Цркви буде на добро и на корист васцелог нашег народа. Као викар Његове Светости ја ћу у првом реду асистирати Његовој Светости у пастирском служењу у Београду. Београд познајем врло добро, јер сам више година био службеник Патријаршије, секретар Светог Архијерејског Синода за међуцрквене односе (1993 - 2005). У мом богословском усавршавању у Минхену концентрисао сам моју пажњу на учење о Цркви, на еклесиологију. Увек ме је интересовала Тајна Свете Цркве. У склопу мојих постдипломских студија увидео сам да су моји најјачи дарови у неговању међуцрквених односа, значи у вези са кореспонденцијом са православним и дијалогом са неправославним хришћанским црквама у савременом свету.

**Свети Архијерејски Сабор је име-  
новао више младих владика на  
мајском заседању, како коментари-  
шете ова именовања?**

Његово Преосвештенство Епископ  
ремезијански Г. Андреј (Ћилерчић)

# Основи црквене коегзистенције у новом миленијуму

Славица Лазић

Наша Црква је осећала потребу да јача јединство. Треба знати да сваки нови избор једног епископа означава јачање јединства Цркве. Нови Епископ липљански Г. Јован (Ћулибрк) сигурно ће оснажити рад наше Цркве на Косову и Метохији. Осећала се потреба да један јерарх наше Цркве столује у Пећкој Патријаршији, који ће у сарадњи са Његовом Светости да буде посредник у нашој црквеној мисији са међународним институцијама које делују на Косову и Метохији, а то је врло осетљива и тешка мисија. Владика Јован се показао и досад као веома искусан у тим пословима и он ће допринети јачању наше Цркве и чувању њеног јединства. Сматрам да је то врло значајни избор. То је молитва упућена Господу Богу да сачува свој верни народ и своју свето-савску Цркву и да храбро гледамо у сусрет свим изазовима који нас чекају. У Пећи и њеној близини више нема ниједног Србина. Некада се смело из центра ићи пешке до манастира, данас је то немогуће јер као Срби би били изложени великој опасности. Долазили смо недавно колима на свечаност хиротоније Владике Јована, и да није било КФОР-а, Албанци би ушли у наш аутобус и малтретирали нас. Што се другог избора тиче, у Крушевцу је дошао један од наших највећих духовника, Владика Давид (Перовић) који је духовно чедо блаженопочившег Патријарха Павла. Сабор је изabrao о. Давида у уверењу да ће он, као Владика Крушевачки, бити свети духовни отац који ће чувати наш народ и наше свештенослужитеље на том простору. Предавао сам пет година у Призренској Богословији и сећам се да су најбољи кандидати до-

лазили из Крушевца и околине. Ту видим такође Божију промисао и милост да је Бог благословио долазак Владике Давида како би још више појачао образовну ћелију у том крају. За трећи избор желим рећи да је долазак игумана манастира Острога, викарног Епископа диоклијског Јована за Епископа нишког веома значајан јер је као његов претходник на катедри нишских епископа велики подвигник и аскета. Све кандидате лично познајем: био сам на свим свечаностима устоличења које су биле врло радосне.

## Добра дела хришћана

**Обзиром да познајете ситуацију у  
инострanstву, какве су могућности  
и искушења наше Цркве тамо?**

Рођен сам у Немачкој. Мој покојни отац је 1944. године емигрирао из Краљевине Југославије са намером да оде за Австралију, али га је заједно са великом групом Срба у Италији ухапсила Енглеска војска и насиљно их пребацила у Немачку. Као ратни заробљеници секли су наши Срби шуме на северу Немачке тобоже као ратна отштета Енглезима због Хитлерових бомбардовања. Срби су у Немачку дошли без ичега, само у њиховим војним униформама. Отац ми је рекао да су хришћанске цркве - Римокатоличка и Протестантска, одмах биле спремне да помогну нашим људима, питајући их да ли им треба помоћ?! Примио сам од оца следеће завештање: сине, да то никада не заборавиш у твојим теолошким размишљањима! Када су дошли у Немачку, Срби нису имали ништа, а добијали су храну, воду, одела и смештај. Моје

је искуство да на Западу живе многи људи који имају искрену хришћанску веру. То што су се догматски, канонски и црквено од нас одвојили јесте велика трагедија и искушење. Наша Црква је после Другог светског рата одмах почела са организовањем црквеног живота захваљујући нарочито Владици Николају Велимировићу, који је и сам био политички емигрант и једно краће време боравио са верним народом и свештеницима у Немачкој, а потом отпутовао у САД. Велику помоћ пружили су нам у Немачкој Англиканци у саставу енглеске војске, који нису трпели неправду која је од стране британских војника чињена против Срба на том простору. Ето, Енглези који данас станују у Београду већ годинама служе Божићно богослужење у нашој придворској капели Светог Симеона у Патријаршији, јер немају свој храм. Никада наша Црква није заборавила добра дела хришћана који су помогли расељене Србе у дијаспори. Римокатолици и Протестанти ставили су нам на располагање своје храмове. Понекад су отказали своја богослужења да би православни Срби могли да служе свету Литургију. Прилике у Западној Европи у вези са деловањем Православне Цркве су више него добре. А тамошње сведочење Православља је по Божијем промислу. Понекад не разумем зашто се толико говори о негативном аспекту дијалога са неправославними.

### Зашто је неопходан дијалог?

Дијалог је потребан зато што је Црква по својој природи призвана да сједини све у Господу Христу, никога не остављајући усамљеног. Сам Господ Христос је водио дијалог са свима, чак са Сатаном (Матејево Јеванђеље, Истушавање). Дијалог треба водити са свима. С друге стране, у свету који се великим брзином мења, интегрише и глобализује, неуједначено хришћанско сведочење шкоди самој природи благовести. Православна Црква има одговорност да у дијалогу сведочи древну веру апостолску и да исправља све што није како треба. И она то чини по природи ствари и у својој самосвешти. Годинама сам био члан Комисије за међуцрквену сарадњу - никада нисам приметио да било ко од православних јерараха иде у странпутицу, наиме да направи неки преседан. У тим телима Православље наступа јединствено, једнодушно. Мислим да је

у Западном свету сведочанство Православне Цркве примљено са великим захвалношћу. Живимо у епохи дијалога. Не би требало да нас хришћане бије глас како смо једини који нису спо собни за дијалог. Благодаран сам Његовој Светости Патријарху српском Г. Иринеју на поверењу што ме је заједно са Светим Сабором Архијереја Цркве поставио на епископску службу, са титулом Епископа ремезијanskог, древне и славне Епископије раног хришћанства. На ремезијанској катедри је до 420. године столовао велики учитељ, проповедник, мисионар и јерарх Цркве Свети Никита ремезијански, један од отаца са чуvenог Антиохијског Сабора 378. године којим је председавао Свети Атанасије Велики. Смештена на простору данашње Беле Паланке Епископија ремезијанска административно припада Епархији нишкој којом је Његова Светост Патријарх Г. Иринеј управљају јако 40 година. Епископија ремезијанска била је иначе од првих векова Хришћанства спона између јединственог, једнодушног и истоверног православног Запада и православног Истока. У чину моје епископске хиротоније 18. септембра у Београду видим дивну Промисао и намеру Божју, да и ја, својим снагама и помоћу Божјом, продужим ову лепу традицију мостоградње Запада и Истока.

### Да се превазиђу расколи

#### Шта је потребно учинити да би се унапредио хришћански дијалог и јединство међу хришћанима?

Постоји општа жеља у хришћанском свету да се превазиђу расколи, што је, додуше, веома тешко оствариво. Имамо људске слабости, једино се надамо у Божију милост и у Христову помоћ. У Светом Писму пак пише: што је људима немогуће, Богу је могуће (Мт 19,26). И са те позиције смо од самог почетка настанка институционализованог дијалога деловали, надајући се у Божију милост. Треба ми људи са наше стране да Господу Богу пружимо простор да управо Он делује и помогне нам у процесима међусобних трагања. Међутим, то мора свакако да буде на здравој научно-богословској основи, наиме, у дијалозима треба да учествују наши најбољи теологи. У сваком случају треба да будемо присутни. Јако је важан процес рецепције дијалога. Мислим да је проблем

у самом Православљу следећи: како све ово пренети верном народу који је вековно изложен страдањима од стране оних са којима треба да ступи у дијалог?! Народ треба обавестити о конкретним садржајима дијалога и пратити како то народ прихвати. Уверен сам да ћемо онда заиста моћи да изградимо моделе црквене коегзистенције у 21. веку и покренути их. У свету који се мења и који тражи одговоре на питање јединства, ми хришћани морамо да понудимо изворне, вековно у Цркви позитивно доживљаване моделе јединства са хришћанског становишта. Православље је позвано да данас што присније манифестије своје све православно јединство, што и чини, јер све су чешћи сусрети поглавара Православних Цркава и највиших међуправославних комисија. А водимо дијалог само са средњом струјом хришћанских цркава. Био сам у прилици да чујем озбиљне самокритичке констатације од неких неправославних у вези са могућим хиљадугодишњим погрешним развијањем њихових цркава. Уверење да је њихово одвајање од Православне Цркве довело до погрешног развоја, зближава их са сопственим изворним Православљем на Западу, а камоли са Православним на Истоку. Десне струје пак не желе дијалог са нама и мањом се укључују у антиправославну политику. Има ли пак нешто лепше од истине да захваљујући дијалогу, у ситуацији где готово наде нема, да у нашем националном суноврату и демонизовању српског имена постоји још неки зрачак наде?! Нама је дијалог најсушна потреба. И ту видим мудрост наше Цркве да појача својим конкретним одлукама област црквеног дијалога и дијалога уопште. Свакако ће бити потреба да се на Богословском факултету у Београду оснује катедра за теологију међуцрквених односа. Очекујемо од тога оно што је најбоље, надајући се у милост Божију, у Христову љубав према људима. Наша молитва треба да буде жеља коју је и сам Господ Христос изговорио пред своје страдање: да сви који у Њега верују буду једно (Јн 17,11).

**То је и тема Ваше докторске дисертације "Модели црквене коегзистенције у 21. веку". Да ли се наставља појава прелазака у Православље, која је била значајна крајем прошлог века?**



Стално има прелазака у Православље из различитих предиспозиција. Највише због мешовитих бракова, затим у академским круговима, а примећени су и монашки преласци у Православље. Недавно је Бенедиктински монах Габријел из Швајцарске, схватио да је Православље извршно хришћанско наслеђе, аутентично хришћанско предање Западне Европе и отпутовао је у Русију да под јурисдикцијом Руске Православне Цркве прими Православље. Такође у Француској има Католичких братстава који су прешли у Православље. У Богословској литератури, у вези са тим преласцима, има пуно дирљивих успомена које свако може да прочита. То нису евфорични преласци, већ преласци са пуном свешћу да се пре свега треба добро припремити за примање православне вере, на основу озбиљних и чак научних удуబљивања у хришћанске докме, у шта сам се и сам уверио на Универзитету у Минхену. Ево, поменућу само један од успеха дијалога Православне Цркве на Западу: неки западни теолози прихватили су критику да се Цркве на Западу не држе оног што је заиста васељенско и саборно, наиме онога што нас уче седам Васељенских Сабора (325-787). Они су тај проблем научно анализирали и могли спознати да је само Православна Црква очувала, и то у најлепшем и најизворнијем облику, учење седам Васељенских Сабора и Светих Отаца.

## Слобода је изнад свега

На једном међународном скупу у Швајцарској, после дискусије о проблему филиокве (наводног исхођења Духа Светога и од Сина) поједине цркве на Западу прихватиле су брисање филиокве из њиховог символа вере. То је велики успех. Научно утемељено је доказано да је филиокве уведено не у вези са црквеним притиском од стране Римског епископа, него политичким притиском Карла Великог који је хтео да створи Западно Римско Царство, као конкурентно царство Цариградског престола. Данас се све више одржавају округли столови по разним питањима, а то омогућује православним зближавање Западу, односно овим се отварају врата за прихваћање извршног светоотачког учења и евентуални повратак западних хришћанских конфесија својој извр-

ној хришћанској православној вери. Радим још увек на мом докторату и надам се да ћу моћи после у богословским часописима да изложим укупна православна гледишта и схватања.

### Како видите однос наше државе и наше Цркве, поредећи их са земљама ЕУ?

То је комплексно и тешко питање о коме бољи стручњаци морају да кажу своја мишљења. Мени се чини да је овај садашњи развој у ЕУ нездрав. Реч *демократија* је код неких често гесло са којим се наступа у жељи да се тамо нешто придобије. При томе се много прича о људским правима и о демократским уређењима, међутим, позадина целог овог процеса је веома нејасна. То видимо на основу статуса нашег српског народа. Моје приватно мишљење је: атмосфера овог процеса треба да буде опуштенија. Истовремено је кристално јасно да постоји жеља код свих народа у Европи да се дође до јединства и заједништва људи који живе у савременом свету, али пре тога морамо једни другима да опростимо и да се помиримо. Проблеми савремене цивилизације се тичу свих нас. Желимо да се ујединимо, али на најбољи начин, кроз дијалог. Ми у Србији можемо да се ослањамо на искуства других народа који су критични према овим комплексним питањима. Служење народу је заједничко дело политичких и духовних структура. Поносан сам што је код нас у Србији појачана спремност да се народ не изложи искушењу дијархије, већ да служење народу функционише на принципу заједничког служења нашем народу. Треба се пак у погледу односа Државе и Цркве држати јасних односних граница и компетенција. Сви заједно треба да служимо нашем драгом и страдалном народу. Нека народ свагда зна да има оца и мајку. Лично не могу негирати да влада извесна таква атмосфера у Западној Европи, одакле ја долазим. После доба просветењености, међутим, Запад је прошао кроз сасвим другачији духовни развој неголи на Истоку. Могу да кажем да су односи Цркве и Државе врло добри, али и другачији. Можда је то она лепа одлика Православља код нас Срба, да својом величанственом светом Литургијом православна традиција плени човека. Нашу лепоту Православља морамо да негујемо ма где се налази-

ли, чувајмо је како би је пренели на оне са којима долазимо у контакт, ма где у свету! Ослобађајмо се тешког послератног атеистичког наслеђа. Нека се односи Државе и Цркве и даље крећу по принципу Симфоније. Када посматрам људе у свету, очигледно су забринути за будућност и оријентацију. Хвала Богу што имамо доброту и милину српске душе. Надајмо да ће наша држава најзад стати на своје ноге, да неће дозволити никоме са стране да нам дође и држи лекције о демократији и људским правима. Немачка канцеларка је недавно у Београду, бар како су то медији пренели, наступала једнострano, а то је критиковано како у Србији тако и у Немачкој, и другде. Радује ме што многи виде да није лепо како неки поступају са достојанством српског народа. То морамо да сведочимо и да истрајемо у томе!

### Да ли смо спремни да трпимо и страдамо зарад Царства небеског, како су то чинили наши средњовековни јерарси и државници?

Црква неће бити беспомоћна када је у питању жртва и љубав за свој народ. Наш народ се вековима намучио и платио високу цену за своју слободу. Не сметимо нашем народу да стављамо још већи терет. Ако неко треба да се жртвује, то смо ми – на првом месту духовници, монаштво, свештеници и епископи. Слобода је изнад свега. Црква треба да се заузме за моралне вредности, за духовни живот, и то управо примерним delaњем и предњачењем у свакој жртви. Црква је позвана да председава у љубави и у служењу народу. Црква ће наставити данас своју мировну мисију неговањем црквеног духа. Наш Богословски факултет и наше богословије пуни су уписаных студената. Видеће се резултати. Питање пак свих питања јесте: какву храну да дамо нашој души?! Стално служење свете Литургије води народ у познање истине да је народ онда најсигурнији и најзаштићенији када је окупљен на светој Литургији. Наш народ мора баш сада да пробуди своју свест да у сваком тренутку стоји пред живим Богом. Сви смо позвани на подвиг у свету који је препун искушења и изазова. Пастири Цркве и државне службе треба да иду испред народа на путу Божијем, како би сви у души носили лик Божји и доброту Небескога Бога Оца.

# Руски и малоруски утицаји на богослужење Српске Православне Цркве у XVIII и XIX столећу

protojerej-stavrophor dr Владимир Вукашиновић

Руске утицаје на српско богослужење треба посматрати у једном ширем контексту и показати њихово историјско корење.

**У**тицај руске богослужбене теологије и праксе на молитвени живот Српске Цркве у XVIII и XIX веку показаћемо на два начина. Први је анализом црквено-правних одлука карловачких митрополита исказаних у монашким и свештеничким правилима. Други је – поређењем првих српских штампаних службника из XVI века са службничима друге генерације – објављеним крајем XVIII и током XIX столећа.

Прва генерација српских службника обухвата следећа издања: Службник Божидара Љубавића Горажданина из 1519/20. године; Службник Божидара Вуковића Подгоричанина из 1519/20. године; Службник Вићенца Вуковића из 1554. као и Службнике Јеролима Загуровића из 1570. и 1580. године.

Друга генерација српских службника припада времену тзв. *йокрајинских цркава*. У ову групу спадају два службника из карловачке Митрополије, штампана у Будиму 1799. г. и 1825. године који су објављени са благословом Митрополита Стефана Стратимировића. Из Архиепископије београдске обрадили смо службник Митрополита Петра Јовановића из 1838. године. Из Митрополије дабробосанске анализирали смо службник Митрополита дабробосанског Николаја Мандића из 1898. године.

Сви ови службници настајали су по угледу на руске и малоруске литургијске књиге што није тешко показати. Анализа садржаја српских службника и службника који су објављивани

у Северној и Јужној Русији показује њихову структуралну и садржинску сличност па и истоветност. О овоме смо више писали у широј верзији овога рада коју ових дана објављује САНУ у зборнику *Српско руски односи od йо-иешка 18. до краја 20. века*. Овде само, као илустрацију, наводимо да се као црквена власт највишег ауторитета у првом штампаном службнику млађе генерације не наводи митрополит односно архиепископ него *Правитељ-стручјујуши Синоаг*, еклисијални парцинститут епохе Пера Великог, овде непажњом приређивача механички пренет из каквог московског издања.

## Извори литургијских промена

Руске утицаје на српско богослужење треба посматрати у једном ширем контексту и показати њихово историјско корење. Основни процес одвијао се на територији карловачке Митрополије. Русификација српског култа дешавала се на два нивоа. Први смо, условно, назвали *сионишаним* а други *организованим* односно *институционалним*.

Спонтани ниво се огледао у личном, поклоничком, или трговачком доношењу штампаних богослужбених књига из Велике и Мале Русије међу Србе. Књиге су, потом, биле поклањане или куповане – пуштане у употребу, у складу са личним афинитетима и жељама свештенослужитеља. Те новоформиране манастирске, црквене и личне библиотеке лагано су утица-

ле на промену богослужбеног стила и литургијског богословља наше Цркве.

Књиге нису само долазиле у крајеве под јурисдикцијом Српске Цркве. Оне су из њих, као што зnamо, и одлазиле. То првенствено важи за другу четвртину XIX века када су србуљске књиге организовано прикупљане, откупљиване или мењане за нова руска издања и одношene у иностранство, у приватне или јавне библиотечке колекције. Ово је, такође, допринело замени богослужбеног стила код Срба и завршило процесе о којима ће сада бити више речи.

Други ниво русификације српског богослужења називамо *организованим* или *институционалним* и делимо га на две целине:

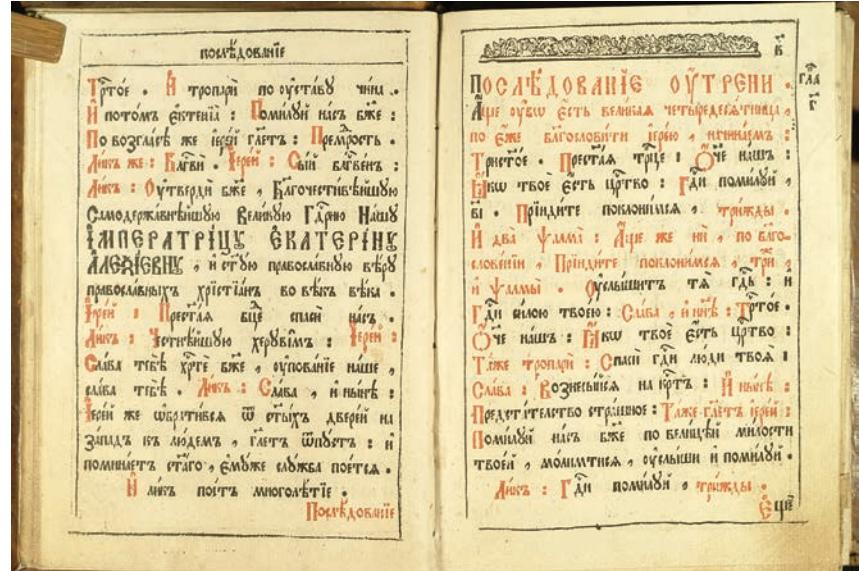
1. *Русификација култа кроз школство на територији карловачке Митрополије*

Црквени прелати који су највише допринели русификацији српске средине уопште, а култног живота посебно, били су Мојсије Петровић, Викентије Јовановић и Павле Ненадовић. Једно од поља ширења руског утицаја биле су школе. Руски учитељи и Срби њихови ћаци ширили су, уз подршку црквене власти, ново и другачије разумевање и начин вршења богослужења. Међутим, нису сви црквени поглавари безрезервно подржавали ове процесе. Најодлучнији однос према покушајима русификације од стране руских учитеља имао је Митрополит Мојсије Петровић, који је до краја задржао одређену дистанцу према процесу русификације



## СЛУЖБА ПРАВНИКЕ

Службови • външните идаконостиа •  
отъ същественници, българските съз-  
брешати тайниество • да мя-  
тъе • пръвът оубомиръкътъ  
съзвѣтии • и ниймѣтъ чѣ на  
кого • и същѣ єлка съла ѿлука въ  
блестися поминъсъ • възда въжатиже  
съ мѣлъ свечера, и трѣзъгънсе • да



Службник Вићенца Вуковића из 1554. године (лево), и руски Службник из времена владавине Катарине I (1725. до 1727. године) (десно)

култа. То се да видети из кореспонденције коју је имао са Максимом Суворовим. У писму од 15. марта 1727. године Суворов, пишући Митрополиту, не либи се да отворено заговара укидање локалних литургијских обичаја. У овом ће писму Максим Суворов упутити предлог Митрополиту Петровићу који овај неће, али његов наследник Викентије Јовановић хоће прихватити, рекавши: Заповедиш да се у велику Цркву дају новоштампане књиће (руске, прим. В. В.) и да се у складу са оним што пише у њима усклађује и исправља поредак дојослужења, а старе (српске, прим. В. В.) и расколничке (украјинске, прим. В. В.) треба узети.

На ово писмо Митрополит Мојсије одговара из Беча, 9. септембра 1727. године. Одговору, Митрополит додаје Цедуљицу са инструкцијом како се треба понашати према Суворову, на мењену дворским службеницима. У њој подвлачи да Суворов нема власт заповедати или мењати што у Цркви или изван ње, нити пак да се меша у наше Црквене обичаје, него само да се бави оним што у школи.

**2. Русификација култа кроз свештеника и монашка правила карловачких митрополита**

Митрополит Викентије Јовановић је својим свештеничким и монашким правилима највише допринео русификацији српског богослужења у XVIII веку. Монашка правила Митрополита Викентија Јовановића из 1733. године представљају драгоцен документ за ово истраживање, јер су она најважнији извор из кога су поте-

кли воде литургијских промена у животу карловачке Митрополије. У њима се наређује да свештеници и ђакони врше богослужења и Свете шајне на основу Службника и Требника московских издања, по поретку који је по њима записан, и по упутствима – рубрикама која су им додата.

Поред монашких правила карловачки митрополити су и Правилима за пропојрозвиште и юарохијско свештенство спроводили русификацију култа. Митрополит Викентије је инсистирао да протојереји проверавају да ли се Литургија редовно служи на начин на који је наређено Свештеничким правилима, односно по московским књигама.

### Конкретни примери литургијских промена

О ширем аспекту промена у богослужбеној пракси Српске Цркве у XVIII веку писали смо описније на другим местима. У овом раду бавили смо се само променама у служењу Светих Литургија – Јована Златоустога, Василија Великога и Прећеосвећених Дарова. На одређеним, карактеристичним, местима ових служби показали смо конкретне примере увођења нове литургијске праксе у богослужбени живот наше Цркве. Погледајмо их у најкраћим цртама.

#### А. Литургија Светог Јована Златоустог

**1. Проскомидија** – Овде треба прimititi две карактеристичне ствари:

а) У свим штампаним србуљским

службеницима, као и у Макаријевом службнику на овом месту помињу се имена Светог Саве и Симеона Мироточивог. Службеници друге генерације у Проскомидији не помињу Свете Србе.

**2. Дијалог после Великој входа** – Древнији и исправнији облик овог дијалога сачуван је у првој генерацији службника, док друга генерација има изменењени поредак који је из венецијанских издања прво продро у јужноруску а потом, кроз Никонову реформу, и у московску литургијску праксу.

**3. Тропар Трећеј часа** – У србуљским штампаним службеницима нема Тропара трећег часа ни у Литургији Светог Јована Златоустог ни у Литургији Светог Василија Великог. Службеници друге генерације, сви до једног, имају Тропар трећег часа.

**4. Начин причешћивања верних** – У старијем слоју српских службника не постоје посебне одредбе и упутства како, односно којим деловима агнецца, треба причешћивати верни народ. Свештеници су све делове освећеног хлеба сједињавали у птириу и тако обављали Свето причешће. Друга генерација српских службника има другачију праксу. У њима се појављује рубрика „О ломљењу Светог Агнеша“ која забрањује коришћење честица за причешћивање лаика и указује на то да се они имају причестити само од честица НИ и КА.

#### Б. Литургија Светог Василија Великог

**1. Јекшенија за оне који се срремају за Свето просвећење** – У старијем слоју

штампаних српских службника у Литургији Василија Великог појављује се *Јектенија за оне који се срремају за Свето просвећење*. Ову јектенију службници друге генерације немају.

**2. Освећење Часних Дарова –** У другој генерацији службника појављује се приликом освећења Часних Дарова неприродни додатак – реченица: „Претворивши их Духом Твојим Светим“ која је пренесена из Златоустове у Василијеву службу.

## В. Литургија Пређеосвећених Дарова

Стари српски штампани службници о начину причешћивања на Литургији Пређеосвећених Дарова говоре овако: „Свештеник: Пређеосвећене Светиње светима; ђакон улази у Свети олтар и чине *по обичају* Свето Причешће“. Синтагма *по обичају* односи се на поредак причешћивања описан у Литургији Светог Јована Златоустога. То видимо и из чињенице да се у србушким службеницима и у Литургији Светог Василија Великог упућује на исту праксу: „И чине по обичају Свето Причешће“.

Уколико у наредној генерацији српских службника потражимо ово место, на први поглед изгледаће нам да је реч о идентичној пракси. Сви до једног анализирани службеници помињу вршење *по обичају* Светог причешћа. Оно што је ново, међутим, јесте додатак који, такође, постоји у свима њима – *Најомене о неким исправкама у служењу Пређеосвећене Лишурјије који се први пут у Русији појавио у московском Службенiku из 1676. године*, објављеном у време Патријарха Јоакима. Ове напомене саставио је монах Јевтимије Чудовски на основу нових рубрика у *Евхолођону* Петра Могиле, хотећи, при томе, да их ублажи и учини теолошки прихватљивијима. Могилину екстремну тврђњу изнету у рубрици *О неким исправкама у служењу Пређеосвећене службе*, где стоји: „Када пак пијеш из чаše или подајеш ђакону немој ништа говорити: јер је тамо обично вино, а не Владичина Крв која се користи само ради церемонијалног обичаја, наместо „испирања уста“ на истом месту Јевтимије ће ублажити рекавши: „Ако вино и јесте освећено стављањем честице оно ипак није пре-суштаствљено у Божанску Крв.“ Зато су се српски литурзи тога доба, користећи књиге друге генерације почели

причешћивати измењеним, новим и непредањским поретком.

У свету организованих али и спонзаних настојања да се богослужење Српске Цркве реформише, уједначи и стави под одређену врсту контроле српским литурзима није било ни мало лако. Они су се истовремено сусретали са још увек живим корпусом рукописних књига које су жилаво чувале стару праксу, по којом штампаном србуљом, новим руским издањима, по њима приређеним српским издањима али и литургијским књигама које су на посебан начин биле амалгам свега тога. Такав је, на пример *Службник штампан у Лвову 1691. године*. Он се налази у Библиотеци Српске Патријаршије под сигнатурним бројем ПБ II 15. 482. Исте године када је објављен у Сремску Раваницу донела га је група монаха ходочасника.

Замислимо како је збуњен могао бити литург раваничког манастира који је служио службу из ове књиге. Пошто је она издање *прелазнога периода* у њој је сретао потпуно измешане литургијске праксе присутне у књигама прве и друге генерације српских штампаних службника. Тако у њој у Златоустовој служби постоји литургијски спомен Бестелесних Сила на Проскомидији, Тропар трећега часа стављен је у заграду – дакле није обавезан, док се лаици причешћују од делова Агнецца означених словима НИ и КА. У Василијевој Литургији постоје и Јектенија за просвећење али и Трећи благослов на освећењу Дарова. У Пређеосвећеној служби причешћује се као и на Златоустовој, али се то не регулише напоменом „*по обичају*“ него се излаже цео чин и поредак причешћивања. Најкарактеристичнији део овога службника који упечатљиво говори о мешању литургијских пракси и теологија је рубрика која уводи у изговарање *Речи установљења* на Златоустовој Литургији, класични израз римокатоличког сакраменталног богословља:

Тада свештеник преклонивши главу са умиљењем и сваком пажњом, мислећи како ће се претворити Свети хлеб у Тело распетога Христа Бога нашега, приложући томе и своју намеру (*интенција*) и подигавши десницу своју са сложеним прстима у виду благослова, гледајући на Свети хлеб, указујући на њега и благосиљајући га, (*консекрација*) узглашава: „Узмите једите...“

Ово истраживање остало би не-потпуно ако у њему не би покушали да одговоримо и на питање – каква богослужбена пракса и литургијска теологија долазе у наше средине из Мале и Велике Русије – односно које је њихово порекло и какав им је садржај?

На првом месту ваља знати да су међу Србе у XVII и XVIII веку дошли измењене богослужбене књиге. Промене у богослужбеној пракси Руске Цркве настале су током XVII века. То важи и за Малу и за Велику Русију. Оба корпуса књига плод су организованих ревизија богослужбене литературе – јужноруске коју је спровео Митрополит Петар Могила, и северноруске, изведене нешто касније са благословом Патријарха Никона.

Обе ове ревизије богослужбених књига – без обзира на то како су их њихови промотори званично представљали (да се врше по древним рукописима и сл.) – за основу су имале прве штампане службнике не грчком језику из Рима и Венеције. Пошто су и московске и кијевске реформисане књиге у великој мери пренеле тадашњу грчку литургијску праксу, која је претходно претрпела различите утицаје и измене, њиховим доласком међу Србе остварена је *нейосредна русификација* али и *по-средно уклапање* у токове ширих богослужбених промена те епохе.

На скоро све, у овом раду побројане, утицаје на српски богослужбени поредак реаговале су касније генерације наших богослова и литурга. Неке од њих су исправљене у преводима и новим издањима службника, друге су изазвале ошtre расправе у савременом литургијском животу Цркве док на треће, пак, једноставно није обраћана довољна пажња. Било како било, без познавања литургијских извора, разумевања њиховог настанка, развоја и промена као и способности теолошког интерпретирања поменутих феномена – ни литургијске расправе ни интервенције у богослужбени живот Цркве нити могу нити смеју да буду вођене. Навијни историјски романтизам, невешто чепркање по маргинама извора, аматерски ентузијазам у богословском мишљењу и злонамерно манипулисање необразованијима од себе – у озбиљном свету свештенога богословља немају шта да траже.

Из православне ризнице тумачења Светог Писма

# Хула на Духа Светога

гр Предраг Драгутиновић

*Како разумеши Христове речи: „Сваки грех и хула оправданије се људима; а хула на Духа Светога неће се оправдати људима. Иако рече ко реч на Сина Човечијега, оправданије му се; а који рече на Духа Светога неће му се оправдати ни у овоме веку, ни у будућем“ (Мт 12,31-32)? Постоји ли дакле неки грех који је неоправдив, после која нема покајања (ути. такође 1Jн 5,16-17; Јев 6,4-6)?*

У 12. глави Еванђеља по Матеју, Христос изговара следеће речи: „Сваки грех и хула оправданије се људима; а хула на Духа Светога неће се оправдати људима. Иако рече ко реч на Сина Човечијега, оправданије му се; а који рече на Духа Светога неће му се оправдати ни у овоме веку, ни у будућем“ (Мт 12,31-32). Ове речи су одговор Христов на констатацију фарисеја да Христос изгони демону помоћу Веелзевула, кнеза демонског (Мт 12,24).

Христос изгони демоне и лечи болесне, то је чињеница која је очигледна и не може се порећи. Међутим, фарисеји, не поричући то чињенично стање, покушавају да га објасне на други начин: да, он то све чини, али силом демонском. Господ Христос узвраћа дугим одговором на овај прекор. Између осталог, каже: „Ако ја помоћу Веелзевулу изгоним демоне, синови ваши чијом помоћу изгоне? Зато ће вам они бити судије.“ Овде Господ подсећа да и ученици његови, Јевреји изгоне демоне и лече болесне најављујући тако Царство небеско (Мт 10,7-8). Сам пак Исус Христос Духом Божијим изгони демоне што значи да је у његовој личности дошло Царство Божије (Мт 12,28). Он је од пророка Исаје најављени слуга, изабрани у кога ће Бог метнути свој Дух (Мт 12,18). Хулећи на дела Христова, приписујући их де-

мону, а не Духу, фарисеји не чине ништа мање од хуле на Духа Светога који кроз личност Христову манифестије Царство Божије у свету, нарушавајући тоталитарну стварност природе која се пројављује кроз болести, немоћ, смрт. Хула на Сина Човечијег се може оправдати, због слабости људи да разумеју велику тајну пројаве Бога у једном веку, Исусу из Назарета, али таква хула не мора бити коначна реч којом човек одговара на Еванђеље. Ма колико се хулило на Сина Човечијега постоји простор за сагледавање његове личности из друге перспективе и самим тим могућност покајања и праштања.

## Хула на домострој спасења

Међутим, ако се оно што Христос чини веже за демонске сile и Дух којим он изгони демоне прогласи духом Веелзевула, кнеза демонског, исказана је и последња реч, донесен последњи суд и самим тим изражен неповратни став који се не може оправдати. Реч је дакле о једном тумачењу Христове личности и Духа којим Господ изгони демоне који је до те мере изопачен да је свако преумљење немогуће, па самим тим и оправдање овог греха. Заузет је један унутрашњи став према делу Христовом који је непроменљив и сходно томе неоправдив. Не ради се о томе да Бог не може оправдати неки грех, већ о томе да

је заузети став према Еванђељу Христовом до те мере первериран и искључив да не оставља простор за промену и покајање. Хула на Духа у овом случају је хула на читав домострој спасења који се проглашава лажним, демонским и одриче му се божанска димензија.

Овакво разумевање би се могло извести из самога текста. У историји тумачења овај текст је у оквиру докматског учења Цркве познат као *locus de blasphemia Spiritus Sancti*. Код светих отаца ово место тумачено је углавном у оквиру тријадологије. Свети Атанасије Велики сматра да су фарисеји презенти свих оних – нехришћана, Јевреја, јеретика – који одричу Христово божанство. Слично схватање среће се и код Светог Кирила Александријског и Светог Василија Великог. Другачији приступ тексту имају Ориген и Августин. По Оригену, хула на Духа је отпадање од вере, слично као, како он сматра, у Јевр 6,4-6 или 1Jн 5,16с. По Августину хула на Духа је такође отпадање од вере, односно одсецање самога себе од извора благодати и праштања. Древна тумачења се углавном крећу у ова два оквира: 1) тријадошком, који се односи на одрицање Христовог божанства, при чему Свети Атанасије циља на аријанце и касније духоборце. Ово тумачење има снагу у томе што се из еванђељског текста јасно види да су фарисеји, дакле не



Педесетница – Силазак Светога Духа на Апостоле: икона из око 1497. године, налази се у Цркви Успења Пресвете Богородице Кирило-Белозерског манастира

хришћани, ти који хуле на Христа. У извесном смислу одрицање Христовог божанства долази или од оних који су ван Цркве или од оних који су се својим јеретичким учењима одвојили од Цркве, и 2) еклесијолошком, отпадању од вере, које се среће код Оригена и Августина. Ово тумачење је проблематичније пошто хулу на Духа поставља унутар хришћанске заједнице што не одговара интенцији текста у коме су фарисеји они који хуле на Духа. Ово тумачење такође има свој историјски контекст и код Августина, на пример, представља покушај да се хула на Духа протумачи као отпадање од једне Цркве Христове, што се првенствено односило на донатисте, против којих латински отац пише. Августин чак, да би истрајао у свом – еклесијолошком – тумачењу, изричito тврди да фарисеји нису згредиши хулу на Духа Све-

тога. И у једном и у другом тумачењу хула на Духа је неопростив грех пошто представља или оспоравање кључног учења Цркве или пак отпадање од црквене заједнице. У оба случаја грех је неопростив, мада постоји нада да се јеретици или расколници покажу и враће црквеној заједници.

### Неопростиви грех

Овде се отвара кључно теолошко питање: да ли постоји неопростив грех? Ориген је, као што смо видели, покушао да навод о хули на Духа Светога као неопростивом греху повеже са још два места из Новога Завета где се говори о немогућности другог покажања (Јев 6,4-6), односно о греху на смрт (1Јн 5,16c). Заједно са нашим местом у Еванђељу по Матеју ово су једина два новозаветна места која говоре о неопростивости неког греха. Чини се да сва три места не

говоре о томе да Бог не може или неће да оправди неки грех, већ да заузимање одређених ставова човека доводе у такво стање да му отежавају могућност покажања и самим тим у стање одрицања заједнице са Богом. Ако пак човек не жели, неће заједнику са Богом и са ближњим, он обитава у „неопростивом греху“. То је последица слободног избора. Сва три новозаветна текста тематизују овај проблем на различитим нивоима и, што је интересантно, ни један не експлицира шта конкретно треба разумети под „неопростивим грехом“, „грехом на смрт“ или „немогућности другог покажања“. То показује опрезност светих писаца у погледу расуђивања о томе шта је смртни грех, опрезност која је последица смирења и смерног устезања да се расуђује о ономе што је привилегија јединог Бога, истинског и коначног Судије.

Наведени новозаветни стихови су, dakle, неодређени по том питању и тако остављају простор за теолошко домишљање. Чини се да имају више педагошку, него докматску функцију. Пре се могу доживети као брига, него као претња. Хула на Духа у Еванђељу по Матеју је не одбацивање Христа као Месије већ идентификација његових дела која се врше Духом са делима Велзевула, кнеза демонског. Такав став је неопростив, пошто отежава покажање. „Грех на смрт“ је одбацивање реалне телесности Исуса Христа које потом води у прекид црквеног општења јер нарушава основу за љубавну заједницу (1Јн 2,19; 4,1cc). Свети Јован не прецизира шта је тачно „грех на смрт“, само каже да заједница не мора да се моли за онога који се налази у њему (1Јн 5,16). „Немогућност другог покажања“ је више упозорење да се остане у вери, него претња (Јев 6,4-6). У сваком случају у целокупном Новом Завету нада да Бог прашта и да ће оправити грехе претежнија је од сваког страха да је човек неповратно изгубљен и отуђен од Бога. Блага вест (Еванђеље) је вест човеку да га Бог безусловно воли: „Али у свему овоме побеђујемо кроз онога који нас је заволео. Јер сам уверен да нас ни смрт, ни живот, ни анђели, ни поглаварства, ни сile, ни садашњост, ни будућност, ни висина, ни дубина, нити икаква друга твар неће моћи одвојити од љубави Божије која је у Исусу Христу Господу нашем“ (Рим 8,37-39).

## Православна веронаука као наставни предмет

# Ка интегралној личности: православна теологија у школи (II)

гр Ксенија Кончаревић

Школска катихеза, разуме се, није та која може да замени искуство успостављања личног односа са Богом, али она може да то подстакне, слично као и породично окружење.

**Р**одитељ и катихета треба да прате дете корак уз корак, да знају да не доумице и сумње воде до сазревања, да би било и нелогично да представе о вери и духовном животу буду истоветне у различитим узрасним периодима.

То никако не значи да бисмо, под изговором каснијег прелaska на комплетнија и сложенија објашњења, на нижем основношколском узрасту имали право да деци усађујемо некакве упрощене, здраворазумске или сладуњаве појмове и представе, типа: „Бог живи на небу, а ми људи на земљи“, или: „Бог је добри отац, и воли нас исто онако као што свакога од вас воли ваш тата“ (постоје деца која немају искуство општења са оцем, јер потичу из непотпуних породица, као и она, не тако малобројна, са негативним или непуновредним искуством односа са оцем – услед његове осиноности, грубости, индиферентности, „презаузетости“, често и незрелости, недораслоти родитељским обавезама и сл.). То, такође, не значи ни могућност олаког односа према катихетском раду на нижим узрастима, опет са ишчекивањем неких каснијих момената у којима ће деца имати већу интелектуалну зрелост и бољу општу обавештеност, напротив: позитиван однос према предмету мора се успоставити од самог почетка његовог изучавања, посебно када он пада у период детињства. Сетимо се поруке Аљоше Карамазова из финала романа „Браћа Карамазови“ Достојевског: „Знајте да неманичега бољег, и узвишијег, и драгоценјег за човеков будући живот, него каква лепа успомена, нарочито ако је понета још из детињства. Ако неко има

макар једну такву успомену, спасен је за читав живот.“ Није ли наш циљ да постанемо саставни део једне овакве неизбрисиве и радосттворне успомене? И с тим у вези не можемо да не поменемо блиставо тумачење једног места из Еванђела по Матеју које нуди већ помињани Митрополит Антоније Блум, а које се тиче поруке Ваксрслог Христа ученицима: „Идите у Галилеју, тамо ћете ме срести“. „На први поглед,“ казује Високопреосвећени Антоније, „зашто да иду у Галилеју да сртну Христа кад је Он и овде са њима? Какав још сусрет може да се деси? Али, ако се замислим над тим речима, можемо да схватимо да је Галилеја место где су они први пут срели Христа. Ако погледамо на карту, видећемо да се Капернаум, Кана Галилејска и Витсајда – сва ова места налазе на неколико километара једна од других. Апостоли су се, наравно, познавали, можда као деца, као дечаци, младићи. И, корак по корак, увиђали су у Христу, у Исусу из Назарета нешто што никада раније нису видели. Постепено се пред њима отварала Христова личност, и ово отварање се на kraju завршило тиме што су у Њему препознали свога Учитеља, свог Путовођу, и што се показало да су спремни да иду за Њим, ма куда Он кренуо. То је било време првог сусрета, незамагљеног ни прогонима, ни сумњом, то је било пролеће новог живота, пролећна бујица. Затим су дошли трагичне године у Јудеји, али то су биле године процвата. И Христос је пожелео да сртне Своје ученике onde где се додгоди њихов први сусрет, још непомрачен, сусрет који још није био трагичан, где је све било светлост и где

им се постепено откривала Христова личност. Тамо су могли поново да схвате све оно што су раније сазнали о Спасијелу. „И у свакоме од нас постоји таква Галилеја. Свако од нас може, ако се замисли дубоко, ако се без журбе врати у своју прошлост, да ухвати онај тренутак када је одједном осетио своју пролећну свежину, своју првоздану лепоту, када је могао да осети да је Бог тако једноставан, тако близак, да све има смисла и да је све могуће.“ Школска катихеза, разуме се, није та која може да замени искуство успостављања личног односа са Богом, али она може да то подстакне, слично као и породично окружење (сетимо се, рецимо, са коликом се топлином Свети Нектарије Егински сећао своје баке на молитви пред иконама и колико јој је читавог живота био благодаран за стицање првих навика молитве).

Друга начелна недоумица, она о односу информационе и еклесијалне димензије школске катихезе, чини нам се кључном за утемељење наставе. У њеној основи је далеко дубље питање: да ли је могуће „апстрактно“ хришћанство, накакав систем теоријских поставки и из њих изведенih моралних норми базираних на Новом Завету, али изолованих од живота Цркве као заједнице, другим речима: постоји ли хришћанство без Цркве или мимо Цркве? Од одговора на ово питање, уосталом, зависи и наше опредељење за веронауку као школску катихезу или пак за некакав преглед историје, социологије или културе религије, што се неретко заговара од ванцрквене интелектуалне јавности. „Од самих почетака црквене историје,

од апостолског доба, сматрало се да је мера уцрквењености мера хришћанског става појединца. Да би се неко називао хришћанином, није било довољно да по знаје Еванђелско учење (уосталом, у почетку није ни постојао неки подробнији теолошки систем), него да се придружи Цркви као заједници верних, да има удела у Евхаристији, да признаје црквену је пархију и црквено устројство. О ширењу вере Христове, Апостол стога и сведочи следећим речима: „Господ сваки дан додаваше Цркви оне који се спасавају“ (Дап. 2,47). Поред сведочења о једнодушности следбеника Христових (Дап. 4,32), Св. Ап. Павле даје нам и драгоцен податак, који данас често превиђамо, да „од осталих пак нико не смједе да им се придружи“ (Дап. 5,13). Зашто? Управо из разлога што се прихваташе хришћанства мерило живљењем у Христу и по Христу, дакле заједничарењем у Евхаристијској Чаши и моралним импликацијама које је то заједниччење подразумевало (не можемо да тим поводом не наведемо мисао Александра Шмемана, која показује актуелност тога критеријума и данас, његову свременост, да се хришћански може живети једино сећањем на претходно и припремом за наредно причешће Телом и Крвљу Христовим). Бити хришћанин, по речима Светог свештеничученика Илариона (Тројицког), не значи „маштарити о Христу, него живети хришћански, ходити путем љубави и самоодрицања. Вера и Црква захтевају подвиг и од ума и од волje бића људско-га“. У наше доба, међутим, велики број номиналних хришћана, па и оних који нису примили Свету Тајну крштења, сматрају да је могуће прихватити Христово учење и уједно негирати истину Цркве. За такве је још Свети Григорије Богослов, расправљајући о имену хришћанскоме, говорио да се хришћанима не можемо називати само по томе што љубимо Христа, као што се на стадионима људи називају по боји за коју навијају и по месту што га на трибинама заузимају, него по томе колико хришћански (другим речима; колико литургијски и подважнички) живимо. Наши савременици углавном из пристојности сматрају својом обавезом да се на речима изразе позитивно о хришћанству, али исто тако држе да бонтон налаже прихваташе, често несвесно и неосмишљено, неког не-пријатељског и негаторског става према свему што је црквено. Овакав став не би смео да се рефлектује на одабир и презентацију садржаја веронауке, на њену



концепцију управо као православног катихизиса, а не као историје, социологије или културе религије.

Најзад, у јавности се веома често чује став да је предочавање теолошких појмова и представа у школском систему умесно отпочети тек у средњој школи, пошто их је тешко саобразити интелектуалном нивоу деце основношколског узраста. Наравно, овај став би се безусловно морао прихватити уколико бисмо наставу конципирали искључиво по узлазном (асцендентном) принципу, који подразумева обраду наставних садржаја по начелима научне систематике. Али и у другим предметима на нижим нивоима школовања доминантан је силазни (десцендентни) принцип, који полази од психолошке приступачности. Исто као што, примера ради, у познавању природе и друштва не започињемо излагање од структуре ћелије или од најједноственијих живих организама, него од онога што је ученику психолошки најближе – од човека и животиња, премда је реч о најразвијенијим врстама, тако и у школској катехези излагање не би започело од докмата о Бићу Божијем и Његовим својствима (премда се и он може дидактички транспоновати), него од појмова литургијске заједнице, служби у Цркви, Литургије, света као једне велике заједнице различитих људи и природних врста, човека као иконе Божије, Бога као извора живота, смисла постојања света као једне велике космичке Литургије. Битно је нагласити да у школској катехези водимо рачуна не само о спознајним и емоционално-доживљајним способностима деце датог узраста, настојећи да се у њих „уклопимо“, него и о потенцијалима деце у „зони наредног развоја“, тако да их у настави унапред подстакнемо.

Ово је начело (тзв. „принцип развијајуће наставе“) нашло широку примену у низу наставних предмета – научних, уметничких, радних и спортских дисциплина, па се подразумева да може бити (и да јесте) примењено и у школској катихизацији.

Како изгледају садржаји наставе веронауке? Покушаћемо да их сагледамо, полазећи од напред изложених методолошких поставки и као конкретизацију наведених циљева и задатака, ограничивши се за ову прилику на нижи основношколски узраст.

Деца овога узраста покушавају да одгонетну колико има истине у нечemu што се не уклапа у њихово непосредно знање и искуство. У овом узрасту, у поређењу са предшколским, много је теже очувати осећај за реалност Божијег присуства. Деца су рационална, и то на једном нижем нивоу, са снажним осећајем за узорак и последицу, али не и за апстрактне појмове. Дечји свет моралних вредности и закључчака, као и њихов карактеристични смисао за хумор, који одрасли углавном нису у стању да схватају, у великој мери отежавају стварање једног таквог односа у који би се могло пренети осећање за реалност присуства Божијег. Сем тога, сваки покушај да им речима пренесемо осећање страхопштовања и светиње тајне Божије не само што не допире до њих, већ може изгледати као прилично лицемерна конструкција. Тако и помињање речи *сирпах* у изразу *сирпах Божији* може изазвати не жељене асоцијације, будући да код деце постоје разни страхови, па било какво поистовећивање не би било нимало корисно у развијању љубави према Богу.

(наставак у следећем броју)

## Српска Црква у првим столећима свог постојања: постанак Патријаршије Српске 1346. године

# Св. Јоаникије, дванаести Архиепископ и први Патријарх српски

*Радован Пилиловић*

Уздизање српске архиепископије на ниво патријаршије био је деликатни задатак, и колико год било унутрашње питање Српске Цркве, било је и питање од државног значаја за краља Душана, као и питање будућности земље која треба да очува и осигура превласт у југоисточној Европи.

Територијално ширење средњовековне државе Немањића дошло је до њене потпуне политичке хегемоније на Балканском полуострву. Она је потврђена победом над Бугарима у бици на Велбужду 1330. године. Освајања на рачун Византије померила су даље ка југу оне границе које је оцртао краљ Милутин 1282-1283. године. Краљ Милутин је остао забележен као „савакупитељ“, а његов унук – краљ Душан, освојивши 1334. г. Охрид, Прилеп, Струмицу, продро је даље: у јужну Албанију, Епир и Тесалију, дошавши са својим одредима на северне обале Коринтског залива. Идеја о уздизању државне титулатуре на већи ранг, досезање царског достојанства, родила се након великог земљишног увећања исте. Освајања на рачун хришћанске византијске царевине утицала су на продор државне идеологије царства Константинополиса. Краљ Душан је крајем 1345. писао Венецијанцима из освојеног Сера да је господар „не само дела, него готово целог царства ромејског“ (*non modice particeps et fere totius imperii Romaniae dominus*).

Становиште по коме је Бог „утврдио Грке царевима, а Угре краљевима, и сваки народ раздели и закон даде и нарави установи, и господаре над њима... и постави ме великога жупана, нареченога у светом крштењу Стефана Немању“, дуго је био камен темељац у идеологији светородне династије Св. Симеона Мироточивог – Стефана Немање. Постицање краљевске ти-

туле (1217. г.) и црквене аутокефалије (1219. г.) у тренуцима сложених политичких прилика у југоисточној Европи, у заоштреним односима Запада и Византије, показало је како српска елита уме да извуче максимум. Срби су читава два века били задовољни са горенаведеном византијском концепцијом о хришћанској икумени, цару и патријарху и осталој породици православних народа. Међутим, када је Византија показала слабости, јавни пад и отклон од ортодоксије, нпр. унија у Лиону (1274. године) негативно је одјекнула у Србији и пољујала ауторитет у „равноапостолност“ наслеђа византијских царева. Када су Срби завладали „странама грчке земље“, створио се легитимни повод да се размишља о преузимању самог царског назива. Крунисање за цара, једног потомка и изданка Немањиног светородног корена повукло је за собом промену у црквеним односима, српски цар је захтевао српског патријарха који би га „венчао на царство“.

### Архиепископ Јоаникије и сabor у Скопљу

У белешци *О посташављењу йероја па-  
тијарха српској Јоаникија* се каже: „Када је тада господин краљ Стефан у то време заузео многе земље и градове Грчке, венча се на царство у граду Скопљу и постави архиепископа Јоаникија за патријарха“.

Према канонском праву свака помесна аутокефална црква сама рас-

полаже својим рангом и титулатуром, али једна дуга традиција проистекла из „пентархије“, значаја старих патријаршијских престола и Константинопоља као седишта цара и патријарха није, ипак, дозвољавала узлет кроз достојанства. Уздизање српске архиепископије на ниво патријаршије био је деликатни задатак, и колико год било унутрашње питање Српске Цркве, било је и питање од државног значаја за краља Душана, питање будућности земље која треба да очува и осигура превласт у југоисточној Европи. Такође, оно се тицало не само јурисдикцијског подручја архиепископије српске него и оних епархија и митрополија које су се обреле у оквиру Душанових освајачких домета, а биле су раније под јурисдикцијом цариградског патријаршијског трона.

Дипломатска акција за постизање легитимитета проглашења Српске Патријаршије вршена је у правцу словенских аутокефалија на Балканском полуострву. Јоаникија су за Патријарха „произвели“ бугарски Патријарх Симеон и охридски Архиепископ Никола, на Цвети 9. априла 1346 у Саборној цркви у Скопљу Св. Богородице Тројеручице. Краљ Душан је овенчан царском круном на Ускрс 16. априла „руком српског Патријарха Јоаникија“, а у присуству трновског Патријарха, охридског Архиепископа, митрополита из новоосвојених грчких области и представника Свете Горе Атонске.

О неким странама унутрашњег живота Српске Цркве сазнајемо из Пове-



Архиепископ и  
Патријарх Јоаникије,  
краљ и цар Душан,  
млади краљ Урош и  
Свети Сава, јужни зид у  
западном трапезу Цркве  
Св. Димитрија у Пећкој  
патријаршији, фреска  
осликана око 1345.  
године

ље Манастиру Св. Архангела у Леснову, задужбине деспота Јована Оливера, где цар Душан каже:

„И како по милости Божијој уздигох краљевство на царство и архиепископију на патријаршију и епископије на митрополије, тако уздигосмо и свечасну епископију скопску, часног и славног града Скопља Св. Тројеручице првопрестолну митрополију.“ Митрополит скопски Јован је архијереј у престоници царевој и као такав има почасни ранг у Српској Цркви. Познат је као дародавац раскошне плаштанице Манастиру Хиландару. Поред скопске, на ранг митрополије уздигнуте су епископије: призренска, зетска и рашка.

У маниру скраћеног историјског поимања и историјске свести код Даниловог настављача, излаже се схватање политичке каријере цара Душана и његове црквене политике. Јасно је да је белешка учињена након цареве смрти и у њој се каже:

„Оваква је љовесија о цару Стефану. Муж велик и сilan у крејосији и у премудростији најсилнији, примиши бојом дану власт, распостаниси се на истоку и на западу, на северу и јуђу, заузе не мало традове и крајеве траке. Ухвати се и он у замку од оиштећа непријатеља, узвиси се срцем, и оставивши прародитељску власност краљевства, зажелевши царско доспјанство, венча се на царство. И после овоја остави ог прародитеља и Светој Саве предано му архијескотство ог патријарха цариградскоја, поста-

ви себи насиљем патријарха Јоаникија. Затим са савештом овоја отера цариградске митрополије који су по традовима његове области, и настаде не мала беда. А тадањи патријарх царствујући трага васељенски кир Калист, посла и оглучи цара са патријархом и његове архијереје.“

## Патријарх Јоаникије у управљању црквом

Архиепископски престо је остао упражњен када се 19. децембра 1337. г. упокојио Данило II. Избор новог црквеног поглавара обављен је на државном Сабору који је заседао од 19. децембра 1337. до 3. јануара 1338. године. На сабору је учињен преседан јер није изабран неко од чланова хиландарског братства већ високи државни функционер, угледник из државне администрације, шеф дворске канцеларије, логотет (*cancellarius*) краља Душана. О његовом пореклу се мало зна, али се види да је био извежбан и вичан у политичким пословима. Управо је таква личност одговарала краљу, потоњем цару. Архиепископ Јоаникије је био присутан приликом сусрета краља Душана и Јована Кантакузина у Паунима на Косову 1342. г. Као човек који је активно учествовао у државној управи, познавалац права и са поверењем код цара, патријарх Јоаникије је допринео припремању, доношењу и проглашењу Законика 1349. и 1354. године, што се види из заглавља (пред-

говора) истог, сачуваног у Атонском и Призренском рукопису: „Овај законик постависмо ог православнота сабора нашеја, с преосвећеним патријархом, постојином Јоаникијем (Јанићијем), и свима архијерејима и клирицима, малима и великима, и са мном, блајверним царем Стефаном, и са свом власијелом царства ми, малима и великима“. У краткој житијској белешци која је написана крајем XIV века, од стране Даниловог настављача каже са да је Патријарх Јоаникије подигао цркве у Светој Земљи: Св. Илије на Кармилској Гори и Св. Николе на Гори Тавору. Патријарх се упокојио у времену када је цар Душан ратовао на северу земље са Угарима. Поглавар Српске патријаршије добио је позив да дође у Жичу ради неког договора са царем, тамо се разболео, пожелео да га пренесу у Пећ, а у Полумиру на Ибру се преставио 3. септембра 1354. године.

## Подаци о култу

Часно тело првог српског Патријарха положено је камени саркофаг у Цркви у Пећкој патријаршији која од тада није отварана. Поштовање гробног места и Јоаникијевог светачког лица започело је око Пећи и Призрена. Посебну службу је добио релативно познато, када ју је 1861. г. написао Митрополит београдски Михаило. Фреске са ликом Светог Јоаникија налазе се у Сопоћанима, Грачаници, Ораховици и у великом низу новијих здања. ■

– Осам векова Милешеве –

# Корени разлика

Живорад Јанковић

**Н**а први поглед изгледа необично да се у оквиру овде разматране тематике расправља и о усменом народном посредништву. Тако изгледа само на први поглед. Од времена живота и деловања Светога Саве који је вишеструким и посебним начинима везан управо за Манастир Милешеву протекло је пуних осам векова. Бар кроз половину тог дугог времена, значи око четири пута века песма је за читаве генерације била једини извор сазнавања о прошlostи свог народа. Њоме се поколења образују, из ње црпе снагу за опстанак на путу кроз таму ропства, преко ње се припремају за отпор и борбу за слободу за коју се није могло ни претпоставити колико је она још даље. Под утицајем песме и подвига у њој опеваних изгледало је да је слобода много ближа и доступнија.

Са гледишта савремене науке у песмама има много нетачно и „наивног“. При том се занемарују услови под којима настаје, живи и траје овај вид усмене књижевности која се развија под посебним околностима. Код Срба наука у данашњем смислу траје свега око један ипо век а то је у поређењу са дужином времена кад се живело под искључивим утицајем песме сувише мало.

Кад је реч о српској народној песми ту постоје питања опште природе – њеног пута од песника до певача, односно казивача неком сакупљачу чиме се затвара њен круг у уквор усменог и нестаје могућност измене. Расправљању ту нема краја. Не постоји ниједан чврст ослонац тако да литература постаје позорница борбе идеја и претпоставки. Много лакше је оспоравати него доказати. Успех у полемици зависи од „ентузијазма“.

Ради потпунијег разумевања околности настанка и промене садржаја народне песме као усмене творевине послужићемо се једним илустративним „свежим“ примером од пре не пуна два века са подручја које карак-

терише изразитија склоност усменом преношењу предања.

До смене на престолу цетињске Митрополије између Митрополита Петра I Петровића (1784-1830.) и Петра II (1833-1851.) Његоша, као што се види долази средином прве половине 19. века. Знања о томе темеље се углавном на касније записаним сведочењима учесника и очевидаца. У исказима су присутне велике разлике које иду и дотле да се међусобно искључују а није ретка појава да се тврди и немогуће.

Шта се онда може рећи о животу песме настале у дубини векова, тами робовања. Како, када и где се појавио први „импулс“ и осећај потребе да би неки догађај о коме се сазнало опет на непознат начин треба ставити у песму.

Карактеристично је да од пет песама из ове групе где су садржани пописи задужбина свака потиче од посебног певача. Њима се „придружио“ и сам Вук уз洛и казивача што се ретко дешава. Из његовог сећања потиче песма о Милошу и Латинима.

Поред њега ту су укључена: слепа Степанија (Свети Саво) познати Филип Вишић (Опет Свети Саво), Старац Рашко (Зидање Раванице) и „безимени“ сељак из Рудничке области (Опет зидање Раванице). Тиме се већ унеколико иссрпљује и листа самих Вукових казивача. То би значило да у „репертоару“ већине певача морала је бити и нека песма из ове групе односно песма са тематиком задужбинарства.

Чини се да се олако прилази разматрању ових песама. Памтити сведочење овакве врсте које се састоји у набрајању појединих храмова и њихових оснивача није ни мало једноставно. Некад је то тешко, и кад на располагању постоји овакав списак у писаном облику и где „корисник“ при тежњи да га упамти има ослонац на два чула – на очи и уши. Познато је до самог Вука да исти казивач не може два пута да понови песму на исти начин. То би значило

да би у другим околностима забележена нека песма од истог певача садржавала и друкчији попис задужбина. Потуздано преношење усменог је тешко и тамо где излагање има логичну основу и развој. Попис храмова није од те врсте. Ту је сваки стих засебна исказна „јединица“. Притом, не би било сувише једно, иако не баш умесно поређење – при набрајању поменутих задужбина, ван оквира песме падало би се и на студенским испитима, и то после солидне припреме.

Обично се занемарује близрост посла једног преписивача писаних текстова и записивача усменог казивања. О њима се размишља као о „два света“ сасвим одвојено. У оба случаја истиче се потреба разумевања садржаја. Врше се поређења добијена од других казивача (где је тако нешто могуће), односно при преписивању се користи више рукописа (опет ако је то могуће).

Изразит је пример познатог преписивача Аверкија који ради током прве половине седамнаестог века – у време столовања пећког Патријарха Пајсеја (1613-1647.) испод чијег пера је изашао и једини сачувани препис *Студеничкој штампи и Житија Светог Симеона Немање* од сина Саве, настао 1619. године. Остао је забележен податак да писар Аверкије у „пуној“ тами ропства при свом послу савесног преписивача, користи чак седам рукописа да би тајвим радом стигао до што боље и „чистије“ верзије основног текста.

О својим невољама током записивања песама од старца Милије, када је за две недеље успео да запише само четири песме, Вук говори више него сликовито. „Као и остали сви певачи (који су само певачи) није знао песме казивати редом, до само певати; него без ракије није тео запевати... Тако се забуни да није свака редом знао ни певати... Гледао сам да ми сваку песму пева по неколико пута док је нисам толико упамтио да сам могао познати кад се

## Из песме „Свети Саво“ забележене од слеће Степаније

Већ је бабо потрошио благо  
На три славна српска манастира:  
    Једну бабо саградио цркву:  
Б'јел Вилиндар насрд горе Свете,  
    Красну славну себе задужбину,  
    Вјечну кућу на ономе свјету,  
    Да се њему поје летурђија  
        Оног свјета, као и овога;  
    Другу бабо саградио цркву:  
Студеницу на Влаху Староме,  
    Красну славну мајци задужбину,  
    Својој мајци, царици Јелени,  
    Вјечну кућу на ономе свјету,  
    Да с' и њојзи поје летурђија  
        Оног свјета, као и овога;  
    Трећу бабо саградио цркву:  
Миљешевку на Херцеговини,  
    Красну славну Сави задужбину...

## Појис задужбина из песме „Опет Свети Саво“ записане од Филипа Вишњића

Већ је бабо похарчио благо  
Све градећи млоге задужбине  
    Док је Свету Гору подигао  
И Вилиндар цркву начинио  
    Ту је дао двије куле блага  
    Док начини Високе Дечане  
У приморју код воде Бистрице  
    И два светитеља Ђурђа.  
Оба стуба виш` Новог Пазара  
Студеницу на Влаху Староме  
    Ту је дао једну кулу блага  
Док начини цркву код Требиња  
    Милешевку на Херцеговини  
    И Довољу близу Горе Црне  
    И Тројицу надомак Таслиће  
        Украј воде украй Ђаотине  
Рачу цркву украй воде Дрине  
    И Папраћу близу Борогова  
    И Возућу крај воде Криваје.

што прескочи, па сам га онда молио те  
ми је певао полако (растежући речи) а  
ја сам за њим писао, што сам брже мо-  
гао; а кад сам коју песму тако написао  
онда ми је он опет морао певати, а ја  
сам гледао мој рукопис да видим је ли  
све добро написано.“

О потреби разумевања преписивача  
текста говори по квалитету свог посла  
добро познати Григорије Хиландарац  
(1408.) који ради за Деспота Стефана  
Лазаревића „Знајте о овоме, да многи  
нашега васпитања, велим, словенском  
писму научени, у читању и преписи-  
вању што је њима несхватљиво и ни-  
је по њиховом знању – од оскудности  
оскудно примају, по реченом: малоду-  
шно малодушност даје. Не треба овако  
да прима онај који хоће да разабере  
смисао... који хоће правилно да схва-  
ти треба усред својих и туђих мисли  
да се нађе, па нити своје из самовоље  
да ублажава, нити туђем из незнაња да  
се диви, већ законом расуђивања расу-  
дивши, боље од горег да изабере... Оби-  
чай је добрих зналца ком се привикох:  
Не преписивати док се читањем не раз-  
уме што у књизи лежи, какво казивање  
или препис има, како би се одговара-  
јућим својством разума, према овоме  
поставио... што је дакле од састављања  
као веома разумљиво нађосмо и што је  
од преписивача многим незнанима и  
сумњама испуњено...“. И најбољи по-

зглавалац и песме и певача Вук Ка-  
ричић, истиче значај разумевања садржа-  
ја: „Да би пак човек могао добру песму  
од рђаве разликовати, он мора песме  
познавати и разумевати, а то је за дана-  
ње наше књижевнике доста тешко.“

Србија нема сталну престоницу. Она  
се током векова помера, почев од Ра-  
са, средином дванаестог века преко  
Скопља, Крушевца, Београда до Сме-  
дерева. Крушевац је само једна од њих  
али је у песми више заступљен него све  
остале престонице заједно. Овде је реч  
о слављу и том приликом обради заду-  
жбинског мотива. Касније ће се ту до-  
носити судбоносне одлуке пред косов-  
ски полом на Видовдан 1389. године.  
Трагедија која је тад задесила Србе по  
оцени Вука утицала је да се певач не за-  
нима шта се пре тога десило.

„Ја мислим да су Срби и пре Косова  
имали и јуначки песама од старине но  
будући да је она премјена тако силно  
ударала у народ, да су готово све за-  
боравили што је било донде, па само  
оданде почели наново приповедати и  
певати... јуначки песама мало има ста-  
рији од Косова, а до Немањића нема  
старије ниједне“.

Таквим односом певача према поја-  
вама из света реалности може се бар  
донекле објаснити и својеврсно „ху-  
тање“ о Манастиру Миљешеви. Она се  
врло ретко помиње у песми. Оно што

косовски полом представља за цео срп-  
ски народ то је и спаљивање моштију  
Светога Саве које су „поверене“ Миље-  
шеви на чување. То је догађај који се  
крајње нерадо призива у сећање. При  
сваком помену Миљешеве стварала би  
се асоцијација на тај страшни догађај.  
Овоме се може додати још један опште  
познат детаљ психолошке природе:  
„Мучења хајдука и ускока која су се де-  
шавала свакодневно, певачи нису радо  
представљали својим слушаоцима, ко-  
ји су од песме очекивали охрабрење, а  
и у тим случајевима су налазили излаз  
својим јунацима.“

Затим у предвуковско време, одно-  
сно у време које непосредно претходи  
записивању и објављивању Вукових  
записа, Миљешева је у рушевинама.  
Карловачки Митрополит Стефан Стра-  
тимировић (1790-1836.) у свом опису  
манастира насталом по казивању ар-  
химандрита Манастира Пиве, Арсе-  
нија Гаговића који кроз Карловце као  
седиште Митрополије пролази на свом  
путу за Русију последње предустанич-  
ке године. (1803.) одржао је „опело“  
поменувши „негда бивши“ Манастир  
Миљешеву.

Већ током лета 1804. године, по на-  
логу власти устаничке државе, настаје  
попис храмова појушчих и порушених.  
И ту је Манастир Миљешева поменут  
као запустео.

## Из историје црквеног библиотекарства

# Старе руске манастирске библиотеке

Ђакон мр Ненад Идризовић

Као културно-историјски тип библиотеке у средњовековној Русији, доминантно место заузимала је манастирска библиотека. У оквиру њене библиотечке организације постојала су правила за набавку књига, њихово чување и за каталогшко информисање о стању фонда.

**X**ришћанске библиотеке у Русији осниване су од XIII до XV века, када су у Византији и Европи већ у велико постојале озбиљне научно-истраживачке библиотеке и универзитети, као и високо развијене вештине преписивања књига, а од XV века и њихово штампање, што је све утицало да књиге буду доступне за ширу читалачку публику. Руска библиотечка традиција формирала се на једној страни под утицајем античке и хришћанске библиотечке традиције (чији је чувар била Византија), а на другој страни усвојила је организационе библиотечке принципе из западноевропске библиотечке традиције. Као културно-историјски тип библиотеке у средњовековној Русији, доминантно место заузимала је манастирска библиотека. У оквиру њене библиотечке организације постојала су правила за набавку књига, њихово чување и за каталогшко информисање о стању фонда. Њена главна организациона особеност била је да књига представља злато а библиотека ризницу где се она чува и правилно употребљава.

Зачетник идеје о оснивању библиотеке у руској културној мисли, био је кнез кијевске Русије, Свети Јарослав Мудри (978-1054. г.), који је био велики покровитељ културе, науке и књига. Он је уложио велики труд и финансијска средства за превођење књига са грчког на словенски језик. Ово је за њега било веома важно, јер ако постоји хришћанска литература на словенском језику, покрштавање Руса биће делотворније

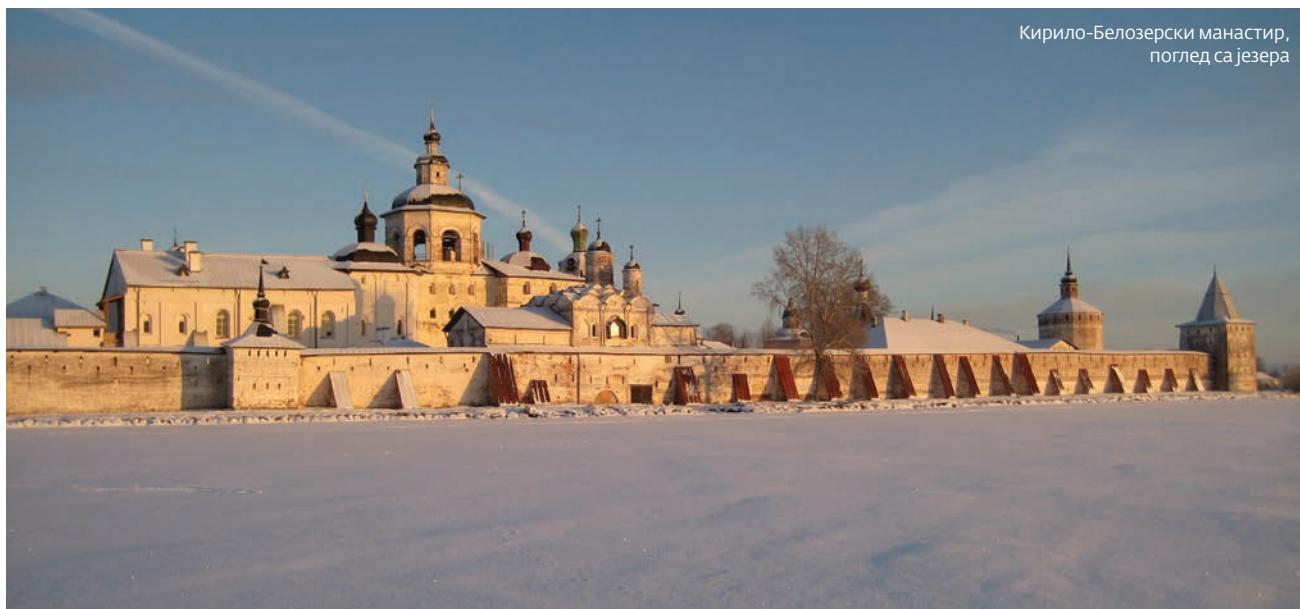
и плодотворније. Прве књиге, које су се појавиле на руском језику, биле су богослужбене књиге које су се користиле на литургијским сабрањима. Књиге су преписивали вешти уметници и монаси, које су по налогу биле рађене за кнежевске, бојарске и епископске библиотеке. Од XII-XIII века, доступност књига почела је да се шири и међу другим љубитељима књига, који су могли то себи да приуште. Почекли су да се појављују први преводи византијске књижевности и дела античких филозофа, што је русима омогућило да дођу у дојир са античким и византијским књижевним наслеђем, а да не морају знати грчки језик. Сазнање о античкој филозофији, науци, историографији, византијској и хришћанској књижевности, уметности, теологији и доктрини, пружило је русима квалитетну потпору да почну да развијају своју књижевност и уметност. Поред тога што се развијала велика потреба за књигама и оснивање библиотека за њихов смештај, почела је полако да се формира и свест које књиге треба, а које не треба читати (читалачки укус). У XI веку у Русији, читање књига је једно време било опасно, због појаве књига са антицрквеним садржајем, па је Црква саставила списак књига дозвољених за читање.

### Оснивање манастирских библиотека

У средњовековној Русији манастири су били део феудалног система и имали су политичку и духовну власт. Они су полако постали библиотечки центри у Русији, јер су се показали као одлично

место за смештај књига, где ће оне бити сачуване од пожара, инвазије разбојника и феудалних раздора. Манастирске библиотеке биле су устројене по Студитском типику. Без обзира на њихов повлашћен положај, манастири ипак нису могли да буду сачувани од пожара, због чега су њихови библиотечки фондови морали да се премештају из једног у други манастир. Манастири са великим бројем књига били су: Софијски Собор, Воскресенски, Валамски, Кирило-Белозерски, Кијево-Печерска лавра и Тројице-Сергијева лавра. У њиховим библиотекама налазила су се преведена дела са грчког, оригинална дела на словенском, богослужбене рукописне књиге, инкунабуле, Житија светих и лексикони. По подацима који су нам доступни, најстарија хришћанска библиотека основана је у Кијеву 1037. године у Софијском Собору.

Није постојало неко посебно место где су се смештале књиге. На пример, у Кијево-Печарској лаври књиге су биле смештене у поткровљу манастирске зграде, а у Тројице-Сергијевој лаври у олтару. У фондовима манастирских библиотека налазиле су се и богате приватне колекције књига, које су поклањали монаси и мирјани. Често се дешавало да манастири добију на поклон богато украшене књиге (кожа, злато, рубини) од кнежевских и других племићких породица, које су због своје материјалне вредности биле смештене у манастирску ризницу. Предметни садржај фондова углавном се састојао од верске и општеобразоване литературе. Постојали су монаси који су обављали своје послушање у библиоте-



Кирило-Белозерски манастир,  
поглед са језера

ци, где су преписивали књиге за потребе библиотеке и за продају, као и писање летописа и састављање каталогског описа библиотечког фонда. Као што смо рекли, у почетку није било посебног места за смештај књига али су у каснијем периоду направљене посебне просторије које су назване књигохранилењице. У књизи *Руска библиотека XVI-XVII в.* аутора М. И. Слуховског, налази се податак да данас општиприхваћен термин „библиотека“ у Русији се први пут појавио у *Соловјетском лейбису* (1602. г.) и да се у знатне отпоре одомађио током XVIII и раног XIX века, као синоним за књигохранилењицу.

## Библиотека Кирило-Белозерског манастира

Кирило-Белозерски манастир саграђен је 1397. године. Основач његове библиотеке био је игуман Кирил Белозерски (1337-1427. г.), који се иначе бавио преписивањем књига. Почетни фонд библиотеке састојао се од дванаест књига из Кирилове приватне колекције: два *Јеванђела*, *Псалтир*, три *Каноника*, *Лесишица*, *Светашники* и четири *Зборника*. У манастиру је било уведено преписивање књига као послушање за писмене монахе. Први преписивачи књига били су: Мартињан, Христофор и Теогност; а први састављачи Кириловог Зборника: Јевросин и Гуриј Тушин. Библиотечки фонд се попуњавао књигама које су добијене на поклон и куповином. У XV веку трудом непознатог састављача израђен је *Каталој*, у коме се налазило пописаних 212 књига. Овај опис представља инвентарни

списак књига са подацима о наслову дела, формату, материјалном опису и насловима поглавља у зборницима. У фонду библиотеке, 1621. године налазило се 1304 књиге, а 1640. године – 1938 књига. Вредније књиге биле су смештене на посебно место у библиотеци. Неке књиге као што су Житија светих и Поуке светих отаца налазили су се у трпезарији, где их је неко од монаха или искушеника по послушању читao за време обеда. Било је и књига које су се налазиле у монашким келијама, као на пример *Псалтир*, чије је свакодневно читање неопходно за испуњење монашког правила. Библиотека је поседовала драгоцену колекцију богослужбених и светоотаčачких књига. По опису из 1841. године у њој се налазило: 65 *Јеванђела*, 31 *Айосијол*, 131 *Псалтир*, 118 *Минеја* и 139 *Каноника*, дела Светог Јована Златоустог, Василија Великог, Јефрема Сирина и Димитрија Ростовског.

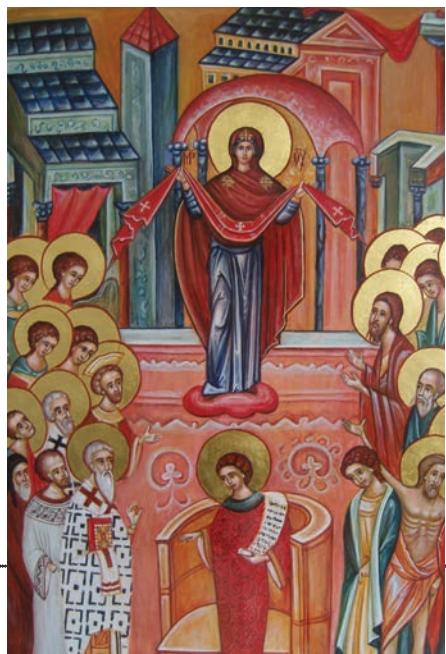
Од XVII-XVIII неке књиге су биле однете у друге манастире, а неке су ношене у Санкт-Петербург и Москву. Целокупан фонд библиотеке који је имао 1160 томова књига и периодике, припојен је 1878. године библиотеци Санкт-петербуршке духовне академије, а од 1917. године налази се у Руској националној библиотеци.

## Библиотека Соловјетског манастира

Основач библиотеке Соловјетског манастира био је игуман Доситеј (?-1483. г.). У манастиру је избио пожар 1485. године, који је захватио један део

библиотеке. После пожара Доситеј је почeo да обнавља фонд и наручio је из Новгорода 24 рукописа. У опису библиотеке из 1514. године, који је написан по наредби великог кнеза Василија Ивановича (1479-1553. г.), пише да је почетни фонд библиотеке формиран од 14 књига (7 богослужбених и 7 богословских), које су прикупили игумани пре Доситеја и састојао се од 127 књига. По опису из 1597. године у њему се налазило 519 књига (481 рукописа и 38 штампаних књига), што га је чинило богатијим од фонда у Троице-Сергијевој лаври, у коме се налазило 469 књига. Како се повећавао број монаха, повећавао се и број молитвено-богослужбених књига, које су биле неопходне за служење свих црквених радњи и вршења монашког правила. По опису библиотеке који је урађен 1676. године фонд се састојао од 978 књига.

Последње умножавање фонда дошло је у првој половини XIX века, када је игуман манастира Доситеј Немчинов (1780-1836. г.), прикључио фонду своју богату приватну колекцију од 1000 рукописа и 2532 штампане књиге. За време Кримског рата (1854-1855. г.) један део фонда је пресељен у Антонијево-Сијски манастир, а потом у Казанску духовну академију. Већи део фонда који је остао у манастиру страдао је у пожару 1923. године. Фонд који се налазио у Казанској духовној академији, пребачен је 1928. године у Руску националну библиотеку, где данас представља веома значајан предмет проучавања за руске и стране истраживаче.



Изложба икона монахи

## Нова ликов

Славица

Изложба икона монахиње Екатерине, в. д. настојатељице Манастира Нова Павлица у Епархији жичкој, биће отворена 1. октобра у „Галерији 27“, на Сењаку. Ауторка је истовремено дипломирала сликарство на Факултету ликовних уметности у Београду и Факултету примењених уметности на Одсеку за ентеријер и дизајн намештаја. Током студија излагала је уметничке радове – скулптуре, инсталације, амбијенталне интервенције и видео радове на самосталним и группним изложбама у Београду, Риму, Варшави. Касније открија византијско сликарство и истражује иконопис и фреско-сликарство. Потекла је из градачке иконописачке школе да би убрзо изградила сопствени стил и начин иконописања о чему сведоче њене фреске у Саборној цркви у Требињу, Саборној цркви у Шибенику... Осликала је трпезарије Манастира Крка и Градац и Цркву Св. Апостола Павла у Требињу.

Употребљава колаж на натур папиру са ребрастим картонима, бојице и фломастере који су ретки у језику иконописа, одлучујући се за смелост у изразу и експерименту.

Сликарке које су гости на овој изложби – Вишња Деврња, Наташа Илић, Биљана Јовановић, Деспина Црнчевић, Тамара Пајковић и Весна Црнобрђа, откривају специфичан сензибилитет и поетику сликајући различитим техникама и допуњујући запитаност монахиње Екатерине – у којој мери иконописац може да одступи од уобичајених колористичких и симболичких решења.

Колико уметник – иконограф, преобrazjavajući духовно себе, овладава стваралачком слободом да сликајући икону, „у муци стварања“, како Ви то кажете у једном блогу, донесе у Цркву сопствени евхаристијски принос?

– Код старца Амвросија Оптинског сам нашла потврду о ономе што сам из соп-

ње Екатерине у Београду

# на поетика

Лазић

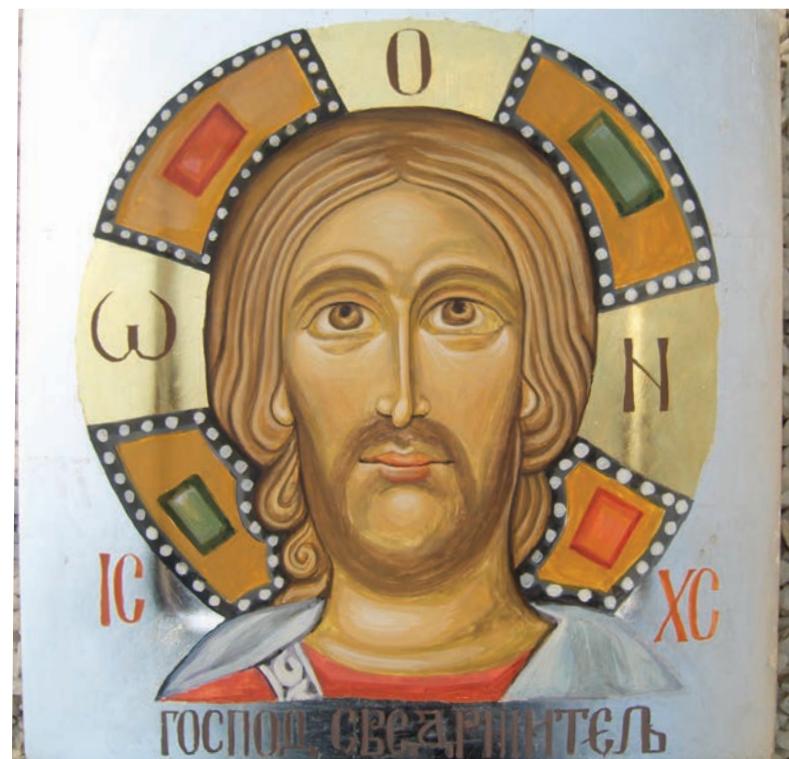
ственог искуства наслутила – да истинско уметничко дело не може настати без проливања „крви и зноја“ ствараоца, а то је, знамо, и залог примања Духа. А радост која настаје после „порођајних мука“ прелази у благодарење Богу, том Архуниметнику.“

**Када станете пред белу површину припремљене даске, намерени да осликате одређени свештени портрет из историје спасења, шта је све потребно да би приказали лепоту лица?**

– Потребан је дар Духа Светога. А оно што је мој допринос јесте непрестани труд да поправљам своју личност Светим Тајнама, молитвом, борбом, а за само дело – да никад не престанем да препознајем лепоту. И то лепоту која је већ откривена у историјским примерима слика Господа, Богородице и светих, али и ону, која се тек открива у трагању кроз различите методе и средства визуелног стварања.“

Ликовни критичари сложили су се да Ваше иконе представљају лични стил и начин иконописања. Ослањате се на различите врсте модерне – од модерних решења кубизма до енформела, и све то уносите у ликове. Може ли се и тако показати радост коју нам је Господ са својим апостолима благовестио?

– Ми сликари имамо боју да пренесемо радост. Имамо линије за израз, који ће измамити умиљење, нежност. Имамо текстуре, којима можемо да изазовемо осећај мира или живости. Много нам је дато а ми покушавамо да узвратимо. Гости Манастира Павлице су пролазили кроз атеље ових дана док је био препун икона за изложбу, улазили су у просторију равнодушних лица, а излазили са осмехом, озарени, орасположени. Преко манастирског блога многи виде ове иконе и јављају ми да су обрадовани. Тако се путем блога отвара виртуелни прозор у „пустињу“ овог манастира и могу се видети њени плодови.“



– Чудовишка створења у западној црквеној уметности –

# Да ли то ћаво седи на цркви?

Ирина Радосављевић

Химере, чудовишта, необичне звери и дан данас неодољиво привлаче човекову пажњу. Али посебно је занимљиво када се такве чудовишне и гротескне фигуре појаве на црквеним грађевинама.

**Н**еобична и фантастична створења одувек су голицала људску машту и фасцинирала уметнике те су своје постојање задобијала кроз разне уметничке представе. Химере, чудовишта, необичне звери и дан данас неодољиво привлаче човекову пажњу. Али постаје посебно занимљиво када се такве чудовишне и гротескне фигуре појаве на црквеним грађевинама. Један од најпознатијих примера је катедрала Нотр Дам у Паризу са својим чувеним демоноликим бићима која посматрају град са њеног врха. Ко су та бића? И откуда она ту? Да ли су добра или зла?

## Гаргојли (или водориге)

Та чудесна бића, понекад језива, понекад гротескна, увек фасцинантна, зову се гаргојли или водориге. Назив потиче од француске речи *gargouille* што значи грло или *gargarise* у значењу гргољити. Такође, везује се и за латинску реч *gurgulio* која има двоструко значење: а) грло и б) звук гргољења. Шта су гаргојли или водориге? У суштини, то су одводи за воду или олуци у облику гротеских фигура чија је сврха да одводе кишницу са кровова даље од зидова грађевине, односно да чувају зидове и темеље грађевине од сливања воде. То су декоративни олуци који скупљају кишницу и избацују је кроз отвор који је обично замаскиран устима водориге.

Водориге имају облик стварних или фантастичних животиња, човека или човеколиких бића или представљају њихов спој. Из таквих водорига развиле су се фигуре које су изгубиле првобитну функцију, а задржале само декоративну. У архитектури, мање у свакодневном говору, водориге које немају функцију одвода за воду прецизније се називају гротеске.

## Откуд у црквеној архитектури?

Водориге се првенствено везују за средњовековну архитектуру, али су постојале и раније. У древном Египту, воду су точиле лавље главе, а слични облици водорига могу се наћи у старогрчкој и римској архитектури. У средњем веку на Западу, у црквеној архитектури се јављају најразличитији облици водорига и украсних фигура по крововима и фасадама. По неким мишљењима, заснованим на митолошким и паганским схватањима водорига, њихова функција је била да бране цркву од злих сила, слично троглавом псу Керберу који је чувао врата Хада. То су страшна и фантастична бића која имају улогу чувара и заштитника. По другим мишљењима, сврха им је била дидактичка, да покажу да свет ван цркве у злу лежи и у власти је демона и да страхом напна људе да се окрену вери и Богу. По трећем, свет чудесних и демонских бића је такође део створеног света и

има своју функцију и поседује своју лепоту унутар Божије творевине. Такав став имао је своје оправдање у средњовековној теологији.

## Теологија и естетика

Византијски цар Михаило II Муџави (820-829.) поклонио је франачком цару Лују Побожном (778-840.) списе Псеудо-Дионисија. Кроз превод и коментаре Јохана Скота Ериугене, *Corpus Areopagiticum* је извршио велики утицај на културу запада, између остalog и на естетику. Спис О божанским именима је дао основе за размишљања о савршености и лепоти. Релативна савршеност појавног света је једина лепота кроз коју можемо у овом животу приступити посматрању апсолутне савршености и лепоте. Посматрајући лепоту овога света, видимо као у огледалу и загонетки универзалну лепоту, лепоту Бога. Све што постоји, све што је Бог створио, учествује у том добру и савршенству – читава творевина, па стога и неразумне животиње, проклеће душе, чак и демони. Иако наказни и они су лепи јер је и њих створио Бог те и они учествују у бићу и морају носити делић Божије лепоте и савршенства. Кроз посматрање онога што је ружно, има недостатке, или је зло, можемо сагледати савршенство у коме свако биће учествује. Истовремено, патимо због непотпуности и несавршености те лепоте која је суновраћена због греха. Што је лепота бића које посматрамо



непотпунија, то више чезнemo за оним савршенством које та бића немају. Наказна лепота нас тера да се окренемо трагању за савршеној и апсолутном лепотом. Тако је теологија Псеудо-Дионисија у интерпретацији Јохана Скота отворила врата естетици наказног и језивог која све више почиње да осваја простор западне уметности. У једном спису из тринаестог века који се приписује Александру из Хелса, створени универзум се описује као хармонична целина коју треба посматрати у њеној свеукупности – сенке помажу да боље заблиста светлост, а оно ружно показује се као лепо због свог места у свеколиком поретку. Поредак је тај који је леп, а универзалном поретку су потребне, зарад равнотеже, и ружне ствари, укључујући и чудовишта и демони. Он вели да из зла може настати добро и такво зло у поретку постаје добро. Није добро и лепо по себи, али је лепо и добро у одговарајућем поретку.

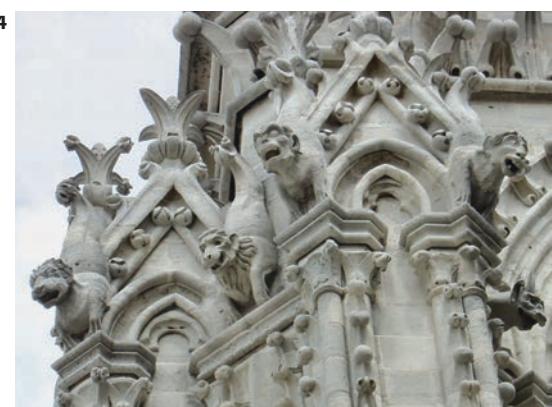
## Противљења

Било је и оних који су се противили оваквим представама и њиховом уласку у црквену уметност. Један од њих је био и Бернар од Клервоа, западни светитељ из дванаестог века који у свом делу *Apologia ad Guillelmum* пише: „Уосталом, шта ће у манастирима где се монаси моле та смешна чудовишишт, та необична наказна бујност и бујна наказност? Шта ће тамо гнусни мајмуни? Или крволовчни лаво-

ви? Или чудовишни кентаури? Или полуљуди?... Могу се видети многа тела под једном једином главом и обратно многе главе над једним телом. С једне стране, назире се четвороножац са змијским репом, с друге риба с главом четвороношца. Ту животиња има обличје коња, а за собом вуче задњицу козе, тамо рогата звер има задњицу коња. Речју, посвуд је тако велика и тако необична разноликост мноштва облика да се веће задовољство налази у читању тих мермера него списка, радије се цео дан дивимо једном по једном призору него што посвећујемо мисли Божијим законима. О Господе, ако се већ не стидимо ових детињарија, зашто нам није неугодно макар због трошкова?“ Ипак, из његовог писања се може назрети колико је и сам био фасциниран лепотом наказног. Разноразне представе зла и чудовишта, истовремено и вољење и осуђивање, ипак су све више улазиле у западну културу, било кроз књижевност, било кроз сликарство, од Дантеових описа пакла до каснијих слика Јеронима Боша. Један век касније, романтизам и декандетизам отворено ће признати привлачну моћ ружног и чудовишног.

### Слике:

1. Гаргойл над Паризом
2. Гротеска на крову цркве Нотр Дам у Паризу
3. Гротескна фигура на крову Нотр Дама
4. Водориге на цркви Нотр Дам у Паризу
5. Олук који се назире у устима водориге



Из старог Православља

## Кога погађа „Златна праћка“

Најмодерније и веома моћно средство за пропагирање културе, просвете, уметности, за пропагирање разних идеја, за образовање укуса и смисла за све оно што је лепо и узвишене – ето, то је укратко, филм. Али та велика тековина људског духа и разума може се злоупотребити, и уместо да човеку служи на корист и задовољство, може да му причинава и велику штету и саблажњиво делује, а нарочито на омладину.

То нам доказује и филм „Златна праћка“, који се ових дана приказује по нашим биоскопима, као духовита и успела комедија. У њему играју наши најбољи комичари Ђокица Милаковић, Драгутин Добричанин и други, на чelu са нашим популарним глумцем Мидрагом Петровићем – Чкаљом. Садржај филма је у судбинским оквирима наше историје: једна група српских сељака са Косметом којој су додијали ратови, буне и разне друге недаће, напушта свој родни крај и одлази да тражи „обећану земљу“ у којој тече мед и млеко и у којој је чекају рудници пуни злата. На основу те фабуле развија се радња са оценама пуним изненађења и оригиналне комике.

О уметничкој страни филма говориће они који су компетентни за то, а ми ћemo се задржати на једној истакнутој улози свештеника, који је укомпонован у филмско ткиво у складу са народном традицијом као духовни вођа. Но то тако изгледа само на пр-

ви поглед, иначе се у току радње све више стиче уверење да је главни циљ исмејати и понизити свештеника, цркву и веру. Српски свештеник у „Златној праћки“ прописно униформисан, са златним крстом на капи, представљен је као крајње негативан тип, одвратан лицемер, оптерећен са најтежим пороцима, пијаница и развратник. Читаво време трајања филма он се не растаје од своје чутуре ракије, а у једном бару насрће на једну полунагу певачицу. Када овакве призоре види омладина (која у великом броју посећује овај филм ради Чкаље), омладина без верског одгоја, шта ће друго него помислити да је такав био Прота таковски из првог српског устанка као и толики свештеници који су народ водили и на концу и конопцу издисали; или да је такав био и Арсеније Чарнојевић у сеоби Срба, да су такви сви свештеници.

Проповедници речи Божје и брачноци истине неби смели прелазити ћутке преко оваквих појава, нарочито данас када се на сваком кораку говори о демократским слободама, него показати „јеванђелску праћку“ онима који се тако безобзирно и неодговорно бацају блатом на цркву Христову, њено учење и њене служитеље.

М. Андровић

Православље – новине Српске Патријаршије, година I, број 15, Београд, 9. новембар 1967. године, страна 12.

Патријарх српски  
др Гаврило Дожић

Живимо у светињи  
и слободи

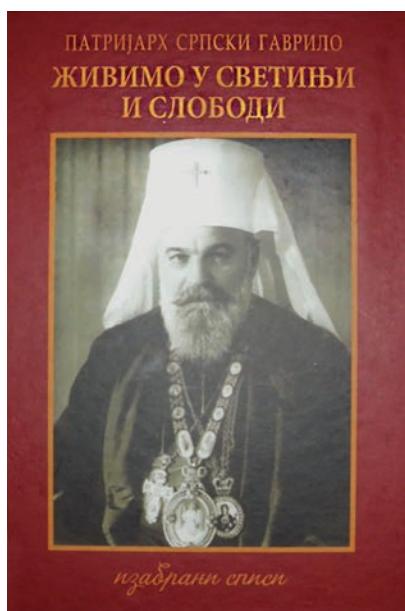
– изабрани списи, посланице, беседе, акта, писма и записи (помодом шездесетогодишњице упокојења)

Приредио монах mr Павле Кондић, Цетиње-Београд 2010, 684 стр.

Зборник изабраних списка Гаврила Дожића, кроз прворазредна документа пружа увид у делатност њега као Епископа пећког, Митрополита црногорско-приморског и Патријарха српског. Књига се налази у препознатљивом низу напора и настојања часног оца, mr Павла Кондића, да кроз промишљену хрестоматију донесе сведочанства о делатности архијереја из новије српске црквено-народне историје. Подсећамо на раније такве књиге чији је Павле Кондић био уредник и приређивач, оних: о Доситеју Васићу, Данилу Дајковићу, Варнави Настићу... Ова књига која је објављена у спомен на шездесетогодишњицу упокојења Патријарха српског Гаврила доноси избор из његових научних и публицистичких радова, архијерејских и патријарашких посланица и беседа, преписке, као и записа и званичне документације службеног карактера строго везане за црквену управу. Зборник добрим делом доноси архивску грађу објављену по први пут, ширећи хоризонте научне фактографије другим историчарима Српске Цркве и народа, припремајући стазу научног рада.

Гаврило Дожић је дошао на трон српских патријарха у време великих промена на европском континенту. Годину дана пре почетка Другог светског рата, који је српски народ убрајао у вртлог физичког страдања, а целокупно предање светосавске Цркве ставио на испит пред друштвеним тиранијом европских тоталитаризама. Црква чији је Гаврило До-





жић био Првојерарх и предстојатељ подржала је пуч од 27. марта 1941. г., објаснивши тај политички потез са вековном историјом и слободарском традицијом. Наслов зборника: *Живимо у светињи и слободи*, узет је из Патријарховог обраћања са београдског радија од 28. марта 1941. г., у коме је Његова Светост између осталог рекао: „Провиђење нас је управило на прави пут који је Свети Сава давно и давно указао српском народу... Ако је живети, да живимо у светињи и слободи, ако ли је мрети, да умремо за светињу и слободу, као и много милиона православних предака наших“. Патријарх Гаврило је прошао мартирски пут, нацистичког интерница и заточеника у логору Дахау, сломљеним срцем, и душом испуњеном боли посматрао Голготу своје Цркве у окупирао земљи издељеној од стране освајача и хитлеровских подрепаша. После 1945. године, Српска Православна Црква се нашла у земљи са промењеним државним и друштвеним уређењем, тако да је Патријарх Гаврило заиста кроз своју каријеру црквеног велико-достојнија прошао ломове читавих епоха. Нарочита вредност зборника је што доноси шири, објављени извод, текста докторске дисертације Гаврила Дожића одбрањене на Атинском универзитету 1910. године под насловом *Хришћанство код Срба од V до XII вијека*, а у преводу Његовог Високопреосвештенства Митрополита црногорско-приморског Амфилохија Радовића.

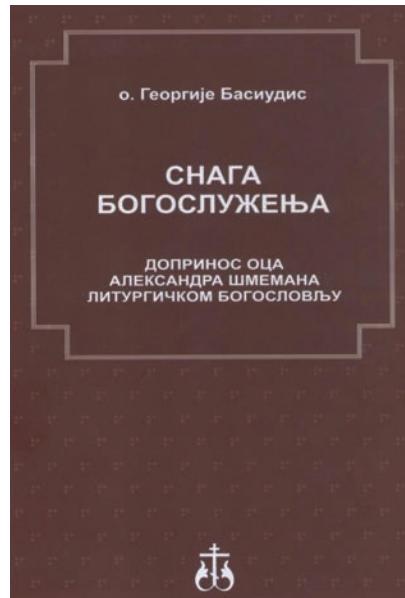
*Радован Пилић*

## Георгије Басиудис

### Снага богослужења

— допринос оца Александра Шмемана литургичком богословљу

Превела Михаела Јагер;  
Београд, Карловац : Мартирија,  
2011, 491 стр.



Пред нама се налази књига Георгија Басиудиса о литургијском богословљу Александра Шмемана, у издању Епархије горњокарловачке. Она на првом месту сведочи о снази и аутентичности мисли А. Шмемана кога аутор сврстава у ред учитеља Цркве у 20. веку, о њеној пријемчивости и прихваћености у православном свету.

Пишући о литургијском богословљу Александра Шмемана, Георгије Басиудис прво узима услове у којима се он формирао као богослов. Најпре се помиње литургијски и патристички препород у Русији 19. и 20. века. Као личности које су утицале на Шмемана, Басиудис наглашава руске богослове и интелектуалце који су, под најездом большевизма, нашли уточиште у Паризу.

Басиудис нам у другом делу књиге излаже стање православног богословља, нарочито литургичког које је било предмет Шмеманове критике и почетак промене богословске мисли код православних. Аутор нас води кроз Шмеманове речи до дијагнозе православног богословља, које више личи на јудео-фарисејско него „место оприсутиња надолазећег света Царства“ (стр. 103). Шмеман је већину својих текстова писао ради разјашњења смисла и димензије богослужења.

У трећем делу о. Георгије полази од општих литургичких проблема којима се бавио Шмеман завршавајући практичним. На првом месту то је питање литургијског богословља, његове методологије и структуре богослужења које нас води ка

хришћанској максими „lex orandi est lex credendi“. У светлу ових општих Шмеманових ставова о литургијском богословљу, аутор нас упућује ка Шмемановој практичној примени литургијског богословља.

У четвртом делу књиге, Басиудис износи срж Шмемановог литургијског богословља. Кроз ово поглавље, аутор нас упознаје са његовом докторском дисертацијом и њеном методологијом. Последња два наслова тичу се критике Шмеманове мисли која представља научно-критички одговор савременика и новијих истраживача као и реакције конзервативних руских кругова у Америци.

Наредна два поглавља нам излажу Шмеманово богословље и тумачење Светих Тајни и Литургије као обједињујуће тачке богослужења, док нам у VII и VIII поглављу Басиудис говори о утицају Шмеманових дела и на римокатоличке и протестантске литургичаре. На крају, аутор смешил Александра Шмемана у шири контекст и прибраја га богословима као што су Зизјулас и Мацукас.

Ваља истаћи да књига Георгија Басиудиса не представља само проучавање Шмемановог литургијског богословља. Наиме, Басиудис Шмемана и његову мисао истиче као корен богословског препорода нарочито од половине 20. века. Због тога, свима који се интересују за богословље Цркве и њено богослужење, препоручујемо ову књигу Георгија Басиудиса као један добар, користан и занимљив осврт на Шмеманов допринос литургијском богословљу.

*Владимир Пекић*

# КРОЗ ХРИШЋАНСКИ СВЕТ

Маријана Петровић



Кумрански свици

## Свици на интернету

Захваљујући Гугл технологији и израелском музеју, од недавно су корисницима интернета доступни свици са Мртвог мора. До сада је дигитализовано пет свитака. Корисници имају могућност претраживања, брзог учитавања свитака, могу да прегледају фотографије рукописа у великој резолуцији као и да погледају кратке видео снимке који пружају основне информације о садржају свитака и њиховој историји. Сваки свитак се може увеличивати до најситнијих детаља, а они детаљи који нису видљиви голим оком могу се видети у резолуцији од 1200 мегапиксела, на дигиталним фотографијама које је начинио фотограф Ардон Бар-Хама.

„Пројекат дигитализовања свитака са Мртвог мора, у сарадњи са израелским музејом, обогађује и чува веома важан део светског наслеђа јер су тако они доступни свим корисницима интернета“, рекао је професор Јоси Матијас, генерални директор Гугловог центра за истраживање и развој у Израелу. „С обзиром на то да смо у прошлости били укључени у сличне пројекте... видели смо да људи широм света могу да обогате своје знање и да разумеју историјске догађаје од кључног значаја ако су им збирке текстова и различити документи доступни на интернету“.

Свици са Мртвог мора потичу из периода између трећег века пре Христа и првог века после Христа. Откривени су у периоду између 1947. године и 1956. године у једанаест пећина на северозападној обали Мртвог мора. За аутore рукописа се сматра једна изолована јеврејска секта, која се у њима помиње као заједница насељена у регији Кумран у јеврејској пустињи.

### НЕМАЧКА

## Папа се обратио православним

Током трећег дана своје посете родној Немачкој, папа Бенедикт XVI се састао са представницима православних и древноисточних (дохалкидонских) право-

славних цркава. Делегацију Православне епископске конференције Немачке, у којој је нашу помесну Цркву представљао Епископ средњоевропски Константин, предводио је Високопреосвећени Митрополит немачки Г. Августин (Ламбардакис) из Цариградске Патријаршије.

Папа се у великом холу богословије у граду Фрајбургу присутнима обратио следећим речима: „Са великим интересовањем Римокатоличка црква, а и ја лично, пратимо развој православних заједница у западној Европи, чија се бројност у последњих неколико деценија значајно повећала. Како сазнајем, у Немачкој данас има око 1,6 милиона православних хришћана као и хришћана који припадају древноисточним православним црквама. Они су постали саставни део друштва чији је задатак да у Европи оживи хришћанску културу и хришћанску веру. Подржавам све сарадњу међу православнима која је у последњих неколико година све бола. Оснивање православних епископских конференција у дијаспори је израз учвршћивања односа међу православнима. Драго ми је што су у Немачкој прошле године предузети такви кораци. Нека би деловања ових епископских конференција ојачала везу међу Православним Црквама и нека би убрзала напоре да се установи Свеправославни сабор“.

### САД

## Повратак фресака на Кипар

Након више од ддвадесет година, две фреске се из музеја у Тексасу враћају назад – на острво Кипар. Представници музеја Менил у којем су биле фреске, сложили су се са одлуком да фреске, стваре 700 година, буду враћене Кипарској Православној Цркви, те је тиме окончан дугогодишњи споразум о позајмици.

Фреске су првобитно красиле два и по метра високу куполу цркве из тринадесетог века у граду Лиси на северу Кипра. На фресци са полуокружне апсиде је приказана Пресвета Богородица, са подигнутим рукама. На фресци са куполе је представљен Христос, окружен анђелима, и ова фреска према речима Кристиће Ван Дајк, кустоса музеја, представља ремек дело византијског иконописа.

Прича о путовању фресака у Тексас (и назад) почиње са француском колекционарком, Домиником де Менилом, која је почела да купује уметничка дела у Паризу четрдесетих година прошлог века. То-

ком другог светског рата она се са мужем преселила у Сједињене Америчке Државе у тамо отворила музеј 1987. године. Неколико година пре отварања музеја, госпођа де Менил је сазнала да су, за време турске окупације, пљачкаши тестерама и длетима скинули две фреске из цркве у Лиси и да их у деловима продају на



црном тржишту. Она је о томе обавестила тадашњег кипарског Архиепископа Хризостома I, и њих двоје су се договорили да госпођа де Менил у име Цркве откупи ове две фреске за 522.000 долара, али да тиме добије право да их на одређено време изложи у свом музеју. С обзиром на то да су фреске биле распарчане на 38 фрагмената, рестауратору је било потребно више од три године да их поново састави.

Архиепископ Кипра, Хризостом II планира да изложи ове фреске у Византијском музеју у Никозији. Нажалост, фреске неће бити враћене цркви којој припадају, јер се град Лиси налази на територији која је под турском влашћу.

### МОСКВА

## Руска Црква отвара дом за децу

Московска Патријаршија је почела са прикупљањем средстава за отварање дома, односно прихватилишта, за децу која болују од неизлечивих болести. Отварање овог дома је планирано за 3. октобар. Он ће бити отворен при женском Манастиру Св. Марте и Марије у Москви. Биће то први дом те врсте и биће намењен не само деци са онколошких одељења (која болују од рака), већ и оној деци која болују од других неизлечивих болести. Тренутно у Москви има више од три хиљаде такве деце.

### ЖЕНЕВА

## Нова дигитална библиотека

Светски Савез Цркава је у сарадњи са интернет сајтом globethics.net покренуо

јединствену онлајн библиотеку која ће обухватати велики број часописа, књига, чланака, теза и дисертација из области богословља и сличних дисциплина. Глобална дигитална библиотека за теологију и екуменизам (GlobTheoLib) садржи неколико стотина хиљада чланака, документа и других академских извора који ће бити бесплатно доступни корисницима интернета из целог света. Регистровани корисници такође могу послати сопствене документе и публикације које ће бити објављене на сајту. Библиотека се налази на интернет адреси [www.globethics.net/gtl](http://www.globethics.net/gtl).

„Време је да се покрене нови модел екуменског дељења теолошких извора, како би се светско хришћанство припремило за 21 век“, рекао је представник Светског Савеза Цркава.

Циљ овог пројекта је да теолошки извори буду доступни свима, без обзира на све националне, културолошке или деноминационске границе.

## РУМУНИЈА

### Деца су садашњост и будућност цркве

У Патријаршијском двору Румунске Православне Цркве, 19. септембра је одржан четврти национални Конгрес под називом „Христос је делио са децом“ како би се размотрила катихетска активност започета прошле године. Међу учесницима су били епархијски инспектори за вероучитеље из сваке епархије, јерарси и чланови тима пројекта „Одабери школу“.

О. Константин Наклад, координатор пројекта „Христос је делио са децом“ наводи да ће у оквиру овог пројекта при свакој епархији Румунске Православне Цркве бити основано одељење за веронуку за младе. У току претходне године, у неколико епархија су већ биле организоване радионице у којима су обучавани свештеници и вероучитељи.

Његова Светост, Патријарх румунски Данило, поводом одржавања конгреса и спровођења пројекта, изјавио је да „Црква образује децу и младе у духу хришћанских вредности, позивајући их да живе у светлости вере, љубави и наде у спасење, у заједници са Богом – изворм вечног живота. Вероучитељи Цркве позивају децу да приђу Христу како би узрастала у љубави према Богу, Цркви, породици и ближњима“.

Овај пројекат се одвија са благословом Светог Синода Румунске Православне

Цркве и одобрен је на редовном заседању Сabora у јануару 2006. године. Пројекат се у сарадњи са другим Православним Црквама спроводи и у Албанији, Јерменији, Грузији, Египту, Либану и Русији.



## УКРАЈИНА

### 1000 година Цркве Св. Софије

На дан рођења Пресвете Богородице, у Кијеву је у Саборној цркви посвећеној Св. Софији обележен миленијум постојања ове цркве.

У свом обраћању поводом овог додјела, Његово Високопреосвештенство, Митрополит Кијева и целе Украјине, Владимир, истакао је да је „Црква Св. Софије један од највећих храмова православног света, јединствена ризница националне културе, уметности, архитектуре, велелепан историјски споменик који је у своје постојање уклесао прекретнице и трагедије, преврате и победе које је наша црква доживела“. Проучаваоци су недавно открили да је изградња цркве започета за време владавине великог кнеза Владимира, 1011. године. Грађевинарима који су у Кијев стигли из Цариграда било је потребно око седам година да изграде ову цркву. Велики број фресака и мозаика из тог периода је и дан данас сачуван. Црква Св. Софије се налази на Унесковој листи светске баштине.

## ЈЕРМЕНИЈА

### Посета секретара ССЦ

Генерални секретар Светског Савета Цркава, др Олав Фајкс Твејт, боравио је од 21. до 23. септембра у Јерменији, поводом обележавања двадесете годишњице независности ове државе. Он се том приликом сусрео са Католикосом свих Јермена, Патијархом Карекином II, посетио је Јерменску Апостолску цркву и одржао је говор на Богословском факултету у Ечмијаздину.

Приликом заједничке посете меморијалном споменику посвећеном жртвама геноцида над Јерменима у Цицернака-

берду, Католикос Карекин је изјавио да је Јерменска Црква много страдала за време геноцида који је почeo непосредно након избијања Првог светског рата. Затим је уследио и утицај комунизма и Совјетског Савеза. „Али је у срцима људи вера преовладала“, закључио је он. Католикос се залаже за обновљење и ширење Јерменске Цркве, за њену садашњост и будућност.

Др Твејт је након посете Јерменији рекао да је то за њега било велико искуство додавши да је „надахнујуће видети како и на који начин Црква може да има улогу у судбини једног народа“.

## СИРИЈА

### Посета хришћанске делегације

Како пише дневник Дејли Стар од 28. септембра, делегација хришћанских клирика и званичника одржала је састанак са кључним хришћанским вођама у Дамаску. Ова посета је уследила након посете сиријском председнику, Башару Асаду, када је делегација нагласила своју подршку дијалогу и политичкој реформи у Сирији. Према саопштењу са овог састанка, делегација се сусрела са сиријским Патријархом Заком, православним Патријархом Игнатијем Хазимом и патријархом грко-католичке цркве, Григоријем Лахамом III.

Делегација се том приликом захвалила патријарсима на подршци, уз општу сагласност да хришћани треба да чувају мир. Такође су разматрали и припреме да се установи посебно тело, које ће пратити дешавања у вези са хришћанима у Сирији, у којој се тренутно догађају продемократске демонстрације у којима долази до сукоба између режима и народа.

## ШКОТСКА

### Црква удомљује бескућнике

Лидери цркава у Шкотској су се удружили са доброврорним организацијама за удомљавање бескућника како би учествовали у програму шкотске владе за искорењивање бескућништва.

На састанку одржаном у Единбургу, са представницима владе и доброврорних организација, разматрана су кључна и практична питања у вези са бескућницима у Шкотској и донете су одлуке о обезбеђивању смештаја за бескућнике у црквеним зградама и просторијама које се не користе.

# ИЗ ЖИВОТА ЦРКВЕ

У МАНАСТИРУ СВ. МАРКА – ОХАЈО  
**Српски дани  
и дечији камп**

И ове године, као и претходних, у Манастиру Св. Марка у Лорену (Охажу), организовани су Српски дани и дечији камп који су трајали пуне три недеље. Вредно је поменути да је камп сваки пут изузетно посвећен и пун наше српске деце и омладине, која уживају у богатом програму, припремљеном за њих. Ове године камп је трајао од 10-30. јула. Поред редовног учествовања учесника кампа на јутарњим и вечерњим богослужењима, активно се учи и српски језик, српска историја, право и наравно веронаука... Предавања су трајала све три недеље, а предавачи су се изузетно трудили, свако из своје области, али и сви заједно, да деци приближе и дочарају веру, живот, обичаје, домовине њихових родитеља.

Отац Драган Горњић из Јангстуна и ђакон Љубиша Митровић предавали су веронауку. Господин Милош Марковић, српски језик, монахиња Анастасија из оближњег Манастира Марче, Житије Светих, као и прављење свећа, печенje нафоре, плетење бројаница... Господа Љупче и Милан Кецман, сликање икона, а посебно Исуса Христоса Спаситеља, лик из Манастира Хиландара. Млада студенткиња Емилија Бачић Јелевски је одржала предавање о савременој технологији: компјутер, интернет, телевизија, филм... о штетној и доброј страни конзумирања истих. Г. Миодраг Сорић из Вашингтона је децу забављао певањем уз гитару. Најсвечанији дан у кампу је свакако био онда када нам је у посету дошао Његово Преосвештенство Епископ источноамерички Господин Митрофан са дванаест свештеника кливлендског намесништва. Владика је разговарао са учесницима кампа о српској историји и темама из Светог Писма.



Завршетак овогодишњег програма „Српски дани у Манастиру Св. Марка“ је био у недељу 31. јула ове године, када је у част преподобне мајке Ангелине-деспотице српске, служена Света Литургија у манастирском храму. Проповедао је о. Ђуро Мајерле из Кливленда. После трпезе љубави организован је културно-уметнички програм који је улепшала фолклорна група „Морава“ из Кливленда.

Архимандрит Леонтије Алавања

## У НИШУ **Беседа ректора Призренске богословије**

Његова Светост Патријарх српски Господин Иринеј је, петог септембра ове године, примио награду „Браћа Карић“ за јачање мира, сарадње и пријатељства међу народима.

Том приликом, беседећи, високопречасниprotoјереј-ставрофор Милутин Тимотијевић, ректор Призренске богословије „Свети Кирило и Методиј“, између остalog је рекао: „Његова Светост Патријарх ГГ Иринеј педесетих година прошлога века завршио је Призренску богословију у којој је, касније, био професор и ректор, док није позван на друго и веће служење у чину епископа. Још тада је почела невоља народа његовога која је кулминирала на самом kraју прошлога века бомбардовањем, а та невоља још и до данас траје.“ Настављајући обраћање прата Милутин је посебно нагласио чињеницу да је: „... још јуче наш Свјатјеши Патријарх посетио дворове својих претходника и свој, тј. Пећку Патријаршију. Имао је муку на такозваној административној линији. Када се устоличавао у својој кући у Пећкој Патријаршији требало је да неки људи са Запада то дозволе. Зар Српски Патријарх да се устоличује у туђој земљи?“

Ректор Призренске богословије је у свом говору даље поручио да: „Свјатјеши Патријарх жели мир у кући својој, тј. у своме народу ма где живео. Као Отац зна да се мир добија измирењем са Богом. Жели мир са суседима нашим, без обзира на веру, народност и друге разлике, јер смо сви свима потребни. Стога жели да мир буде утемељен на правди, да би био трајан, јер наш народ каже: „Правда држи земљу и градове, а неправда никог ни до века“. Жели мир са свима људима у свету и да сваки човек остварује своје људско достојанство и буде човек од кога се Бог неће застидети.“

Истакавши да награда долази у руке Свјатјешег Патријарха Иринеја на дан његовог небеског покровитеља, Светог Иринеја Лионског, прата Милутин Тимотијевић је још додао: „Ова награда с правом припада Његовој Светости Архијепископу пећком, Митрополиту београдско-карловачком и Патријарху српском ГГ Иринеју, који ће управити ноге наше на пут мира, све у складу са својим именом које мир значи.“

Канцеларија Богословије  
ђакон Дејан Николић

## НА КОСОВУ И МЕТОХИЈИ **Богословија у Призрену поново започела са радом**

У Призрен је 20. септембра 2011. године, званично враћена и, после двана-

ест година избеглиштва, почела са радом Богословија „Свети Кирило и Методиј“. Уписом прве генерације будућих богослова, коме су присуствовали Епископ призренски Теодосије, професори богословије, ћаци и њихови родитељи свечано је обновљен рад једне од најпознатијих српских просветних установа СПЦ. Иако привремено измештена Призренска богословија у Нишу наставља са радом, у току наредних година радиће се на потпуном повратку ове школе у Призрен.

Богословија у Призрену основана је 1871. г. а завршили су је, или су били њени професори, готово све најважније личности Српског Црквеног живота и новије историје, а међу њима: патријарси Варнава, Гаврило Дожић, Патријарх Павле и садашњи српски Патријарх Иринеј.

## Апел верном народу – помозите иви Призренској богословији

Епархија рашко-призренска и ко-совско-метохијска користи ову прилику да упути апел нашем верном народу у земљи и расејању да својим прилозима помогну рад Призренске богословије.

Контакт – јеромонах Андреј +38649776243 padreandrej@gmail.com

ПРАЗНИК РОЂЕЊА ПРЕСВЕТЕ БОГОРОДИЦЕ

## У Призрену

Празник Рођења Пресвете Богородице (Мала Госпојина) свечано је прослављен у Призрену и широм Епархије рашко-призренске. У призренском Саборном храму Светог Великомученика Ђорђа Свету Архијерејску Литургију служио је Његово Преосвештенство Епископ бихаћко-петровачки Г. Хризостом уз саслужење Његовог Преосвештенства Епископа рашко-призренског Г. Теодосија и свештенства Епархије.

Литургију су певали призренски богослови са професором Дејаном Ристићем и дечанским монасима, а поред мало-брожних призренских Срба и гостију, Литургији и свечаном ручку у згради Епископије су присуствовали и представници међународне заједнице: шефови канцеларија САД, Руске Федерације, Грчке, представници УНМИК-а, КФОР-а и Канцеларије ЕУ.

У наставку Литургије благословен је и преломљен славски колач поводом славе НВО „Мајка девет Југовића“, а потом је одржан и Молебан за почетак школске године.

## У Саборном храму у Сарајеву

Саборни храм Рођења пресвете Богородице у Сарајеву прославио је у сриједу, 21. септембра, своју красну славу – Малу Госпојину.

Свету Архијерейску Литургију служио је Његово Високопреосвештенство Митрополит дабробосански Господин Николај, уз саслужење шест свештеника и једног ћакона Митрополије дабробосанске, након чега је обављен славски обред. Честитajuћи присутним вјерницима и свим православним празником, старјешина Саборног храма јереј Борислав Ливопољац истакао је да се рођењем пресвете Богородице рађа син Божији, рађа Црква и спасење наше.

„Овим празником благосиља се рођење људско и долазак људски у овај свијет“ – истакао је о. Ливопољац. Он је нагласио да Црква позива своје вјерне, на првом мјесту, али и невјерне или маловјерне да појерјују и крсте се у име Оца, Сина и Светога Духа, јер онај који се хрсти улази у Свету, Саборну и Апостолску Цркву, вјечно се рађа за царство небеско.“ Наглашавајући да не треба да се стидимо имена српског и православног, о. Ливопољац је позвао да превазиђемо земаљске поделе и раздоре, да се окренемо истоку – извору свјетlostи, и Богу који нас све грли, љуби и воли.

*Информативне службе Митрополије дабробосанске*

## У МАЛОЈ ИВАНЧИ

### Беседништво

У суботу, 24. септембра, у храму у Малој Иванчи, одржан је свечани програм посвећен узгајању црквеног беседништва, иконографије и класичне музике.

Програм је организовао отац Марко Стевановић са благословом Његовог Преосвештенства Епископа шумадијског Господина Јована.

Народ је у препуној порти уживао, после одслужене Свете Литургије и беседе протојакона Радомира Ракића, и у бесадама свештеника, ћакона и вероучитеља. Пријатно изненађење донео нам је катихета Предраг Обровић из Крагујевца који је довој музичке виртуозе. Парохијани су уживали у извођењу дела великих музичких стваралаца, попут Јохана Себастијана Баха.

Посебну пажњу изазвало је предавање господина Радомира Наумова, некадашњег министра вера у Влади Републике Србије, на тему Тесла и његова религијност. Отац Марко Стевановић посебно се захвалио Министарству дијаспоре и вера на спонзорству и креативној подршци. Осећај је био да се налазимо у великому културном центру државе благостања која тежи ка уметности, духовности и Богу.

*Горан Раденковић*

## У БАНАТУ

### Свечана Литургија у Старчеву

У недељу, 25. септембра, Епископ банатски господин Никанор са свештенством, служио је Свету Архијереску Литургију и донео мошти Светог Артемона које је усadio у часни престо цркве посвећене Светом Пантелејмону у Старчеву.



Храм је изузетно живописан богатим богословским садржајима, а аутор и извођач живописа је професор Мирослав Лазовић, шеф Катедре за зидно сликарство Академије примењених уметности Универзитета у Београду.

Мештани Старчева су, саprotoјерејем оцем Зораном Малетићем, раскошно украсили трпезу љубави. Дечица су дочекала добронамерне госте војем, колачима, штрудлама и кифлицама.

Овим чином завршена је обнова храма Светог Пантелејмона. Велика свечаност је, заједно са Епископом Никанором, дала укус смисла, љубави и топлине у среду хладног индустријског простора Рафинерије нафтe и Азотаре, великих загађивача Панчева и његове околине. Поред хришћанске, била је то и еколошка порука. *Горан Раденковић*



### Новак Ђоковић подржао кампању часописа „Светосавско звонце“

Новак Ђоковић је 27. септембра ове године посетио „Центар за инвестиције“ Општине Раковица и пружио подршку пројектима које ова Општина предузима, а који имају за циљ повећање квалитета живота, здравља, образовања и безбедности деце. Председник Општине Бојан Милић презентовао је поред осталог и пројекте реализоване у сарадњи са часописом „Светосавско звонце“ у протекле три године, од којих је последњи дечји парк „Радост“ у порти Храма Светог Луке у насељу Филмски град. „Светосавско звонце“ је у овој школској години са благословом Његове Светости Патријарха српског Господина Иринеја покренуло кам-

пању: „Ми смо њихови ћочомци“. Редакција часописа „Звонце“ је Ђоковићу поклонила слику са ликовима најзначајнијих личности из наше историје: светитеља, научника, уметника, војсковођа и књижевника. Ноле је подржао ову кампању и са одушевљењем примио дар интересујући се ко се све од знаменитих личности налази на слици.

## САЈАМ ГРАФИМА 2011.

### Златни печат штампа-рији СПЦ

Штампаји СПЦ која послује при Издавачком фонду Архиепископије београдско-карловачке добила је престижне награде на Међународном сајму графичке и папирне индустрије ГРАФИМА 2011, који је одржан у Београду крајем септембра.

Добијене су награде Златни ћечай у две категорије: за најбоље одштампану књигу и за најбољи галантеријски производ и колекцију. Штампаји је добила и вредно признање Сребрни ћечай за укупан квалитет приказан на сајму.



Награда Златни ћечай добијена је за штампање, ликовно-графичко и галантеријско опремање књиге Свето Писмо Староја и Новоја Завјета у издању Светог Архијерјског Синода Српске Православне Цркве.

Са благословом Његове Светости Патријарха српског Г. Иринеја награде је на Свечаној додели, на Београдском сајму, примио protoјереј-ставрофор Саво Јовић, главни секретар Светог Архијерјског Синода СПЦ. Он се у име Српске Православне Цркве и свих добитника награда захвалио организаторима сајма и члановима жирија. Том приликом отац Саво Јовић истакао је значај Светог Писма: „...књиге над књигама, најпревођеније и најчитаније књиге у свету, али која изнад свега и испред свега преображава људе, тако да је почне читати један, а заврши сасвим други, преображен човек.“ Отац Саво је између осталог нагласио колико нас ове награде радују, али и обавезују да и у будуће штампамо вредне и квалитетне књиге како по садржају, тако и по изгледу.

ГРАФИМА се одржава од 1979. године у организацији Београдског сајма и одавно је постала један од основних подстицаја бржег развоја графичке индустрије у нашој земљи и водећи сајамски догађај ове врсте у региону.

*Издавачки фонд СПЦ  
Зоран Вучић, управник Штампарије*

# Сећање на др Мјуриел Хепел

(26. новембар 1917 - 17. јун 2011. г.)

**Д**октор Мјуриел Хепел (dr Muriel Heppell), професор емеритус, велики пријатељ Срба и Српске Православне Цркве, умрла је 17. јуна ове године у Лондону. Опело је служено у Цркви Св. Арханђела Михаила и Свих Светих у Бедфорд Парку у Чизику 5. јула у 20 часова. То је црква у коју је она редовно долазила у последњих 20 година. У току опела о Мјуриел Хепел говорио је Питер Бакли (Peter Beckley), члан Управе Добротворног друштва које је некада носило назив „Црвени крст Србије“. Пред крај опела говорио је англикански свештеник Кевин Морис (Kevin Morris), евоцирајући успомене на живот и рад др Хепел, захваливши се и представницима Српске и Руске Цркве на доласку и присуству.

Мјуриел Хепел је била професор средњовековне историје православне, источне Европе на Лондонском универзитету од 1968. г. до 1983. г. и лектор на универзитетима Београда и Новог Сада.

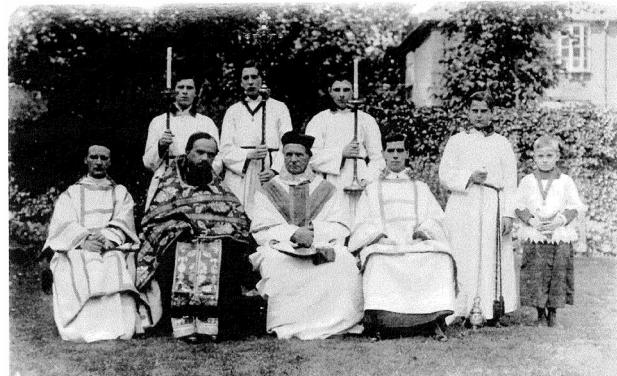
Доктор Хепел је била члан Управе друштва „Фонд Лаза Костић“ који је основала пијанисткиња Марина Милић Апостоловић у Лондону, као и члан Комитета српског добротворног друштва познатог у почетку као „Српски црвени крст“ основан за помоћ Србима у току и после Првог светског рата.

Превела је на енглески језик „Време смрти“ од Добрице Ђосића. Последња њена написана књига је „George Bell and Nikolaj Velimirović (the story of friendship)“. Написала је књигу на енглеском о два велика пријатеља – епископу Николају Велимировићу и англиканском епископу Џорџу Кенедију Алену Белу, која је касније преведена и на српски језик. Књигу „Николај Велимировић и Џорџ Бел“ промовисали су у Дому Св. еп. Николаја, прота Милун Костић и мати Марија (Рул) 27. маја 2002. године када је и писац, др Мјуриел говорила о пријатељству двојице епископа из двеју хришћанских цркава нагласивши да су обојица сведочили Христу не само речима него и делима а највише љубављу према Христу и Цркви, због чега су се и две цркве још више приближиле једна другој. То њено излагање је потврда да пријатељство двају представника различитих цркава само доприноси бољем разумевању и једних и других а не, како би савремени анти-екуменисти често умели да погрешно тумаче, одмах – унијаћењу.

Оно што је интересантно рећи је чињеница, недавно откријена, да је др Мјуриел Хепел, која је написала књигу о еп. Николају и Џорџу Белу, умрла не знајући да је баш у тој истој цркви, којој је она припадала, говорио монах Николај Велимировић, још давне 1917. године.

Тај податак пронашао је свештеник Стивен Ставру, који је ових дана нашао на слике православног свештеника у архији цркве и заинтересован ко је та особа, потражио одговор у библиотеци. Ту је дошао до текстова и фотографија који су потврдили да се радило о монаху Николају Велимировићу, потоњем Владици Николају.

Са радошћу је о овоме обавестио своје пријатеље. Мени је послао две слике и део из новина „Чизик Тајмс“ који говори о боравку монаха Николаја и његовој беседи у Цркви Св. Арханђела и Свих Светих те давне 1917. године. У новинама се између осталог каже: „... прослава Св. Михајла, бе-



Свети Николај Велимировић међу англиканским свештеницима, фотографија из 1917. године коју је пронашао о. Стивен Ставру

седа српског краљевског свештеника. У недељу многи нису успели да пронађу место (у цркви). Беседио је свештеник, др Николај Велимировић, познати српски професор и краљевски свештеник. За време богослужења био је у епископском трону, обучен у карактеристичну источно-црквену одежду, фелон и епитрахиль Српске Цркве. За време беседе коју је говорио на најдопадљијем енглеском, др Николај је говорио о тешкоћама у његовој земљи али и о задовољству што је узео учешће у англиканској служби... Он осећа право јединство његовог народа и његове Цркве као и јединство овдашњег народа са Англиканском Црквом... Српски посетилац остао је на англиканском богослужењу и учествовао у импресивној процесији пре Литургије“. Тако су писале енглеске новине 5. октобра 1917. године. То је податак који др Мјуриел Хепел није знала.

Нека овај чланак буде мали знак признања др Мјуриел Хепел, не само за књигу о пријатељству двојице епископа, већ и за њено пријатељство према Српској Цркви и српском народу. Сви ми који смо је знали памтићемо је и имати у нашим мислима и молитвама, јер је она то заслужила својим пријатељством и својим радом са Србима на чему треба да јој останемо заувек захвални. Иако је била зашла у дубоку старост, била је активна до краја свога живота. Стално је писала и читала, а са истом вољом је увек била спремна да помогне, изнад свега ценивши пријатељство Срба према њој, узвраћајући га искреним пријатељством и љубављу.

Вечан јој помен у Царству небеском.  
Пропша  
М. С. Костић

**ДОБРОЧИНСТВО**  
Београд, Добрињска 2  
тел/факс: 011/2687-416, 2686-445  
dobrocinstvo@gmail.com  
www.dobrocinstvo.spc.rs  
**СВЕТА ЗЕМЉА** 16 - 24. октобар  
Мати Макарија води групу последњи пут  
**ЦАРИГРАД** 17 - 24. октобар  
Како га нисте видели!  
**ХИЛАНДАР** 20 - 29. октобар  
**ВИКЕНД У ЈЕРУСАЛИМУ**  
02 - 07. новембар  
**ОСТРОГ** сваког викенда  
АГЕНЦИЈА СРПСКЕ ЦРКВЕ

## Протојереј-ставрофор Жарко Мирковић (1935 – 2011)

На дан преподобне мученице Параскеве-Петке 8. августа ове године, после дуге и неизлечиве болести, представио се у Господу, прота Жарко Мирковић, пензионисани парох Храма Св. Стефана Дечанског у Отави – Канада.

Прота Жарко је рођен 5. јануара 1935. године, у Коштунићима. Богословију Св. Саве је завршио у Манастиру Раковици.

У чин ђакона и свештеника рукоположио га је Епископ шабачко-ваљевски др Симеон Станковић.

Прва парохија му је била у Грабовцу. После неколико година прелази на парохију у Сланкамен.

У Епархију западноевропску и аустралијску прелази 1969. године. Те године и Преосвећени Епископ Лаврентије долази на ову епархију. Станаје је несрћено, требало је све организовати и успоставити нормалан верско-црквени живот. О. Жарко је био једини српски свештеник у Аустрији. Опслуживао је парохије у Бечу, Грацу, Салцбургу и Линцу. У Нинберг (Немачка), прелази 1973. г. У то време Римокатоличка црква поклања Епископу Лаврентију напуштени Манастир у Хилмстетеру. Владика Лаврентије настоји да га обнови, са њим је и о. Жарко. Раде најтеже послове. Хвала Богу то је данас најлепши српски центар у Западној Европи.

За пожртвовани свештенички рад Владика га одликује протојерејским чином.

Крајем седамдесетих о. Жарко прелази у Америку у средњезападноамеричку Епархију. Био је на парохијама у Монроу; Хат Спрингсу; Минеаполису и Њујорку. У Монроу је подигао велики дом који служи као верско-културни центар. У Хат Спрингсу је подигао нови храм посвећен Св. Великомученику Георгију, који је освештао тадашњи Епископ Христофор. Епископ канадски Г. Георгије поставио је о. Жарка на новоосновану парохију у Отави – Канада. За његово време, купљена је зграда која је прерађена и служи као храм. Исто тако и парохијска кућа за свештеника. Својим рукама направио је иконостас.

Ценећи рад о. Жарка, Преосвећени Епископ Георгије, предложио га је Св. Арх. Синоду, који га је одликовао највећим свештеничким одликовањем – правом ношења напрсног крста.

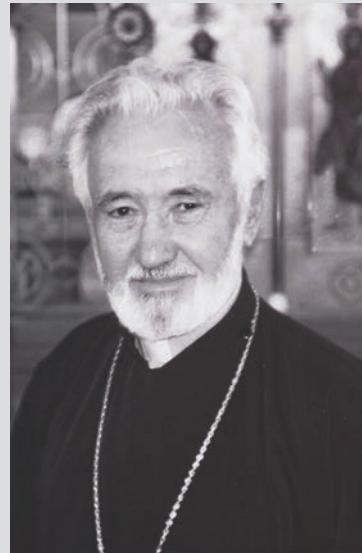
Вест о смрти проте Жарка брзо се пренела широм Америке и Канаде.

Опело је извршено у суботу 13. августа у Храму Св. Стефана Дечанског у Отави. Због заузетости, Епископ Георгије је послao јеромонаха Александра Гујановића који га је представљао. 15. августа, тело је пренето у Манастир Св. Саве у Либертвилу, где је извршен помен у присуству Епископа Лонгина, петнаест свештеника и два ђакона. Од покојника су се оправстили и његов дугогодишњи пријатељ и кум протојереј-ставрофор Милан Стојановић. У име свештеника говорио је протојереј-ставрофор Недељко Лукић. Четрдесетодневни парастос одржан је у суботу, 17. августа на гробу.

Хвала ти оче Жарко за све што си учинио за Српску Цркву и српски народ. Нека Господ настани твоју душу, где праведници блаженствују.

Вечан ти помен и Бог да ти душу прости.

Искрени пријатељ и кум  
протојереј-ставрофор  
Милан Стојановић



**ЕЛЕКТРИФИКАЦИЈА ЗВОНА**  
електромоторни и  
електромагнетни погон  
програмирано и  
даљинско укључивање

**ЦРКВЕНИ САТОВИ**  
"GPS" - сателитска синхронизација  
**063/ 315 841**

**MJ** Оп/ Зо 76 245; Зо 76 246  
Инжењерији  
Земун, И. Цанкара 9/29 [www.mj.rs](http://www.mj.rs)

**ЛИВНИЦА ЦРКВЕНИХ ЗВОНА**  
ШИРОК ИЗБОР  
ПОЛИЈЕЛАЈА ХОРОСА  
- РАЗНИХ СВЕЋЊАКА

ЛИГРАП Доо  
34312 Белосавци, Топола  
тел./факс +381 34 6883 502  
моб. +381 63 602 536  
+381 65 8073 135  
[www.ligrap.com](http://www.ligrap.com)  
e-mail: [livnicalligrap@yahoo.com](mailto:livnicalligrap@yahoo.com)

**ИЗРАДА КРСТОВА**  
од 0,5 до 5 m са и без позлате

**ЕЛЕКТРИФИКАЦИЈА**  
**ЗВОНА**  
програмирано и даљинско управљање

**ТОРАЊСКИ**  
**ЧАСОВНИЦИ** -израда и репарација  
**ОЗВУЧЕЊЕ ХРАМОВА**  
(унутрашње и спољашње)  
200 година традиције и искуства

**ЛИВНИЦА ПОПОВИЋ**  
Ресавска 88  
Београд  
064 1860-076  
063 1095-136  
факс: 011 2657-857  
[www.livnicazvona.com](http://www.livnicazvona.com)

**atv**  
[www.atvbl.com](http://www.atvbl.com)

**PITR**  
[www.pitr.rs](http://www.pitr.rs)



## ПРАВОСЛАВНИ СРПСКИ АРХИЕПИСКОПИ И ПАТРИЈАРСИ (1219-2010)

## Илустроване биографије свих поглавара Српске православне цркве, од Светог Саве до патријарха Иринеја!

Извузетна књига!

Награда „Ступље” (за неговање српске традиције и православне духовности) на Међународном

јаму књига у Бањалуци.  
20,6x20 cm, 216 страна



## ЧУВАР СВЕТИХ ХУМКИ

Књига и филм о породици Михаиловић, која од 1927. у три генерације узастопно чува Српско ратничко гробље у Солуну. Дирљива прича о осамдесетогодишњем Ђорђу Михаиловићу, који је чувар непрекидно од 1960. до данас! Величанствена и страшна српска епопеја у Првом светском рату, Голгота и Ваксре Србије! Имена осам хиљада српских ратника сахрањених на Зејтинлику!

Бањалука 2010.

ИЗДАВАЧКИ

## УХВАТ ГОДИНЕ



**Специјални попуст за читаоце "Православља".  
Позовите „Принцип Прес“!**

# НАРУЦБЕНИЦА

шифра претплатника

**Претплаћујем се на  
следеће часописе**

(Означите жельени часопис и начин претплате)

Име и презиме на ручиоца:

**ПТТ број и град:**

#### Адреса:

## Држава - епархија:

Часопис	Годишња претплата		начин слања (важи за иностранство)
	Србија	и н о с т р а н с т в о	
Православље	1700 динара	45€ или 70\$ или 70 CAD или 75 AUD или 35£	Обичном поштом
		60€ или 90\$ или 90 CAD или 100 AUD или 45£	Авионом
Светосавско звонце	690 динара	25 €	Обичном поштом
		30 € за Европу или 40 € ван Европе	Авионом
Гласник СПЦ	1200 динара	32€ за Европу или 35\$ ван Европе	Обичном поштом
		60€ за Европу или 65\$ ван Европе	Авионом
Православни мисионар	500 динара	20€	Обичном поштом
		25€ за Европу или 35€ ван Европе	Авионом
Теолошки погледи	900 динара	20€	Обичном поштом
		25€ за Европу или 35€ ван Европе	Авионом